T.C
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI BİLİM DALI

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL SERMAYE VE ÖZ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe KARGI

BURSA – 2025

T.C

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI BİLİM DALI

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL SERMAYE VE ÖZ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe KARGI

Danışman:

Prof. Dr. Nimet HAŞIL KORKMAZ

BURSA - 2025

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜNE

Kadın ve Aile Çalışmaları Disiplinlerarası Anabilim Dalı, Kadın ve Aile Çalışmaları Bilim Dalında 702132006 numaralı Ayşe KARGI'nın hazırladığı "Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye ve Öz yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı 09/01/2025 günü 11.00-12.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı)	Üye
Prof. Dr. Nimet HAŞIL KORKMAZ	Doç. Dr. Mustafa Berkay AYDIN
Bursa Uludağ Üniversitesi	Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ali Çağıl ÖMERBAŞ

Başkent Üniversitesi

09/01/2025

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 23.12.2024

Tez Başlığı / Konusu: ''Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye ve Öz Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi''

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 155 sayfalık kısmına ilişkin, 09/12/2024 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 17 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kaynakça hariç
2- Alıntılar hariç/dahil
3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı:	Ayşe KARGI
Öğrenci No:	702132006
Anabilim Dalı:	Kadın ve Aile Çalışmaları (Disiplinlerarası)
Programı:	Kadın ve Aile Çalışmaları
Statüsü:	☒ Y. Lisans ☐ Doktora

Danışman
(Adı, Soyad, Tarih)
Prof. Dr. Nimet HAŞIL KORKMAZ
23.12.2024

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum " Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye ve Öz Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi " başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Adı Soyadı: Ayşe KARGI

Öğrenci No: 702132006

Anabilim Dalı: Kadın ve Aile Çalışmaları Ana Bilim Dalı

Programı: Kadın ve Aile Çalışmaları Ana Bilim Dalı

Tezin Türü: ■ Yüksek Lisans / □ Doktora / □ Sanatta Yeterlilik

ÖZET

Yazar adı soyadı	**AYŞE KARGI**
Üniversite	**Bursa Uludağ Üniversitesi**
Enstitü	**Sosyal Bilimler Enstitüsü**
Anabilim dalı	**Disiplinlerarası Kadın ve Aile Çalışmaları**
Bilim dalı	**Kadın ve Aile Çalışmaları**
Sayfa Sayısı	**XVIII + 141**
Tezin niteliği	**Yüksek Lisans Tezi**
Mezuniyet tarihi	**……/……/2025**
Tez danışmanı	**Prof. Dr. Nimet HAŞIL KORKMAZ**

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL SERMAYE VE ÖZ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırma, ortaokul kademesinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal sermaye ile öz yeterlilik düzeylerini farklı değişkenlerle incelemeyi ve sosyal sermaye ile öz yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma evrenini, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Bursa ilinin çevre ilçesi olan Yenişehir'de bulunan ortaokul düzeyindeki okullar oluşturmaktadır. 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin tamamı araştırma kapsamındadır. Evrende bulunan okullardan 1'i özel okul, 11'i devlet okulu olup toplamda 12 okul bulunmaktadır. Okullardan 2'si İmam Hatip ortaokulu, diğerleri ise normal ortaokuldur. Köy ve merkezde bulunmalarına göre dağılımı ise 4 köy okulu, 8 merkez okulu şeklindedir. Ayrıca, sosyoekonomik çevre olarak düşük, orta ve yüksek gelirli bölgelerde bulunan okullar yer almaktadır. Örneklem sayısı 1063 olup, öğrencilerin 513'ü erkek, 550'si kızdır. Nicel araştırma yöntemi kullanılarak ölçekler aracılığıyla veri toplanmıştır. Kullanılan ölçekler, Ortaokul Öz Yeterlilik Ölçeği ve İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri Sosyal Sermaye Ölçeğidir. Uygulanan ölçek sonuçları istatistiksel olarak analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda, öğrencilerin orta düzeyde sosyal sermaye algısına sahip olduğu ve yüksek düzeyde öz yeterlik algısına sahip olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin sosyal sermaye ve öz yeterlik algıları arasında orta düzeyde ve pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ($p<.05$, $r=0,461$) bulunmuştur. Bu bulgu doğrultusunda, öğrencilerin sosyal sermaye algıları arttıkça öz yeterlik algılarının da arttığı söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Sosyal sermaye, Öz yeterlilik, Ergenlik Dönemi, Cinsiyet, Kadın, Aile

ABSTRACT

	Ayşe KARGI
University	**Bursa Uludağ University**
Institute	**Institute of Social Sciences**
Field	**Women and Family Studies**
Subfield	**Women and Family Studies**
Degree awarded	**Master**
Page Number	**XVIII + 141**
Date of degree awarded	**……/……/2025**
Supervisor	**Prof. Dr. Nimet HAŞIL KORKMAZ**

EXAMİNİNG THE SOCİAL CAPİTAL AND SELF-EFFİCACY LEVELS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

This study aims to examine the social capital and self-efficacy levels of secondary school students with different variables and to reveal the relationship between social capital and self-efficacy levels. The population of the research consists of secondary schools in Yenişehir, the peripheral district of Bursa province, in the 2023-2024 academic year. All 5th, 6th, 7th and 8th grade students were included in the study. Among the schools in the population, 1 is a private school, 11 are public schools and there are 12 schools in total. Two of the schools are Imam Hatip middle schools and the others are normal middle schools. The distribution according to their location in the village and center is 4 village schools and 8 center schools. In addition, the socioeconomic environment includes schools located in low, middle and high income regions. The sample size was 1063, of which 513 were boys and 550 were girls. Quantitative research methods were used, and data were collected through scales. The scales used are the Middle School Self-Efficacy Scale and the Social Capital Scale for Primary School Second Cycle Students. The results of the applied scales were analyzed statistically and evaluated. The

research found that the students have a moderate level of social capital perception and a high level of self-efficacy perception.

A moderate and positive significant relationship ($p<.05$, $r=0.461$) was found between the students' perceptions of social capital and self-efficacy. Based on this finding, it can be said that as students' perceptions of social capital increase, their perceptions of self-efficacy also increase.

Keywords: Social capital, Self-efficacy, Adolescence, Gender, Women, Family

ÖNSÖZ

Ortaokul öğrencilerinin sosyal sermaye ve öz yeterlilik düzeylerini incelemeyi hedefleyen çalışmam, insan hayatında önemli bir yer tutan ve gelişimsel açıdan kritik bir dönem olan ergenlik dönemine ait veriler sunmaktadır. Araştırma ve yazma süreci oldukça meşakkatli ve aynı zamanda keyifli olmuştur. Elde edilen sonuçların alana katkı sağlaması umuduyla...

Tez yazma sürecimde öğrencisi olmaktan her zaman gurur duyacağım, bana destek olan, rehberlik yapan ve her aşamada bana yol gösteren, en yoğun anında bile beni sabırla dinleyen, güler yüzlü danışman hocam Sayın Prof. Dr. Nimet HAŞIL KORKMAZ'a

Çıkmaza girdiğim dönemde akademik desteği sayesinde kaldığım yerden devam etmemi sağlayan Sayın Dr. Mücahit AYRA'ya

Tezimi okuyan, tüm süreci takip eden eleştirileriyle beni motive eden sevgili dostum, Meryem MANAV ve canım kardeşlerim Hilal ÇOBAN ve Ragibe UYANIK'a

Sürecin benim için kolaylaşmasını sağlayan görev yapmakta olduğum Koç Ortaokulu'nun tüm paydaşlarına

Tezin uygulama aşamasında yardımlarıyla saha araştırmasını tamamlamamı sağlayan Bursa Yenişehir'de görev yapan meslektaşlarım Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen zümresine

İşbirlikçi ve yardımsever bir tavırla karşılandığım, uygulama yaptığım okul yöneticileri ve öğretmenlerine

Neşe kaynağım çocuklarım Hasan Göktürk ve Tibet'e,

Tüm süreçte yanımda olan, benimle birlikte yorulan kıymetli eşim Adnan KARGI 'ya

Ve...

Çocuklarını yetiştirirken eğitimi her şeyden önce tutan, fedakâr, her koşulda sonuna kadar desteğini sunan, sözleriyle yoluma ışık tutan ve varlığıyla en büyük şansım olan canım annem Kamile ÇOBAN'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Özlem ve Rahmetle andığım canım babam Hasan ÇOBAN'ın anısına

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ ..... **vi**
ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **vi**
TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **ix**
KISALTMALAR ..... **xii**
BÖLÜM I **1**
1.GİRİŞ **1**
2. GENEL BİLGİLER **5**
2.1. Sosyal Sermaye Kavramı **5**
2.1.1. Sosyal Sermayenin Tarihsel Gelişimi 7
2.1.2. Tarihsel Arka Planı 9
2.2. Sosyal Sermaye Teorisyenleri **12**
2.2.1. Bourdieu 12
2.2.2. Coleman 13
2.2.3. Putnam 14
2.2.4. Fukuyama 15
2.3. Sosyal Sermaye Türleri **16**
2.4. Sosyal Sermaye Unsurları **17**
2.4.1. Güven 18
2.4.2. Değerler ve Normlar 20
2.4.3. Sosyal Ağlar 20
2.4.4. Sosyal Etkileşim ve Etkin Katılım 21
2.4.5. Bağlılık 22
2.5. Sosyal Sermayeye İlişkin Eleştirel Yaklaşımlar **23**
2.5.1. Sosyal Sermayenin Pozitif Sonuçları ve Etkileri 24
2.5.2. Sosyal Sermayenin Negatif Sonuçları ve Etkileri 25
2.6. Sosyal Sermayenin Ölçüm Problemi **26**
2.7. Sosyal Sermayenin Etkileşim İçinde Olduğu Alanlar **28**
2.7.1. Sosyal Sermaye ve Aile 28
2.7.2. Sosyal Sermaye ve Eğitim 30

2.7.3. Aile, Eğitim ve Sosyal Sermaye İlişkisi 31
2.7.4. Okullarda Sosyal Sermaye 32
2.7.5. Sosyal Sermaye ve Ergen 35
2.7.6. Sosyal Sermaye ve Sağlık, Fiziksel Aktivite, Spor 36
2.7.7. Sosyal Sermaye ve Kadın 41
2.8. Öz Belirleme Kuramı 42
2.9. Öz Yeterlilik Kavramı 44
2.10. Öz Yeterliliğin Nitelikleri 46
2.11. Öz Yeterliliğin Süreçleri 47
2.11.1. Bilişsel Süreç 47
2.11.2. Motivasyonel Süreç 47
2.11.3. Duygusal Süreç 48
2.11.4. Seçimsel Süreç 48
2.12. Öz Yeterlilik Kaynakları 48
2.12.1.Temel Yaşantılar 48
2.12.2. Dolaylı Yaşantılar 49
2.12.3. Sözel İkna 50
2.12.4. Psikolojik ve Fiziksel Durumlar 51
2.13. Öz Yeterliliğin Etkileşim İçinde Olduğu Alanlar 51
2.13.1. Öz Yeterlilik ve Sosyal Sermaye 51
2.13.2. Özyeterlilik ve Kadın 55
2.13.3. Özyeterlilik ve Ergen 56
2.13.4. Özyeterlilik ve Sağlık, Fiziksel Aktivite, Spor 58
BÖLÜM II 60
3. YÖNTEM 60
3.1. Araştırma Modeli 60
3.2.Araştırmanın Amacı 60
3.2.1. Alt Amaçlar: 61
3.3. Araştırmanın Önemi 61
3.4. Çalışma Grubu 61
3.5. Veri Toplama Araçları 64
3.6. Verilerin Toplanması 65

3.7. Verilerin Analizi **65**
3.8. Sayıltılar **66**
3.9. Sınırlılıklar **66**
BÖLÜM III **67**
4. BULGULAR **67**
4.1. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye Algılarına İlişkin Bulgular **67**
4.2. Ortaokul Öğrencilerinin Öz Yeterlik Algılarına İlişkin Bulgular **83**
4.3 Öğrencilerin sosyal sermaye Ölçeği Puanları ile öz yeterlilik Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye ait bulgular **100**
5.TARTIŞMA VE SONUÇ **101**
5.1. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye Algılarına İlişkin Bulguların Tartışılması **101**
5.2. Ortaokul Öğrencilerinin Öz Yeterlik Algılarına İlişkin Bulguların Tartışılması **111**
5.3 Öğrencilerin Sosyal Sermaye Ölçeği Puanları ile Öz Yeterlilik Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulguların Tartışılması **119**
6. ÖNERİLER **120**
EKLER **132**

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1. Sosyal Sermaye Kavramını Kullanmadan Öncülük Eden İsimler….....8

Tablo 2. Kronolojik Sırasıyla Sosyal Sermaye Kavramına Atıf Yapılan Eserler ve Araştırmaları……..9

Tablo 3. Sosyal Sermaye Tanımları…….11

Tablo 4. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Dağılımlar……62

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri……..67

Tablo 6. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları…….68

Tablo 7. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Okul Türüne Göre T-Testi Sonuçları……69

Tablo 8. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Spor Yapma Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları.....70

Tablo 9. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sanatsal Faaliyet Yapma Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları.....71

Tablo 10. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sınıf Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....72

Tablo 11. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Aile Yapılarına Göre ANOVA Sonuçları.....74

Tablo 12. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Kim ile Yaşadıklarına Göre ANOVA Sonuçları.....74

Tablo 13. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Anne Eğitim Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları.....75

Tablo 14. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Baba Eğitim Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları.....77

Tablo 15. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Yapılan Sporun Branşına Göre ANOVA Sonuçları.....78

Tablo 16. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Yapılan Spor Faaliyetinin Amacına Göre ANOVA Sonuçları.....79

Tablo 17. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sanatsal Faaliyetin Türüne Göre ANOVA Sonuçları.....81

Tablo 18. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sanatsal Faaliyete ve Spor Branşına Yönlendiren Kişiye Göre ANOVA Sonuçları.....82

Tablo 19. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri.....84

Tablo 20. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları.....84

Tablo 21. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Okul Türüne Göre T-Testi Sonuçları.....85

Tablo 22. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Spor Yapma Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları.....86

Tablo 23. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sanatsal Faaliyet Yapma Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları.....87

Tablo 24. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sınıf Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....89

Tablo 25. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Aile Yapılarına Göre ANOVA Sonuçları.....90

Tablo 26. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Kim ile Yaşadıklarına Göre ANOVA Sonuçları.....91

Tablo 27. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Anne Eğitim Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları.....92

Tablo 28. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Baba Eğitim Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları.....93

Tablo 29. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Yapılan Sporun Branşına Göre ANOVA Sonuçları.....94

Tablo 30. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Yapılan Spor Faaliyetinin Amacına Göre ANOVA Sonuçları.....96

Tablo 31. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Yapılan Sanatsal Faaliyet Türlerine Göre ANOVA Sonuçları.....97

Tablo 32. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sanatsal Faaliyete ve Spor Branşına Yönlendiren Kişiye Göre ANOVA Sonuçları.....98

Tablo 33. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye ve Öz Yeterlik Algıları Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatistik.....100

Şekil 1. Sosyal Sermaye Türleri.....16

Şekil 2. Sosyal Sermayenin Oluşumu.....18

Şekil 3. İç İçe Geçmiş ve Etkileşimli Bir Sosyal Sermaye Hiyerarşisi.....27

Şekil 4. Sosyal sermaye ve sağlık ilişkisi.....39

Şekil 5. Öz-Yeterlilik Süreci İlişkileri.....45

KISALTMALAR

ANOVA: Analysis Of Variance

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

İİKÖSSÖ: İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri Sosyal Sermaye Ölçeği

LSD: Least Significant Difference

OECD: Organisation for Economic Co-Operation and Development

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

UNICEF: United Nations Children's Fund

WHO: World Health Organization

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Ortaokul öğrencilerinin sosyal sermaye ve öz yeterlilik düzeylerini incelemeyi hedefleyen bu araştırma ergenlik döneminde olan gençler için her iki kavramın da önemini vurgulamaktadır.

Field, (2006) sosyal sermayeyi "İlişkiler önemlidir" sözüyle özetler. Onun için hem sosyal hem de bireysel ilişkiler oldukça önemlidir. İnsan, sosyal bir varlık olarak doğası gereği diğer bireylerle ilişkiler kurar ve bu sayede tek başına başaramayacağı birçok işi, iş birliği yaparak başarabilir. Bu iş birliğini mümkün kılan temel unsur ise, bireyleri birbirine bağlayan bir dizi iletişim ağıdır ve bu ağlar, ortak değerlerin paylaşılmasıyla güç kazanır. Bu ilişkiler ağı bir kaynağa dönüşerek, adeta bir sermaye oluşturur. Başka bir deyişle, tanıdığımız insan sayısı ve onlarla paylaştığımız ortak değerler ne kadar fazlaysa, sosyal sermaye açısından o kadar zenginleşmiş oluruz (Yıldız ve Topuz, 2011: 203).

Sosyal sermaye, bir toplumda yer alan bireylerin karşılıklı güven, iyi niyet ve yardımlaşma temelli kurdukları ilişkilerden beslenen bir güçtür. Bu ilişkiler hem kişilerin iş yaşamını hem de özel hayatlarını şekillendirir ve toplumsal değerlerin bireyler arasında nasıl paylaşıldığını gösterir (Çiçek, 2015: 45). Kısacası, sosyal sermaye, insanların birbirleriyle kurduğu bağların oluşturduğu ve toplumu yansıtan bir değerler bütünüdür.

Başlangıçta, sosyal sermayenin geçici bir "moda kavram" olup bir süre sonra unutulacağı öngörülmüşken, zaman içinde bu kavramın modern toplumların dinamiklerine uyum sağladığı ve bilimsel alanda giderek artan bir ilgiyle ele alındığı anlaşılmaktadır. Sosyal sermaye, günümüzde sadece bir trend olmanın ötesine geçmiş ve pek çok disiplinde derinlemesine incelenen önemli bir konu haline gelmiştir (Arslan ve Direk, 2017: 239).

Ortaokul öğrencilerinin sosyal sermaye düzeyi, okulda öğretmenleri ve arkadaşlarıyla kurdukları ilişkiler, aileleriyle olan etkileşim ve ailelerinin toplumdaki diğer bireylerle olan bağları aracılığıyla şekillenir.

Bu bağlar, öğrencilere psikolojik ve duygusal destek sunarak, onların özgüven kazanmalarını ve toplumsal yaşamda daha etkin bir rol üstlenmelerini teşvik eder.

Her bireyin kendi ile ilgili birtakım inançları vardır. Bu inançlara içinde doğup büyüdüğü ailesi, yaşadığı çevreyle olan etkileşimi, kişisel tecrübe ve deneyimleri, yeterlikleri ve yeteneklerinin farkındalığı ile sahip olur. İnsan hayatı boyunca yapılandırdığı inançlar çerçevesinde davranışlar gösterir. Bu durum kişinin öz yeterlik inancıyla doğrudan ilişkilidir (Özcan ve Özçelik, 2024: 245). Öz yeterlik kavramı, Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı çerçevesinde geliştirilmiştir ve bireyin belirli bir görevi başarma kapasitesine duyduğu inancı ifade eder. Kişinin, kendisini belirli bir durumu ya da görevi başarıyla yerine getirebileceği konusunda taşıdığı güven, öz yeterlik duygusunu oluşturur. Bu inanç, bireyin motivasyonunu, çaba sarf etme isteğini ve karşılaştığı zorluklarla başa çıkma şeklini etkileyen önemli bir faktördür.

Pek çok davranışın şekillenmesi, bireyin düşünme tarzında başlar. Pajares'a (2009) göre, öğrencinin akademik bir işi istekli olarak yapmaya karar vermesi, kendi yeterliliklerine dair yargıları, öğrenmelerini düzenleyebilme yetenekleri, motivasyon seviyeleri ve akademik başarı düzeyleri, onların öz yeterlilik algılarını etkiler.

Eğitim bağlamında öz yeterlilik, öğrencilerin eğitimsel görevleri yerine getirme konusundaki inançlarını ifade eder. Bu inanç, öğrencilerin öğrenme süreçlerinde daha fazla çaba göstermelerini sağlayarak hem motivasyonlarını artırır hem de zihinsel çabalarını yoğunlaştırmalarına yardımcı olur. Olumlu öz yeterlilik inançları, öğrencilerin öğrenme sürecine katılımlarını güçlendirir ve akademik başarılarını destekler (Taş et al., 2024: 97).

Sosyal sermayenin güçlü olduğu bir ortamda, öğrenciler daha fazla destek alır, daha fazla güven duyarlar ve bu da öz yeterlilik duygularını güçlendirir.

Öğrenciler, öğretmenlerinden ve arkadaşlarından aldıkları olumlu geri bildirimlerle, zorluklarla başa çıkabileceklerine dair inanç geliştirirler. Ailelerinin ve okul topluluğunun sunduğu destek ise, öğrencilerin başarılı olabileceklerine dair inançlarını pekiştirir.

Araştırmamızın temel konusu olan sosyal sermaye teorisi ve öz yeterlilik ilişkisi,

bireylerin toplum içindeki ilişkilerini ve bu ilişkilerin bireysel yetkinlik algıları üzerindeki etkisini incelemektedir. Sosyal sermaye, bireylerin çevresiyle iş birliği içinde ve koordineli bir şekilde hareket etmelerini sağlayan ilişkileri ifade ederken, öz yeterlilik bireylerin kendi yeteneklerine olan inançlarını ve belirli görevleri başarıyla yerine getirebileceklerine dair algılarını temsil eder. Bu iki kavram arasındaki ilişki, özellikle girişimcilik ve eğitim alanlarında sıkça araştırılan bir konudur.

Sosyal sermaye ile öz yeterlilik arasındaki ilişki, Öz Belirleme Teorisi çerçevesinde ele alınabilir. Öz Belirleme Teorisi, bireylerin içsel motivasyonları ve doğuştan gelen yetenekleriyle birlikte, çevrelerinden aldıkları sosyal destek ve etkileşimlerin kişisel gelişimleri üzerinde büyük bir etkisi olduğunu savunur. Bu bağlamda, sosyal sermaye, bireylerin etrafındaki insanlar ve topluluklardan aldıkları destekle öz yeterlilik duygularını güçlendirebilir. Sosyal ilişkiler, güven ve karşılıklılık gibi unsurlar, bireylerin kendi potansiyellerini daha iyi keşfetmelerine ve zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olur, böylece öz yeterlilikleri artar (Deci vd., 1994; Ülkü, 2023: 48). Bununla birlikte Kuram insan davranışlarını üç motivasyonel etken ile açıklar. Bunlar 'Yeterlik', 'özerklik' ve 'ilişkili olma' şeklindedir. 'Özerklik ve yeterlik' öz yeterlilik ile 'ilişkili olma' ise sosyal sermaye ile yakından ilişkilidir.

Özerklik Kowal ve Fortier'e göre (1999) bireyin kendisini eylemlerinin merkezinde hissetmesidir. Bireyin özerklik hissi, çevresindeki aile, öğretmen ve arkadaş gibi sosyal unsurların özerklik destekleyici tutumlarıyla şekillenir.

Bir kişinin kendini özgürce ifade edebilmesi ve bağımsız bir şekilde hareket edebilmesi, çevresindeki bireylerin bu yönü destekleyen yaklaşımlarına bağlıdır. Özerklik duygusu, bir anlamda sosyal çevrenin bu duyguyu ne kadar teşvik ettiği ile doğrudan ilişkilidir. Yeterlik ise, bir bireyin çevresiyle etkili ve verimli bir şekilde iletişim kurma arzusudur; bu da kişinin kendini yeterli hissetmesiyle bağlantılıdır.

Diğer yandan, ilişkili olma, Andersen'a göre (2000), bireyin başkalarıyla güçlü bağlar kurma ve topluluğuna ait olma isteği, bu ihtiyaç karşılıklı saygı, güven ve duyarlılık gibi unsurlarla beslenir (Calp ve Bacanlı, 2016: 301,302).

Millî Eğitim Bakanlığı, ortaöğretim kurumlarının amaçları arasında, öğrencilere çağdaş dünyada başarılı olabilmeleri için gerekli bilgi ve beceriler kazandırmayı, onları yükseköğretime, meslek hayatına ve topluma hazırlamayı vurgular. Bu hedefler, öğrencilere genel kültür sunarak, onların özgüven, öz denetim ve sorumluluk duygularını geliştirmeyi de içerir. Bu çerçevede, öğrencilerin akademik başarılarını artırmak ve onları nitelikli bireyler olarak yetiştirmek, eğitim sisteminin temel önceliklerinden biridir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2013; Güzel, 2017:226).

Bu çerçevede, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Bursa ilinin çevre ilçesinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı on bir resmi ve bir özel ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin sosyal sermaye ve öz yeterlilik düzeylerini belirlemek ve bu düzeyleri istatistiksel analizler aracılığıyla incelenmesi hedeflenmiştir. Hedeflerden ilki ortaokul çağındaki öğrencilerin sosyal sermaye ve öz yeterlilik algıları arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak literatüre katkı sağlamaktır. İkinci olarak sosyal kimlik edinme sürecinde olan ergenlik dönemi öğrencilerinin sosyal sermaye düzeyleri ile öz yeterlilik düzeylerini farklı değişkenler ile açıklayarak literatüre katkı sağlaması amaçlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölüm, Tez konusunun sınırlarını çizebilmek amacıyla çalışmanın temelini oluşturan kuramsal ve kavramsal boyutun çerçevesini oluşturmaktadır. İlk olarak, sosyal sermaye kavramı, sosyal sermayenin tarihsel gelişimi, kuramın gelişimine katkı sağlayan teorisyenler, sosyal sermaye türleri, sosyal sermaye unsurları, sosyal sermayeye ilişkin eleştirel yaklaşımlar, sosyal sermayenin ölçüm problemi ve tez kapsamı çerçevesinde sosyal sermayenin ilişkili olduğu birtakım kavramlara yer verilmektedir. Bölümde ikinci olarak öz belirleme kuramı, öz yeterlilik kavramı, öz yeterliliğin nitelikleri, öz yeterlilik süreçleri, öz yeterlilik kaynakları ve yine tez kapsamı çerçevesinde öz yeterliliğin ilişkili olduğu bazı kavramlara yer verilmiştir.

2.1. Sosyal Sermaye Kavramı

Sosyal sermaye kavramı, sermayenin yalnızca para ve parayla edinilebilen unsurların ötesine geçerek, insan ve insan odaklı diğer değerleri de içermeye başlamasıyla, toplumun geçirdiği değişim sürecini, bu değişimin yönünü ve kapsamını ortaya koymaktadır (Gürpınar, 2023: 31).

Sosyal sermaye, bireyler arasındaki güven, karşılıklı anlayış, iyi niyet ve ortak değerlerin paylaşımı gibi unsurlar etrafında şekillenen bir kavramdır. Zaman içinde ekonomik kalkınma ve toplumsal dayanışmayı güçlendirme amacına hizmet eden bir yapıya bürünmüştür. Sosyolojik açıdan bakıldığında, sosyal sermayenin temelleri, Emile Durkheim, Max Weber, Alexis de Tocqueville, Karl Marx ve Ferdinand Tönnies gibi önemli düşünürlere dayandırılabilir. Ekonomik perspektiften ise, sosyal sermaye kavramı; Marshall, Adam Smith, David Hume ve John Hicks gibi iktisatçıların görüşlerinden etkilenmiştir (Şan ve Şimşek, 2011: 90).

Sosyal sermaye kavramı, yalnızca bireyler için değil, aynı zamanda topluluklar ve uluslar için de önemli bir özellik olarak ele alınır ve incelenir. Bu bağlamda, sosyal sermaye anlayışı günümüzde sadece bireysel bir değer olmanın ötesine geçmiştir. Temelde sosyoloji kuramlarına dayanan bu kavram, zamanla farklı disiplinler tarafından toplumsal sorunların çözümüne yönelik bir araç olarak benimsenmiştir. Ancak kavramın

geniş bir yelpazede kullanılmaya başlanması, bazı belirsizliklere ve farklı yorumlara yol açmıştır (Yetim, 2005: 91).

Sosyal sermayenin toplumsal bağlamda anlaşılması, insani ilişkilere bağlıdır. Bu kavram, belirli bir toplumsallığı işaret ederken, kendiliğinden bir değer olmanın ötesine geçer ve kişiler arası etkileşimin hem başlangıcı hem de sonucu olarak şekillenir. Yani, toplumsallık yalnızca sabit bir kimlik değil, sürekli olarak etkileşimler yoluyla ortaya çıkan ve evrilen dinamik bir olgudur (Aydemir, 2011: 22).

Sosyal sermaye tanımlarında farklılıklar bulunsa da sosyal sermayeyi oluşturan unsurlar konusunda genel olarak ortak bir görüş hâkimdir. Sosyal sermaye unsurları güven, değerler ve normlar, sosyal ağlar, sosyal etkileşim ve etkin katılım, son olarak da bağlılık şeklinde sıralanabilir. Ancak, sosyal sermaye unsurlarına dair görüşler arasında vurgulama ve öncelikler değişkenlik gösterebilir.

Sosyal sermaye kavramının tarihsel kökeni 1900'lerin başına kadar uzanmakta olup, 1990'ların ardından daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu kavramla ilgili alan yazınında ise henüz üzerinde ortaklaşılmış bir tanım bulunmamaktadır. Sosyal sermaye, ilk ortaya çıkışından itibaren literatürde kendine bir yer edinmiş, ancak tanım ve ölçümüne dair tartışmalar günümüze kadar sürmüştür. Sosyal sermaye kavramı, sosyal ilişkilerin potansiyeline vurgu yaparken, aynı zamanda bu ilişkilerin zaten mevcut olduğuna ve ihtiyaç anında kullanılabileceğine de işaret eder. Ortak bir tanım bulmak zor olsa da Dayanç Kıyat (2018) tarafından belirtildiği gibi, giderek daha karmaşık ve belirsizleşen bir dünyada, insanların bir arada kalmasını sağlayan ve toplumsal bağları güçlendiren bir unsur olarak sosyal sermaye, adeta bir 'sosyal yapıştırıcı' işlevi görmektedir. Bu bağlamda, sosyal sermaye, toplumsal uyum ve birlikte yaşamı destekleyen önemli bir öğe olarak düşünülebilir (Dayanç Kıyat, 2018: 132).

Toplum, karşılıklı ilişkiler ve değerlerden oluşan bir yapıdır. Bu ilişkilerin sağlanabilmesi için, toplumda paylaşılan değerler, normlar, gelenekler ve davranış biçimlerinin önemli bir rolü vardır. Bu unsurlar, bireylerin birbirleriyle etkileşime girebilmesi ve toplumsal bağların güçlenmesi için gerekli zemini hazırlar. Dolayısıyla sosyal sermaye yeniden kurulan iş birliği ve dayanışma gibi güven temelli ilişkilere işaret eder (Karipçin Teke, 2024: 176,177).

2.1.1. Sosyal Sermayenin Tarihsel Gelişimi

Sosyal sermaye, kavramsal olarak 1900'lı yıllara dayanan bir tarihi geçmişe sahiptir. Teoriyi tarihsel serüveninde başta sosyal bilim uzmanları araştırmış olup hakkında farklı görüş ve tanımlamalar geliştirmişlerdir. Kavramın kökenlerine inildiğinde, Alexis de Tocqueville, Karl Marx, Emile Durkheim, Ferdinand Tönnies, Charles H. Cooley ve Max Weber gibi önemli sosyologların, sosyal sermaye kavramını henüz tanımlamamış olsalar da günümüzdeki anlamına yakın bir biçimde, toplumsal ilişkilerin ve dayanışmanın önemini vurguladıkları görülmektedir. Sosyal sermayenin tarihini konu alan çalışmalarda, bu düşünürler "sosyal" ve "sermaye" kavramlarını birbiriyle ilişkilendirerek kavramsallaştırmaya giden yolda fikirsel bir temel oluşturmuşlardır (Şan ve Şimşek, 2011: 91).

Günümüzde sosyal sermayenin kavramsallaştırılmasının Fransız bilim insanı Alexis De Tocqueville ile başladığı kabul edilir. Tocquevill'nin başlangıç kabul edilen eseri "Amerika' da Demokrasi"dir. Öncü isim 1831 yılında yaptığı Amerika gezisini 1838 yılında "Amerika' da Demokrasi" adıyla yayınlamıştır.

Alexis de Tocqueville, 19. yüzyıldaki Amerika seyahati sırasında, insanların gönüllü birliktelikler aracılığıyla bir araya gelme ve ortak kararlar alma yeteneklerine büyülenir. Ona göre, bu tür birliktelikler Amerikan demokrasisinin temel özelliklerinden biridir (Karataş, 2022: 71). Alexis De Tocqueville, bu sosyal etkileşimin toplumdaki bireylerin ilişkilerini güçlendirdiğini ve onları birbirlerine bağladığını düşünür (Dayanç Kıyat, 2018: 134).

Karl Marx, filozof, sosyolog aynı zamanda ekonomisttir, sosyal sermayenin günümüz öncülerinden Bourdieu gibi sermaye kavramının ekonomik yönüne dikkat çeker (Baki, 2017: 30). Marx'ın görüşünde sosyal sermaye, onun toplumun sosyal ve politik yapısında meydana getirdiği değişikliklerle ilgilendiği anlaşılır (Baki, 2017: 34).

Emile Durkheim, günümüzün önde gelen düşünürlerinden Robert Putnam'ın sosyal sermaye kuramına ait görüşleriyle benzer fikirler ortaya koymuştur. Durkheim, toplumsal ağların sosyal sermaye kavramındaki en önemli unsurlardan biri olduğunu savunmuş ve toplumun sadece bireylerin rastgele bir araya gelmesinden ibaret olamayacağını belirtmiştir. Durkheim'e göre, toplumsal ağlar, bireyleri birbirine

bağlayan ve toplumsal değişimin sürekliliğini sağlayan derin ilişkiler ve bağlar sistemidir (Aktan ve Çoban, 2008: 2). Toplum üyeleri, yalnızca fiziksel yakınlık ya da bireysel çıkarlarla değil, aynı zamanda ortak değerler, paylaşılan inançlar ve karşılıklı bağlılıklarla birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Durkheim, bu ilişkilerin toplumun sosyal yapısını şekillendirdiğini ve toplumsal değişimleri geleceğe taşırken, bireylerin bu bağlar içinde şekillendiğini ifade etmiştir. Yani, toplumsal ağlar toplumun sadece anlık bir birleşiminden öte, dinamik ve sürekli bir süreçtir ve bu süreç, toplumsal düzenin ve değişimin temel taşlarını oluşturur.

Tönnies, *Gemeinschaft* terimiyle, bireylerin yakın ve organik bağlarla birbirine bağlı olduğu, ortak değerler ve gelenekler etrafında şekillenen feodal veya geleneksel toplumları tanımlar. Bu tür toplumlarda dayanışma, bireylerin birbirlerine karşı duyduğu doğal yakınlık ve güvenle sağlanır. *Gesellschaft* ise, daha çok modern kapitalist toplumları tanımlar; burada sosyal bağlar, bireylerin karşılıklı çıkarlarına dayalı olarak kuruludur ve dayanışma, daha çok formal ilişkiler ve rasyonel düzenlemelerle sağlanır. Tönnies'in bu ayırımı, toplumsal yapının değişen koşullarda nasıl evrildiğini ve sosyal etkileşimlerin zaman içinde nasıl farklı biçimlerde kurumsallaştığını anlamada önemli bir araçtır (Gümüş, 2023: 2335). Hem Durkheim hem de Tönnies, toplumsal bağların ve dayanışmanın, toplumların hem yapısal hem de bireysel düzeyde nasıl işlediğini belirleyen merkezi unsurlar olduğunu vurgulamışlardır.

Charles H. Cooley, toplumsal grupları, ilişkilerin biçimine ve niteliğine göre birincil ve ikincil olarak ayırmaktadır. Bu ayrım, sosyal sermayenin kaynakları ve türlerine dair yapılan çalışmalara temel teşkil eder. Birincil gruplarda, töreler, din, gelenek ve görenekler gibi unsurlar daha belirgin bir rol oynar. İkincil gruplarda ise ilişkiler ve davranışlar, daha çok yasalar, yönetmelikler, tüzükler, genelgeler ve sözleşmeler gibi formel düzenlemelerle şekillenir (Kartal et al.,2017: 207).

Max Weber ise, eseri olan "Protestanlık Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu" adlı makalesinde sosyal sermaye fikrinden dolaylı olarak bahsetmiştir (Tüysüz, 2011: 9).

Tablo 1

Sosyal sermaye kavramını kullanmadan öncülük eden isimler

Alexis de Tocqueville;	Töreler ve güven ortamı ile gönüllü kuruluşlar ve iş birliğinin insanların bencillik kusurlarını önleyerek, kamusal-ruhun oluşmasına katkı sağladığını belirtmiştir.

Karl Marx;	Sınıf çatışması ve sömürü olgusu bağlamında ezilen sınıflar üzerinden dayanışma ruhunu ele almıştır.
Emile Durkheim;	İnsan ilişkilerinin değişen doğasına vurgu yapmış, bilinen ilişkiler ağından uzaklaşmanın ise yabancılaşmayı getirdiğini ifade etmiştir.
Ferdinand Tönnies;	Normlara dayalı bir "toplum" ile "topluluklara dayalı bir gelenek ve bunlar arasındaki etkileşim'' konusu üzerinde durmuştur.
Max Weber;	Kültürel değerler, toplumsal ilişkiyi besleyen ağlar, moral değerler, mezhepler ve gönüllü birlikler bağlamında açık bir şekilde olmasa da sosyal sermaye olgusunu ele almıştır.

Kaynak:
Kartal ve arkadaşları, 2017

2.1.2. Tarihsel Arka Planı

Sosyal sermaye kavramını ilk olarak 1916 yılında Hanifan, okul başarısında toplumsal katılımın önemini vurgulamak amaçlı yaptığı bir çalışmada ortaya atar. Hanifan bu çalışmasını bireyler arası ilişkiler kapsamında ele alır ve toplulukların inşa edilme sürecinde tıpkı ticari bir amaç güden kurumlarda olduğu gibi bir sermayenin gerekli olduğunu vurgular. Çalışmanın ardından akademik çerçevede sosyal sermaye kavramsal olarak sosyal bilimler alanında başlıca sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi gibi alanlarda önemli bir yer edinmiştir (Adler ve Kwon, 2002; Sayın, 2023: 3577).

Hanifan sosyal sermayeyi; birey ve aileler arasında sempati, dostluk, iyi niyet ve dayanışma biçiminde gündelik yaşamda ortaya çıkan somut bir değer olarak kavramsallaştırır (Putnam, 2000: 17; Şan, 2007: 75; Eroğlu, 2021: 192; Karataş, 2022: 71).

Sosyal sermaye kavramı Hanifan'dan sonra bazı bilim insanlarının araştırmalarında günümüze yakın anlamıyla yer almıştır aşağıda tablo şeklinde sunulmuştur.

Tablo 2

Kronolojik sırasıyla sosyal sermaye kavramına atıf yapılan eserler ve araştırmaları

Araştırmacı	Yıl	Çalışma/Konusu
Lyda Judsen Hanifan	1916	"Kırsal Okul Aile Birliği Merkezleri" adlı eserinde kullanmıştır.
Carolin Moser, Meyer Fortes'in	1958	Yayınladığı çalışmasında kavramın günümüze oldukça yakın çağdaş kullanımı bulunmaktadır

Edward Banfield	1950-60	Güney İtalya'nın geri kalmışlığını açıklamaya ile yönelik olan bir çalışmasında kullanmıştır.
J. Seeley, A. Sim, E. Loosely	1956	Kentsel toplum kültürüyle ilgili bir çalışmada kullanmıştır. Eyalet başkanlarının başarılarının artmasında sosyal sermayenin önemi ele alınmıştır
Homans	1961	Sosyal etkileşim teorisini konu alan bir çalışmada yer vermiştir.
Jane Jacobs	1961	‘’The Death and Life of Great American Cities’’ adlı eserinde kullanmıştır
Ivan Light'da	1972	‘’Ethnic Enterprise in America” adlı eserinde kullanmıştır
Glenn Loury	1977	A Dynamic Theory of Racial Income Differences” adlı eserinde kullanmıştır.
Pierre Bourdieu	1980	‘’Distinction’’ Sınıf çatışmaları üzerine yaptığı çalışmalarında kullanmıştır.
James Coleman	1990	“Social Capital in the Creation of Human’’ adlı eserinde kullanmıştır.
Robert Putnam	2000	“Making Democracy Work” “Bowling Alone” adlı eserinde kullanmıştır.
Francis Fukuyama	2000	“Social Capital” adlı eserinde kullanmıştır.

Kaynak:
Şan ve Şimşek, 2011

1980'li yıllarda Bourdieu, 1990'lı yıllarda Coleman, 2000'lerde Putnam ve Fukuyama tarafından kullanılan kavram, zaman içerisinde literatürde günümüz kullanımıyla yerini almıştır.

Pierre Bourdieu, sosyal sermayenin ilk kuramsal sosyolojik analizini yapmış ve bu konuyu teorik açıdan derinlemesine ele alan en önemli düşünürlerden biri olmuştur. Bourdieu’nun sosyal sermaye kavramı kullanımı, sınıfsal farklılıkların ve üst sınıfların yeniden üretimi süreçlerini anlamaya yönelik önemli bir girişim olarak değerlendirilir. Onun yaklaşımında, sosyal sermaye, bireylerin veya grupların toplumsal ilişkiler ve ağlar aracılığıyla elde ettiği güç ve kaynakları ifade eder; bu da toplumda var olan eşitsizliklerin sürdürülmesinde kritik bir rol oynar (Kartal et al., 2017: 209).

James Coleman, rasyonel tercih kuramından hareketle sosyal ve beşerî sermaye üzerine yaptığı çalışmalarda, sosyal sermayenin yalnızca zengin sınıfların yararına olan bir araç olmadığını, aynı zamanda yoksul kesimlere ve topluluklara da önemli faydalar sağladığını ortaya koyarak konuya yeni bir boyut kazandırmıştır (Kartal et al., 2017: 211).

Putnam, Coleman'dan etkilenmiş bir sosyal sermaye kavramı ortaya atar. Sosyal sermayenin unsurlarını güven, normlar ve sosyal ağlar olduğunu belirtir. Putnam'a göre bireyler sosyal sermaye birikime sahip olamazlar onun yerine bireylerin ortak amaçlar doğrultusunda iş birliği ve güven içerisinde çalışarak toplumların sosyal sermaye birikimlerine sahip olabilirler (Baki, 2017: 39).

Fukuyama, güven öğesini vurgular; ona göre sosyal sermaye, sosyal iş birliğinin kaynağı olan norm ve değerlerin bir bütünüdür ve güven, bu bütünlük içinde hayata geçer (Kartal et al., 2017: 214).

Dünya Bankası ve OECD gibi kuruluşların, 1990'lı yıllardan sonra sosyal sermaye kavramıyla yakından ilgilenmesiyle birlikte kavram akademik çevrelerle sınırlı bir konu olmaktan çıkmış ve bu kuruluşlar tarafından sosyal sermaye gelişmişlik ölçütleri arasına alınmıştır (Karataş, 2022: 72).

Dünya Bankası, sosyal sermayeyi "ortak iş birliğini mümkün kılan normlar ve ağlar" olarak tanımlar. OECD ise sosyal sermayeyi, "grup içindeki veya gruplar arasındaki iş birliğini kolaylaştıran anlayışlar, paylaşılan değerler, normlar ve ağlar" şeklinde tanımlar (Tüysüz, 2011: 16,17).

Tablo 3

Sosyal sermaye tanımları

Bourdieu (1986)	Sosyal sermaye, iş birliğinden bahsedilen bir kurumlaşma ve üyelerinin amaçlarına ulaşmak için ortaklaşa kullandıkları tüm kaynaklardır.
Coleman (1988)	Sosyal sermaye, yükümlülükler ve beklentiler, enformasyon kanalları ve sosyal normlardan oluşur. Sosyal sermaye, insanların gruplar içinde birlikte çalışma becerisidir.
Coleman (1990)	Sosyal sermaye, yokluğunda başarılamayan ya da sadece yüksek maliyetlerde başarılabilen belirli amaçları gerçekleştirmeyi kolaylaştıran sosyal organizasyondur.
Putnam vd. (1993)	Sosyal sermaye koordinasyonlu eylemleri kolaylaştırarak toplumun etkinliğini geliştiren güven, normlar ve ağlar gibi sosyal organizasyon özelliklerine işaret etmektedir.
Putnam (1995)	Sosyal sermaye, paylaşılan amaçları gerçekleştirmek için katılımcıların birlikte daha etkin bir şekilde, eylemde bulunmasını mümkün kılan sosyal hayat özelliklerdir ki bunlar, ağlar, normlar ve güvendir. Kısaca, sosyal sermaye, sosyal bağlantılara ve bunlara eşlik eden normlara ve güvene işaret etmektedir.

Woolcock (1998)	Sosyal sermaye, grup üyeleri için pozitif dışsallık yaratmaktadır. Bu dışsallıklar ise paylaşılan güven, normlar, değerler ile bunların beklentiler ve davranışlar üzerindeki bağlı etkileri vasıtasıyla başarılır: Paylaşılan güven, normlar ve değerler ise sosyal ağlara ve ortaklıklara (associations) dayanan enformel organizasyon formlarından çıkmaktadır. Normlar ve güven formel kurumlara da dayandırılabilir.
Putnam (2000)	Sosyal sermaye, bireyler arasındaki bağlantılardır ki bunlar, sosyal ağlar, mütekabiliyet normu ve bunlardan ortaya çıkan güvenilirliktir.
Fukuyama (1995)	Sosyal sermaye, insanların ortak amaçları için gruplar ya da organizasyonlar halinde bir arada çalışabilme yeteneğidir. Sosyal sermaye, bir toplumda veya onun üyelerinde güven duygusunun hâkim olmasından kaynaklanan bir yetidir.
Fukuyama (1997)	Sosyal sermaye, grup üyelerince paylaşılan enformal kurallar veya normların grubun üyeleri arasında bir setidir. Normlar, yanlış olabilecekleri için normların ve değerlerin birliğine izin veren paylaşılıyor olması kendi başına sosyal sermaye oluşturmaz. Sosyal sermayeyi oluşturan normlar doğru söyleme, sorumlulukları yerine getirme ve mütekabiliyet gibi erdemleri içerir.
OECD (2001)	Sosyal sermaye, ağlar ve gruplar içinde ya da gruplar arasında iş birliğini kolaylaştıran normlar, değerler ve anlayışlardır.

Kaynak:
Oguzturk ve Koç 2023

2.2. Sosyal Sermaye Teorisyenleri

Sosyal sermaye kavramının literatür temellerini yakın dönemde "klasikler" olarak adlandırılan üç isim atmaktadır: Bourdieu, Coleman ve Putnam. Her ne kadar bu üç ismin sosyal sermaye kavramına yaklaşımında farklılıklar bulunsa da kişisel bağlantılardan, etkileşimden ve bu etkileşim sürecinde ortaya çıkan ortak değerlerden oluştuğu konusunda ortak bir görüşe sahiptirler (İnal Çekiç ve Ökten, 2009: 207). Günümüzde araştırmacılar bu üç ismin yanında Fukuyama'nın da çalışma ve fikirleri ile sosyal sermaye teorisinin anlamına katkı ve çeşitlilik kazandırdığını öne sürer.

Bu çerçevede Bourdieu, Coleman, Putnam ve Fukuyama'nın inceleneceği bu bölümde; teorisyenlerin görüşlerine, yaklaşımlarına kısaca değinilecektir.

2.2.1. Bourdieu

Sosyal sermaye, Bourdieu'nun tanımladığı sermaye türlerinden yalnızca biridir. Fransız sosyolog, ekonomik, kültürel ve sembolik gibi başka sermaye formlarını da tanımlamıştır. Bourdieu 'ya göre sosyal sermaye, kişilerin harekete geçirebildikleri etkili

bağlantıların niteliği ve miktarından ibarettir. Böylece bireyler, sahip oldukları etkin bağlantılar ve sosyal sermaye sayesinde bulundukları toplumu harekete geçirebilir ve bu bağlantılar aracılığıyla ayrıcalıklı pozisyonlara ulaşabilirler (Ekinci 2008: 26).

Bourdieu, sosyal ilişkilerin kapsamını oldukça geniş tutarak, toplumda karşılık bulan saygınlık ve onuru da ele alır. Buna göre insanlar, yaşamları boyunca bir saygınlık inşa eder veya aile ve soy aracılığıyla miras kalan itibarı sürdürmeye ve hatta artırmaya çalışırlar (Aydemir, 2011: 45). Bu yönüyle sosyal sermaye, ayrıcalıklı bir konumun bir tür servetidir Aynı zamanda imtiyazları sürdürebildikleri bir araçtır. Sosyal sermaye bu yönüyle eşitsizliğe kaynaklık edebilecek bir potansiyeli bünyesinde barındırır (Ekinci, 2008: 27).

Bourdieu, sosyal sermayenin olabilecek olumsuz yönünü ortaya koyan bir bakış açısı ile yaklaşsa da eşitsizliğin kaynağının sosyal sermaye mirasına sahip olanların tümümün eylemlerine atfetmeyi doğru bulmamıştır. Aksine suistimalcileri, dolandırıcılara benzetmiştir. Sosyal sermayenin kötü olduğu iddiası, ağ bağlantılarını kötü amaçlar için kullanan kişiler nedeniyle geçerliliğe kavuşmaz. Bu, dolandırıcılar yüzünden paranın kötü olduğunu savunmakla benzer bir yaklaşım sergiler. Yani, kötü niyetli bireylerin kullanımı, bir kavramın veya aracın doğasını etkilemez, sadece onu kötüye kullananların davranışlarıyla ilgilidir (Ekşi, 2009: 13).

Bourdieu, sosyal sermaye ve eğitim ilişkisini ele alıp kavramsallaştırması açısından bu alana önemli katkılarda bulunan bir teorisyendir. Ancak, eğitim sistemi ve süreçlerine sosyal sınıf, ayrıcalıklı aileler ve eşitsizlik gibi dar bir bakış açısıyla yaklaştığı söylenebilir. Olası bir durumda, ayrıcalıklı sınıflardan gelen anne ve babalar, çocuklarına akademik başarıda kullanabilecekleri kültürel kaynak ve yetenekler sağlayabilir. Bu şekilde, üst sınıflardan gelen çocuklar, evde kazandıkları ve yabancılık çekmeden eğitsel süreçte kullanabilecekleri kültürel sermaye ile, bildikleri ve egemen kültürle eğitim sürecine katılma avantajına sahip olurlar (Akyürek, 2019: 38).

2.2.2. Coleman

Coleman sosyal sermaye teorisini iki merkezde inceler. Birincisi aile; ikincisi ise sosyal ilişiklerdir. Ona göre, genelde akrabalık ve özelde aile, sosyal sermayenin en

işlevsel olduğu ilişki biçimleridir ve toplumun kilit taşını temsil etmektedir (Ekinci, 2008: 30).

Coleman'a göre sosyal sermaye, karşılıklılık beklentilerini barındıran ve bir kaynağı temsil eden bir kavramdır. İlişkiler, ortak değerlerle ve yüksek derecede güvenle yönetildiğinde, sosyal sermaye bireyin ötesine geçer ve toplumsal düzeyde etkiler yaratır (Tüysüz, 2011:12). Coleman, sosyal ilişki ve ağların bireylerin amaçlarını gerçekleştirmek için kolaylaştırıcı olduğunu düşünür. Bu anlamda sosyal ağlar, güvenilirlik, normlar, gönüllü birliktelikler, bireylerin amaçlarına yardımcı olan ilişkileri barındırması sebebiyle başlı başına birer sosyal sermaye biçimine dönüşür. Kısaca Coleman sosyal sermayeyi bireylerin amaçlarına ulaşması için kullanabileceği kaynak olarak görür.

Coleman için sosyal sermaye, aynı zamanda inşa edilebilir bir kaynaklar bütünüdür. Sınıfsal eşitsizlik yaşayan dezavantajlı gruplara, bireysel olarak ulaşamadıkları imkanlara erişme fırsatı sunar. Bu bağlamda, sosyal sermaye, toplumsal eşitsizliklerin önlenmesine ve giderilmesine olanak tanır (Aydemir, 2011: 46-47).

2.2.3. Putnam

Putnam'ın sosyal sermaye teorisinde ilk olarak vurgulanması gereken unsur insanların doğası gereği toplu olarak birlikte yaşamasıyla oluşan sosyal ağların ve ilişkilerin gücü ile yoğunluğudur. Putnam'ın ifadesiyle "ben"i "biz"e dönüştüren önemli bir unsurdur. Bunun nedeni ise süreklileşen sosyal ilişkilerin toplumda yaşayan bireylerin arasındaki iş birliğini ve dayanışmayı artırmasıdır. Sosyal ilişkiler toplumsal düzeyde bir dizi yaşamsal formu inşa ederler (Putnam, 1995a; Aydemir, 2011: 58).

Putnam'ın sosyal sermaye teorisinde, sosyal sermaye birikimi, bulunduğu bölgenin ekonomik ve sosyal gelişmişliğiyle paralellik gösterir. Putnam, "Bir bölge sosyal ve ekonomik açıdan gelişmişse, bu gelişimin ve refahın temel dayanağının, sosyal ve politik bütünleşme sonucu ortaya çıkan sosyal sermaye birikimi olduğunu" savunmaktadır (Ekinci, 2008: 31).

Bourdieu ve Coleman gibi Putnam da sosyal sermaye konusunu sadece bireylerin bir özelliği olarak değil, toplumun bir özelliği olarak ele alır.

Putnam'a göre sosyal sermayenin deformasyona uğramasının nedenleri üzerine durur ve birbirini tanımayan, birbirlerine güvenmeyen; komşular, siyasetçiler, şirketler, çalışanlar, seçmenler gibi çoğaltılması mümkün olan bir sebeple bir arada olması gereken grupları sıralar (Başak ve Öztaş, 2010: 35).

Putnam, sosyal sermaye kavramının yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamıştır. Yaptığı araştırmalar ve yayımladığı eserlerle bu alanda öncü bir figürdür. Sosyal sermaye üzerine yaptığı çalışmalar, özellikle İtalya'nın kuzey ve güney bölgeleri arasındaki farkları gözlemlemesiyle başlamıştır. İtalya ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) üzerine gerçekleştirdiği araştırmalarda, sosyal sermayenin ulusal ve bölgesel düzeyde ekonomik kalkınma ile demokratik kurumlar üzerindeki etkilerini incelemiştir.

2.2.4. Fukuyama

Francis Fukuyama için sosyal sermayenin karşılığı güvendir. Öncü isim, sosyal sermaye kavramının inşa edildiği duyguyu 'güven' olarak kabul eder.

Amerikalı siyaset bilimci Francis Fukuyama, bir ülkenin kalkınması ile güven arasındaki ilişkiyi sosyal sermaye kavramı üzerinden açıklar. Aynı zamanda, toplumun refah seviyesinin belirleyicisini sosyal sermaye düzeyiyle ilişkilendirir. Bireylerin birbirlerine duyduğu güvenin, toplumsal kalkınma üzerindeki etkisini "Güven; Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması" adlı eserinde detaylı bir şekilde ele almıştır (Ekinci, 2008: 33-34).

Ona göre güven, kültür tarafından şekillenen bir unsurdur ve bu nedenle farklı kültürlerde farklı düzeylerde oluşabilir. Bu durumda, düşük güven seviyesine sahip toplumlar, sosyal sermayenin sunduğu olanaklardan yeterince yararlanamayabilir (Akyürek, 2019: 44-45).

Sosyal sermaye kuramını açıklamada Fukuyama günümüz çağdaş toplumların yaşadığı çözülmeden yola çıkar. Ona göre ileri düzey bireycilik kültürü, toplumların yazılı olmayan kurallarına yayılarak otorite unsurlarını aşındırır. Bu da Mahalleleri, aileleri, ulusları bir arada tutan bağlara zarar verir (Aydemir 2011: 66). Fukuyama'ya göre özünde güven bulunan ve zamanla oluşan toplumsal ilişkilerle güçlü ve istikrarlı bir aile yapısı ile dayanıklı toplumsal kurumlar kurulur (Tüysüz, 2011: 16).

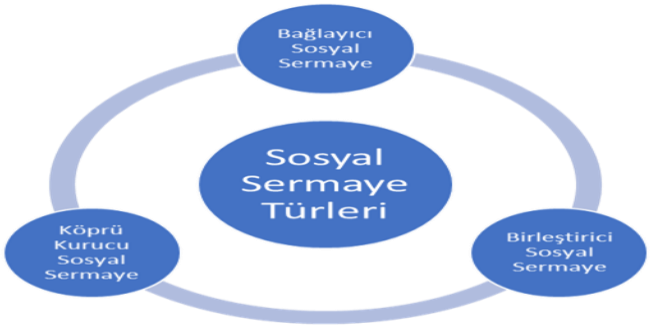
Alana katkı sağlayan ve öncülük eden teorisyenler, bazı araştırmacılar tarafından sosyal sermaye kavramını yeterince farklılaştırmadan ve zenginleştirmeden işledikleri gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bu eleştirilerde, başlıca sosyal sermaye türlerini birbirlerinden ayırt etmedikleri, tarihsel bağlamda bulundukları döneme odaklandıkları, sosyal sermayenin negatif yönlerini göz ardı ettikleri ve o dönemdeki araştırmalar çerçevesinde kuramlarını katı bir şekilde biçimlendirdikleri gibi gerekçeler öne sürülmüştür.

2.3. Sosyal Sermaye Türleri

Alanyazında sosyal sermaye türlerini açıklamaya geniş bir yer verilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi; sosyoloji, eğitim, ekonomi, ekonomi tarihi, siyaset bilimi ve işletme gibi pek çok disiplin, sosyal sermaye kavramı üzerinde düşünmüş ve tartışmıştır. Bu bağlamda, farklı disiplinlere ait sosyal bilimciler, farklı modellerle sosyal sermaye türleri ortaya koymuşlardır.

Araştırmacılar, sosyal sermayenin yapısal ve işlevsel özelliklerini benimsedikleri yaklaşım, hedef ve çalıştıkları disipline göre birbiriyle ilişkili sınıflandırmalar yapmışlardır. Ortaya çıkan sosyal sermaye türlerinde, birine eklenen yeni bir boyut ya da diğerlerinde vurgulanmayan bir boyut ön plana çıkabilmiştir.

Şekil 1. Sosyal Sermaye Türleri

Kaynak:
Dağ, 2018.

Robert Putnam, bağlayıcı/dışsallaştırıcı ve köprü kurucu/içselleştirici olan ikili ayrımı, 'Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community' adlı eserinde ilk kez 2000 yılında yapmıştır (Kangal, 2013: 39).

- Bağlayıcı Sosyal Sermaye

Putnam, burada ilişkilerdeki güçlü ve zayıf bağlar arasındaki farkları vurgular. Aile içindeki ilişkiler güçlü bağlarla şekillenirken, iş arkadaşlıkları gibi ilişkiler genellikle zayıf bağlar üzerinden kuruludur. Bağlayıcı sosyal sermaye, benzer özelliklere sahip grupları ifade eder; örneğin, ortak kültür, etnik köken veya aile üyelikleri bu tür gruplara örnektir. Bu tür sosyal sermayede, ağdaki bireyler birbirlerine maddi ve manevi destek sağlayabilir ve birbirlerine güven duygusu geliştirebilirler. Ortak normlar ve güven, zamanla kolektif eylemleri kolaylaştırır ve maliyetlerini düşürür (Gerni, 2013: 38).

- Köprü Kurucu Sosyal Sermaye

Putnam, farklı gruplardaki insanları bir araya getirmeye yönelik köprü kurucu sosyal sermayeyi, 'içselleştirici/birleştirici' bir sermaye türü olarak niteler. Örneğin, farklı sosyo-ekonomik statülere sahip bireylerle kurulan sosyal ilişkiler buna örnek olarak verilebilir (Dağ, 2018: 30).

Putnam'ın bu ikili ayrımına Woolcock, birleştirici boyutu eklemiştir. Bu boyut, farklı statüye sahip insanlar ya da farklı özelliklere sahip yapılar, gruplar ve kurumlar arasındaki ilişkileri açıklamaktadır (Dayanç Kıyat, 2018:137).

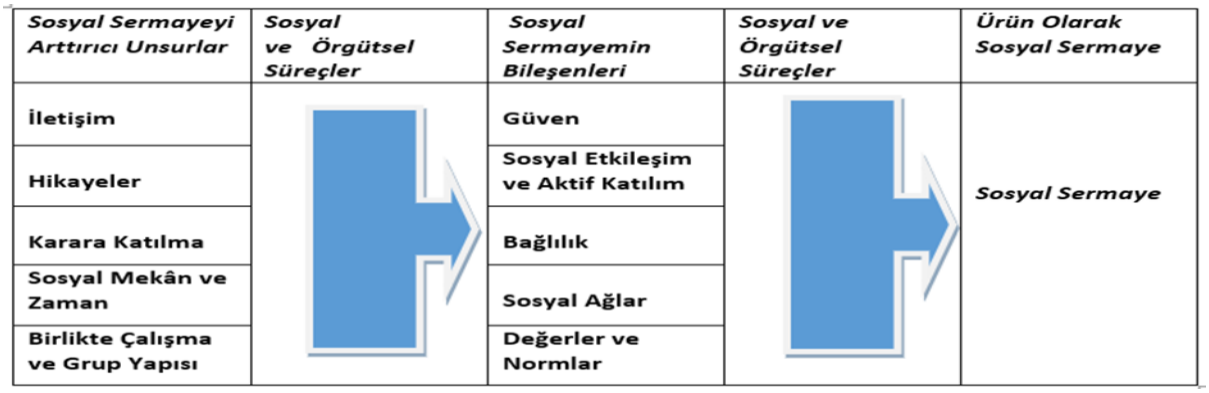
- Birleştirici Sosyal Sermaye

Bu üçüncü tür sosyal sermaye sınıflandırması, farklı güç ve sosyal statüye sahip, yani hiyerarşik ilişkilere dayalı insanları bir araya getirir (Şan ve Şimşek, 2011: 97). Örneğin, farklı sosyal sınıflardaki kişiler arasındaki ilişkilerdir.

Putnam (1995), sosyal sermaye türlerindeki bu farklılığın sosyal ve ekonomik açıdan farklı sonuçlar doğurduğunu ifade eder. Buna örnek olarak, bağlayıcı sosyal sermayenin erken ve ileri yaşlarda sağlık için çok önemli olduğunu, köprü kurucu sosyal sermayenin ise yetişkinlik döneminde iş bulabilmek için önemli olabileceğini belirtir (Akyürek, 2019: 46).

2.4. Sosyal Sermaye Unsurları

Şekil 2. Sosyal Sermayenin Oluşumu

Kaynak:
Ekinci, 2008

Sosyal sermayenin bileşenleri, onu meydana getiren ve beklenen sonucu verebilecek şekilde çalışmasına katkı sağlayan unsurlardır. Bu unsurlar aynı zamanda sosyal sermayenin bir sonucudur. Bu bölümde, sosyal sermayenin bileşenlerinden literatürde en çok incelenen 'güven', 'değerler ve normlar', 'sosyal ağlar', 'sosyal etkileşim ve etkin katılım' ile 'bağlılık' unsurları açıklanmaya çalışılacaktır.

2.4.1. Güven

Güven, önemli bir insani duygudur ve insan için önemlidir. Aynı zamanda sosyal sermayenin de temel taşlarından biridir. Güven, sosyal sermayeyi harekete geçiren ve sosyal sermayenin verimli olmasını sağlayan bir boyuttur. Cohen ve Prusak (2001), sosyal sermaye oluşturmada güvenin kolaylaştırıcı bir etkisi olduğunu düşünür, çünkü güven, grubun uyum içinde olmasını sağlar. Güven ve sosyal sermaye arasındaki ilişkide güven, sosyal sermayenin hem ön koşulu hem de tamamlayıcısıdır (Ekinci, 2008: 52).

İnsan hayatını sürdürürken güven duygusuna ihtiyaç duyar. Çünkü hem sosyal faaliyetler için hem de ekonomik faaliyetler için güven duyulan bir ortama ihtiyaç vardır. Güven, toplumsal hayatı canlandıran sosyal ağları güçlendirir. Newton'a (2001) göre, insanlar ilişkilerinde güven sağlayamadıklarında ikiyüzlülük, çıkar gözetilen ve gereksiz şüphe barındıran davranışlarla karşılaşabilirler. Bunun sonucunda ise toplumsal hayatta sorunlar yaşayabilirler (Akyürek, 2019: 64).

Gerşil ve Aracı, (2011)'ya göre güven, beraberinde dürüstlüğü ve iş birliğini getirir, ayrıca paylaşımı artırır. Bir toplumda güven düzeyi ne kadar yüksekse, herhangi bir problem karşısında çözüm hoşgörü içinde, ortak bilinç ve eylemle bulunur. Güven ve

iş birliği arasında karşılıklı bir etkileşim vardır; güven, iş birliğini kolaylaştırırken, iş birliği de güveni doğurur. Bir toplumda bireylerin can ve mal güvenliği sağlandığında, haklarının gözetildiği ve değerlerine saygı duyulduğu bir ortamda güven duygusu gelişir. Güven duygusunun oluştuğu ortamlarda insanlar kendilerini iyi hisseder ve dolayısıyla sorumluluk sahibi olup, faydalı olmak için istekli olurlar. Güvenli bir ortamda kişiler arasında sağlıklı iletişim kurulur ve karşılıklı etkileşimler gelişir. Sağlıklı iletişim için sadece sosyal faaliyetler değil, örneğin ekonomik faaliyetler için de güven duygusu ön plandadır (Gürpınar, 2023: 36).

OECD'nin 2001 yılında yayımladığı *The Role of Human and Social Capital* (Sosyal Sermaye ve İnsanın Rolü) başlıklı raporunda, sosyal sermayenin üç farklı güven türü ele alınmaktadır. İlk tür, yakın ilişkiler içinde bulunan bireyler arasında, örneğin aile ve komşular arasında kurulan kişiler arası güveni ifade eder. İkinci tür, yabancılarla kurulan kişiler arası güvene odaklanır. Üçüncü tür ise, kamu ve özel kurumlarda oluşan kurumsal güveni içerir (OECD, 2001: 41).

Güven konusunda, okullarda güvenin hâkim olması ve etkili bir okul ortamı yaratılması amacıyla öğretmenlerin kendi aralarında güven temelli iletişim ve etkileşim geliştirmeleri büyük önem taşır. Ayrıca, öğretmenlerin yönetime duydukları güven de okulun genel işleyişi için kritiktir. Okulda güven, dayanışma, sorumluluk duygusu ve okulun hedeflerine odaklanmayı sağlayarak okulun etkililiğini artırır (Ekinci, 2008: 61). Bu bağlamda, Töremen (2002), sosyal sermayeyi geliştirmek için okul yöneticilerinin üç temel davranış sergilemeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Bunlar:

1. Sosyal sermayeyi güçlendirecek davranışlar sergilemek, güven oluşturmak, güçlü ilişkiler geliştirmek, adil olmak ve çalışanlara destek sağlamak.

2. Okulda toplu etkinlikler düzenleyerek, ortak mekân ve zaman dilimlerini paylaşmak, nitelikli ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamak.

3. Okulla ilgili uygulamalarda herkesin aktif sorumluluk almasını teşvik ederek, öğrencilerde ve öğretmenlerde güçlü bir aidiyet duygusu oluşturmak (Töremen, 2002: 571).

2.4.2. Değerler ve Normlar

Sosyal sermayenin temel unsurlarından biri de değerler ve normlardır. Her toplum ve kültür, evrensel olmayan değerler ve normlara sahip olup, bunlar sosyal sermayenin paylaşılan kaynaklarındandır. Kavramları ayrı ayrı açıklamak gerekirse, Türk Dil Kurumu'na (2024) göre norm, yargılama ve değerlendirmenin yapıldığı ölçüt, uyulması gereken kural veya düzgüdür. Değer ise, yine Türk Dil Kurumu'na (2024) göre, bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerleri kapsayan maddi ve manevi ögelerin bütünüdür.

TDK'nin tanımlarından da anlaşılacağı üzere, toplumsal ve kültürel değerler toplumdan topluma değişkenlik gösterir. Her toplumun kendine özgü değerleri ve normları vardır. Değerler ve normlar, olumlu özellikleriyle sosyal sermayeye katkı sağlar.

Normlar, toplumda bireylerin davranışlarına yön veren unsurlar olup toplumsal sistemi güçlendirirler. İşlevsel olarak, toplumsal yapıda normlar, bireylerin davranışlarını onaylama veya reddetme konusunda büyük etkiye sahiptir (Karagül, 2012: 82; Erdem, 2023: 30).

Toplumsal normlarda sosyal sermayenin izlerini görmek mümkündür. Başka bir deyişle, normlar, toplumun paylaştığı ahlaki değerler bütünüdür. Toplumsal normlar, sundukları sosyal destek, statü, onur gibi ödüllerle birlikte, bireye belirli sorumluluklar yükler. Bu bağlamda, birey, gerektiğinde kendi çıkarlarından feragat ederek, toplumsal yararı gözeten bir tutum sergiler (Şavkar, 2011: 20; Akyürek, 2019: 67).

Sağlıklı ve sağlam norm ve değerlerin yeni nesillere aktarılmasında okullar önemli kurumlar olarak rol oynar (Ekinci, 2008: 71).

Herhangi bir toplum veya kurumun başarıya ulaşabilmesi için, o yapının mevcut potansiyellerine olumlu bir perspektifle yaklaşabilmesini sağlayacak norm ve değerlere sahip olması önemli bir faktördür.

2.4.3. Sosyal Ağlar

Sosyal ağlar, sosyal sermayenin önemli bir kaynağı olmasının yanı sıra, onun bir göstergesi de niteliğindedir. Sosyal sermaye, sosyal yapıdaki ağ bağlantılarının yoğunluğu ve yapısıyla doğrudan ilişkilidir. Sosyal bağlantıların sayısı, bu bağlantıların

gücü ve ağlar arasındaki iletişimin kalitesi, sosyal sermayenin seviyesini belirler. Başka bir deyişle, sosyal sermaye sosyal ağlar içinde şekillenir ve bu ağlar, sıkılaşmış sosyal ilişkilerle güç kazanır (Şavkar, 2011: 17,18).

Bireylerin toplu hareket etmesi gerektiği durumlarda toplumsal ağlar, iş birliği ve iletişimi kolaylaştırarak bireylerin güvenli bir çevrede problemlerini çözmesini sağlar. Çünkü sosyal ağlar, karşılıklılık ilkesine dayalı normları destekleyerek güçlendirir ve bu süreç, toplumsal güvenin inşa edilmesine zemin hazırlar.

Lin'e göre, (1999) Sosyal ağlar insanların eylemlerini şu şekilde kolaylaştırır:

1. Bilgi akışına olanak sağlar.

2. Karar verme noktalarında bulunan kişilere etki etme olanağı sağlar.

3. Bireyin sahip olduğu sosyal bağlantılar ve tanınan ilişkiler, kurumlar veya diğer kişiler tarafından bir tür onay belgesi olarak değerlendirilir ve bu, bireye çeşitli kaynaklara erişim sağlama imkânı sunan bir sosyal kredi işlevi görür.

4. Sosyal ilişkiler, bireyin aidiyet duygusunu ve tanınma statüsünü pekiştirecek şekilde güçlendirebilir (Kayı, 2012: 23,24).

Sosyal ağlar ve gruplar, literatürde sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da aslında bazı temel farklar barındırır. Her iki kavram da ortak amaçlar, deneyimler ya da hedefler etrafında şekillenen insan topluluklarını ifade eder. Ancak sosyal ağlar, daha geniş ve esnek bir yapıya sahipken, gruplar genellikle daha belirgin ve sınırlı bir bağa dayanır. Her iki yapı da en azından güven ve karşılıklılık ilkeleri üzerinden düzenli iletişim ve bağları gerektirir.

2.4.4. Sosyal Etkileşim ve Etkin Katılım

Sosyal sermayenin üretilmesi ve sürdürülmesi açısından önemli olan bir diğer boyut ise sosyal etkileşim ve etkin katılım unsurudur. Bu boyut, sosyal süreçlere, sosyalleşmeye ve grup aktivitelerine etkin katılımı teşvik eden fırsatlar sunar. Sosyal sermayede aktif katılım, bireysel bir faaliyet olarak değil, kişisel çıkarların ötesinde, toplumun yararına yönelik bir eylem olarak ortaya çıkar. Bu, sorumluluk almayı ifade eder. Sosyal etkileşim ise daha çok kurumsal bir durumdur ve grup etkinliklerini kapsar.

Sosyal sermayede sosyal etkileşim ve aktif katılım, güven, bağlılık, sosyal ağlar, değerler ve normlarla iç içe geçmiş bir şekilde işler. Sosyal etkileşimin güçlü olabilmesi için diğer boyutların da güçlü olması gerekir. Güven temelli sosyal ilişkiler, sosyal etkileşimi besler. Sosyal sermaye, tüm bu alt boyutların birleşimidir. Sosyal etkileşim ve aktif katılım, toplumlarda bilginin üretilmesi ve paylaşılması, ilişkilerin başlaması ve sürdürülmesi açısından önemli bir rol oynar (Gürpınar, 2023: 38,39).

Sosyal etkileşimin ve aktif katılımın yüksek olduğu toplumlarda, topluma ilişkin güvenin, bağlılığın ve inancın da yüksek olduğu söylenebilir (Durkan Şimşek, 2013: 42).

Bazı kaynaklar sosyal sermayenin bu unsurunu 'ilgi ve katılım' başlığında ele alır. İlgi burada bireyin toplumsal sorumluluklarını yerine getirebilmesi için gerekli olan düşünsel (bilişsel) temelleri ifade eder. Birey toplumla özdeşim kuramadığında sosyalleşmeden ve buna bağlı olarak da sosyal sermayeden söz edilemez (Şahin, 2011: 49). Yani, bir kişi, toplumsal bir sorun hakkında sorumluluk taşıma ve bu sorumluluğu yerine getirme noktasına gelmeden önce, o sorumluluğun ne olduğunu ne tür eylemler gerektiğini ve bu eylemlerin toplumsal düzeydeki etkilerini anlamalıdır.

Sosyal sermayenin diğer boyutları olan güven, bağlılık, aktif sosyal ağlar, paylaşılan norm ve değerlerle sıkı bir etkileşim içinde olan bu unsur, diğer etkenler güçlendirilmeden anlamlı bir sosyal etkileşim ve dolayısıyla toplumsal süreçlere etkin katılımı mümkün kılmaz.

2.4.5. Bağlılık

Steers ve Porter (1991), sosyal sermayenin bu unsurunu Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında ele almış ve hiyerarşi tablosunda ait olma basamağı ile ilişkilendirmiştir (Töremen, 2002: 564). Birey, fizyolojik ve güvenlik ihtiyacını karşıladıktan sonra ait olma isteği duyar. Ait olma ve sevgi ihtiyacı basamağında arkadaşlık, ikili ilişkiler, sevme ve sevilme, aile, bağlanma ve toplumsal ilişkiler yer alır (er: 114). Aidiyet, bağlantı demek olup, güven, anlayış ve karşılıklılık içerir. Aidiyet, gruba ve işe bağlılıktır. Ancak bağlılık, sadece işten ibaret olmayıp, o iş için daha fazlasını yapma arzusunu da içerir (Töremen, 2002: 564).

Cohen ve Prusak (2001), bir kurumda bağlılığın, amaçları ve değerleri anlamak ve benimsemekle başladığını belirtirler. Amaca ulaşmak, daha fazla çaba göstermeyi gerektirir. Ortak dil, ortak kültür ve iklim kullanılarak bağlılık artar.

2.5. Sosyal Sermayeye İlişkin Eleştirel Yaklaşımlar

Sosyal sermaye, geniş bir alanı kapsayan bir kavramdır ve ekonomik, eğitim, siyasal, kültürel ve sosyal bilimler gibi farklı disiplinlerin gereksinimlerine yanıt verebilmektedir. Ancak, çok boyutlu olması, problemlerin tümüne çözüm sunabileceği anlamına gelmemektedir (Erszölü, 2008: 24).

Sosyal sermaye teorisine ait kurucularının eleştirildiği bazı noktalar vardır. Şöyle ki, genel olarak sosyal sermayeyi ve unsurlarını ele alırken sadece olumlu taraflarını ve katkılarını vurgulamış ancak olumsuz yönleriyle ilgili bir bakış açısı geliştirmemişlerdir.

Şan ve Şimşek (2011), sosyal sermaye ile ilgili çalışmaların şu yönlerine dikkat çekmektedir.

- Sosyal sermayenin ürettiği değerlerin, dayanışma, güven, iş birliği ve bilgi paylaşımı gibi olumlu özellikler olduğu kadar, istenmeyen alanlarda da amaçların gerçekleştirilmesi için kullanılabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.
- Dayanışmayı, bütünleşmeyi, iş birliğini ve eşgüdümü sağlayan sosyal sermaye, bu yönüyle toplumsal kalkınmaya katkı sağlamak için kullanılabileceği gibi, toplumsal ayrışma, dışlama ve çatışma gibi olumsuz yapıların gelişmesine de neden olabilir.,

Elbette ki kavramın olumlu yanlarıyla birlikte olumsuzluklar barındırması onun tamamen reddine yol açmamalıdır.

Bu nedenle, sosyal sermaye kavramının olumlu ve olumsuz, güçlü ve zayıf yönleriyle, sosyal teoride yeni perspektifler sunan bir yaklaşım olarak ele alınması ve üzerine daha fazla araştırma yapılması en doğru ve faydalı yaklaşım olacaktır (Şan ve Şimşek, 2011: 103,104).

2.5.1. Sosyal Sermayenin Pozitif Sonuçları ve Etkileri

Sosyal sermaye, bireylerin, grupların ve toplumların hedeflerine ulaşmada, ihtiyaçlarını karşılamada birleştirici bir güç olarak katkı sağlar. Bu nedenle sosyal sermayeye sahip her düzeyin kendi içinde olumlu sonuçları vardır. Bu düzeyler literatürde birey, grup ve toplum olarak üç grupta ele alınır.

Birey düzeyinde**:** Putnam (2000), sosyal sermayeye sahip bireylerin zihin ve ruh sağlığı üzerinde olumlu etkiler olduğunu savunur. Çünkü sosyal sermaye, bireylere yaşamlarında bir dizi kolaylaştırıcı etki sağlar. Duygusal tatmin, aidiyet duygusu ve sosyal ilişki olanakları bunlardan bazılarıdır (Ekinci, 2008: 107).

Sosyal sermayenin temel kaynağı olan ağlar, bireylerin çeşitli ilişkiler geliştirmesine olanak tanır ve bu ilişkiler, onlara önemli kaynaklar sunar. Sosyal sermaye, bu kaynaklar içinde en değerli olanı bilgi kaynağını içerir. Okul ve diğer kurumsal ortamlarda bilginin temel kaynak olarak kabul edilmesi, bireylerin ağlar aracılığıyla ilişkiler kurarak ihtiyaç duydukları bilgiyi edinmelerine yardımcı olur. Bu, onların performanslarını ve güç ile etki alanlarını artırmalarını sağlar, dolayısıyla daha iyi fırsatlar ve konumlar elde etmelerine olanak tanır (Özdemir, 2007:145).

Grup düzeyinde**:** Grup içerisindeki kişiler arası ilişkilerin iyilik hali, grubun sosyal sermaye düzeyinin de yüksek olduğunu gösterir. Başarı hedeflendiğinde hem grup içi hem de gruplar arası ilişkilerin geliştirilmesi gerektiği açıkça görülmektedir. Bilgi toplumu ve bilişim çağında başarılı olmak isteyen her grup ve kurum, sosyal sermayesini temel destekleyici kaynak olarak ön plana çıkararak rekabet avantajı elde etmelidir (Özdemir, 2007: 149).

Grup içindeki ilişkilerde dikkat edilmesi gereken önemli bir faktör, üyeler arasındaki yakınlık derecesidir. Bu yakınlık derecesi arasında bir denge kurulması gerekmektedir. Eğer bu denge sağlanamazsa, grup içindeki sosyal sermayenin olumlu etkileri tersine dönebilir. Grup üyeleri arasındaki yakınlık arttıkça, gruba aidiyet duygusu da genellikle artar. Ancak yakınlık derecesinin çok yüksek olması, bireylerin diğer üyelerden izole olmalarına yol açabilir. Bu durum, grubun ortak bir amaç doğrultusunda hareket etmesini zorlaştırabilir ve grup içindeki birlikteliği, gereksiz rekabetin ortaya çıkması riskiyle tehdit edebilir. Grubun dışarıyla kurduğu etkileşimler, onun çevresiyle olan ilişkilerinde önemli bir rol oynar. Bu etkileşimler, grubun farklı bilgi ve kaynaklara

ulaşmasını sağlayarak, dış dünyayla olan bağlarını güçlendirir. Yeni bilgi ve kaynakların edinilmesi, grubun yaratıcılığını artırabilir ve öğrenme süreçlerini daha etkili hale getirebilir, böylece grup performansı üzerinde olumlu bir etki yaratır. Grubun içindeki yakın ilişkiler kadar, dışa açılan geniş sosyal ağlar da performansını geliştirebilir. Bu ağlar, grubun farklı bakış açıları kazanmasına ve çeşitli fırsatları değerlendirmesine olanak tanır (Akyürek, 2019: 50).

Kısaca, grup içindeki yakın ilişkileri, grup dışındaki çevreyle birleştirebilenler, hem daha fazla çevresel kaynağa erişebilir hem de grup içindeki koordinasyon sayesinde bu kaynakları etkin bir şekilde kullanabilirler (Özdemir, 2007: 149).

Toplumsal ve kurumsal düzeyinde: burada sosyal sermayesi yüksek olan toplumlarda temiz kamu alanları, dostça insan ilişkileri ve da güvenilir sokaklar vardır. Ancak düşük sosyal sermaye düzeyine sahip toplumlarda suç oranları daha yüksek ve kurumsal alanlarda risk faktörleri daha fazladır (Ekinci, 2008: 107).

2.5.2. Sosyal Sermayenin Negatif Sonuçları ve Etkileri

Diğer sermaye türlerinde olduğu gibi, doğru bir şekilde değerlendirilmeyen ve yönetilmeyen sosyal sermaye de olumlu sonuçlarının yanı sıra olumsuz sonuçlar da doğurabilir. Sosyal sermayenin olumlu sonuçlar doğurması bekleniyorsa, amaca uygun ilişki türlerinin doğru bir şekilde analiz edilmesi gerekir (Özdemir, 2007: 161).

Portes (1998), sosyal sermayenin iki taraflı bir bıçak gibi işlediğini belirtir. Sosyal sermayenin genellikle olumlu sonuçları olsa da bazı sosyal yapılar içinde tersine olumsuz sonuçlar doğurabileceğini savunur. Bu bağlamda, son çalışmalarında negatif sonuçları dört ana başlık altında toplar ve bu başlıklar, sosyal sermayenin potansiyel olumsuz etkilerini anlamamıza yardımcı olur. Bunlar; grup üyeleri üzerinde aşırı baskı oluşturulması, grup dışındaki bireylerin dışlanması, sosyal yapılarda bireylerin kendi kararlarını alma yetisinin kısıtlanması ve normlarda kalite kaybıdır (Ekinci, 2008: 109).

Birey düzeyinde: kurulan yanlış ilişki ağları, bireyin kurumdaki fırsatları fark etmesini engelleyebilir ve bunlardan yararlanamamasına yol açabilir. Örneğin, yalnızca rekabet amacıyla kurulan ilişkiler, bu duruma bir örnek teşkil eder. Ayrıca, bireylerin sahip olduğu ilişki sayısının artması, olumsuz etkiler yaratabilir. Çünkü ilişki sayısı

arttıkça, kişinin birden fazla rol çatışması yaşaması olasılığı da artar. Bu duruma örnek olarak, yöneticisiyle yakın arkadaş olan bir bireyin, iş ile arkadaşlık ilişkisi arasında daha fazla çatışma yaşaması verilebilir (Akyürek, 2019: 52).

Grup düzeyinde**:** Sosyal sermaye, grup üyelerini yeniliğe kapalı ve dar bir bakış açısına sahip hale getirebilir. Grup içindeki üyeler, grup dışındakilere karşı kuşkucu, tereddütlü ve hatta onları aldatıcı olarak görebilirler. Zamanla, bu durum grup içindeki üyelerin dışlayıcı bir tavır takınmalarına yol açabilir. Böylece, sosyal sermaye, bu tür bir mekanizmaya dönüşebilir. Bireysel özgürlük açısından değerlendirildiğinde, bireylerin özgürlüklerinin kısıtlanması, gruba olan bağlılıklarını olumsuz etkileyebilir. Bu tür sınırlamalar, bireylerin kendilerini özgür hissetmemelerine neden olabilir, bu da grup içindeki motivasyon ve bağlılıklarını zayıflatır. Sonuç olarak, grup üyeleri arasındaki bağlılık duygusunun azalması, grubun genel uyumunu ve iş birliğini olumsuz yönde etkileyebilir (Ekşi, 2009: 91).

Sosyal sermaye kavramına yönelik yapılan bu eleştiriler, Richard Florida'nın görüşleriyle paralellik göstermektedir. Florida, sosyal sermayenin güçlü olduğu alanlarda, yeniliğe karşı daha az açık bir yapının ortaya çıkabileceğini öne sürmektedir. Esnek olmayan bir sosyal yapı, diğer alanlarla etkileşimde bulunmayı zorlaştırarak, yenilikçi süreçlerin gelişmesini engelleyebilir. Bu durum, ilgili alanın dışarıdan gelen yenilikleri içselleştirme ve adapte olma kapasitesini olumsuz yönde etkileyebilir (Dayanç Kıyat, 2018: 140).

Toplumsal ve kurumsal düzeyde**:** Sosyal sermaye arttıkça, bu sermayeyi oluşturan ilişkilerin sürdürülmesi kurum için bir yük haline gelebilir. Kurumlar uzun süreli ilişkiler geliştirdikçe, bu ilişkiler belirli yükümlülükler ve sorumluluklar taşıdığı için, başka ortaklarla yeni ilişkiler kurmak daha zor hale gelir. Bu durum, kurumun yeni bağlantılar kurma kapasitesini sınırlayabilir ve sosyal sermayenin kurum açısından olumsuz etkilerinden biri olarak öne çıkar. Bu sınırlama, kurumun esnekliğini ve dışa dönük iş birliği fırsatlarını engelleyebilir (Akyürek, 2019: 53).

2.6. Sosyal Sermayenin Ölçüm Problemi

Alan yazıda Sosyal sermayeyi tanımlama biçimine göre sosyal sermayenin ölçülmesi de değişiklik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Sosyal sermaye, birey, grup ve toplumsal düzeyde farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Alan yazında sosyal sermayenin hangi düzeyde ele alınacağı ve bunun bireye mi yoksa topluma mı ait olduğu konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. İlk gruplama, sosyal sermayeyi bireysel ve toplumsal düzeylerde iki ana kategoride incelemektedir. Bu ayrım, sosyal sermayenin bireysel mi yoksa toplumsal mı olduğu tartışmasını içerir. Diğer bir gruplama ise, sosyal sermayeyi makro, mikro ve mezo düzeylerde ele alan araştırma yaklaşımlarını benimsemektedir. Mikro düzeyde sosyal sermaye, bireyler veya küçük gruplara özgüdür; mezo düzeyde ise bu sermaye, daha büyük gruplar veya kurumlara ait olarak görülür. En geniş kapsama sahip olan makro düzey ise, toplumu bir bütün olarak hedef alır ve toplumsal düzeydeki sosyal sermayeyi temsil eder (Dayanç Kıyat, 2018: 136).

Şekil 3. İç İçe Geçmiş ve Etkileşimli Bir Sosyal Sermaye Hiyerarşisi

<table>
<tr><th>Düzey</th><th>Seviye</th><th>Biçim ve Bileşenler</th><th>Sonuçlar</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Makro</td><td>Uluslararası</td><td>-Tarihsel, kültürel ve etnik bağlara dayalı sınır ötesi ağlar</td><td rowspan="5">Ekonomik iş birliği ve kalkınma

Uluslararası rekabet gücü

Sosyal bağlılık/uyum

Güçlü performans

Refah dağılımı

Ekonomik alışkanlıklar ve diğer iyi yaşam şansları</td></tr>
<tr><td>Ulusal</td><td>-Geleneksel ve modern değerler, gelenekler ve uygulamalar
-İdeoloji</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Mezo (Orta)</td><td>Kurumsal</td><td>-Aile
-Eğitim
-Din
-Hukuk</td></tr>
<tr><td>Toplumsal</td><td>-Şirket Ağları
-Yönetim felsefesi
-Sivil toplum kuruluşları
-Yurttaş birlikleri</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Mikro</td><td>Grup</td><td rowspan="2">-Normlar
-Gayri resmi kurallar
-Güven
-Arkadaşlık
-Gönüllülük
-İş birliği
-Kaynaklara erişim</td></tr>
<tr><td>Birey</td></tr>
</table>

Kaynak:
Chen, 2005: Akt. Türkseven, 2020

Bu bölümde makro, mikro ve mezo olmak üzere üç düzeyde ele alınan sosyal sermaye farklılıkları tablo yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Tabloda, sosyal sermaye farklı düzeylerde incelenmektedir. Mikro düzeyde, sosyal sermaye bireyler ve gruplar arasındaki ilişkilerle ele alınırken, mezo düzeyde bu kavram kurumsal veya toplumsal bağlamda değerlendirilmektedir. Makro düzeyde ise sosyal sermaye, ulusal ve uluslararası ölçekte yapılan araştırmalarla ortaya konmaktadır. Tabloda her düzeyde en yaygın olarak kullanılan göstergeler, biçim ve bileşenler sütununda sıralanmışken, sonuçlar sütununda ise bu göstergeler üzerinden elde edilmesi beklenen sonuçlar yer almaktadır (Türkseven, 2020: 131).

2.7. Sosyal Sermayenin Etkileşim İçinde Olduğu Alanlar

2.7.1. Sosyal Sermaye ve Aile

Aile, insanoğlunun biyolojik ve sosyal yönden gelişimini sağlayan temel birimdir (Ekşi, 2009: 112). Şüphesiz, bireyin toplumu ilk tanıması, keşfetmesi ve içselleştirmesi ailede başlar. Alanın önde gelen araştırmacıları olan Coleman, Bourdieu ve Putnam da sosyal sermaye kaynakları arasında aileyi önemli bir unsur olarak görürler. Sosyal sermaye ile aile arasındaki ilişkiye pek çok açıdan değinen yazarlardan Bourdieu, aileyi bir kolektif özne olarak ele alır. Aileyi, bireylerin toplamı gibi basit bir şekilde görmek yerine, aile üyelerine tek bir vücut gibi hareket etme gerekliliğini hissettiren bir yapıdır (Aydemir, 2012: 48).

Coleman için sosyal sermaye inşa edilebilen kaynaklar bütünüdür. Ona göre bu kaynaklar arkadaşlık ve komşuluk ilişkileri, sosyal ağlar, aile yapısı, yükümlülükler ve beklentilerdir. Yani Coleman'ın sosyal sermayeyi temelde iki grupla ele aldığını bunlarında aile ilişkileri ve sosyal ilişkiler olduğunu söylemek mümkündür. Aile odaklı sınıflandırmaya aile ve akrabalarla olan ilişkileri, sosyal odaklı sınıflandırmaya arkadaşlar, komşular ve kurumlarla olan ilişkileri dahil eder.

Birey için biyolojik bir anlamın ötesinde, aile sosyal bir birim olup, kişi burada ilk eğitimini alır. Aynı zamanda aile, beşerî sermaye ve sosyal sermayenin ilk filizlendiği yerdir. Bireyin kendine ve çevresine duyduğu güvenin oluşmasında, çevresiyle düzenli bir iletişim kurabilmesinde, ait olduğu aile yapısının etkisi büyüktür (Şavkar, 2011: 41).

Bireylerin yaşam kalitesini etkileyen aile içindeki sosyal sermaye toplumsal etkileşimlerinde de önemli bir rol oynar. Aile içindeki güven, dayanışma ve destek, sosyal

sermayeyi artırmak için önemlidir. Aile içindeki üyelerin sağlıklı ve sosyal ilişkiler geliştirmesi, bireylerin sosyalleşme sürecinde önemli bir rol oynar. Bu süreç, bireylerin ortak bir amaç etrafında birlikte hareket etme becerisini geliştirirken, aynı zamanda kuralların ve normların benimsenmesiyle değerler sistemine dâhil olmalarını sağlar (Aydemir, 2012: 48). Aile, bireylerin sosyal dünyayı anlamaya başladıkları ve bu dünyada etkin bir şekilde var olmayı öğrendikleri ilk okul gibidir.

Ayrıca bireyin aile geçmişini finansal, beşerî ve sosyal sermaye olmak üzere üçe ayırmak mümkündür. Finansal sermaye, çocuğa maddi kaynaklar sağlarken, beşerî sermaye ona bilinçli bir ortam sunar. Sosyal sermayenin sağladığı imkân ise, çocukların yetişkinlere ait beşerî sermayeye ulaşmasını mümkün kılar. Çünkü sosyal sermaye, ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişkileri yansıtır (Şavkar, 2011: 41).

Aile, sadece ontolojik bir varlık değil, aynı zamanda sosyal bir aktör olarak da önemli bir rol üstlenir. Ailenin işlevi yalnızca değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasıyla sınırlı değildir. Aile, toplumsal etkileşim biçimlerini ve ilişki yapılarını da içinde barındıran bir alandır. Bu ilişkiler, aile üyeleri arasında üretilir ve bu küçük sosyal birim üzerinden topluma aktarılır, böylece kültürel ve sosyal yapılar korunur ve devam eder (Aydemir, 2012: 48).

Çocuk yetiştirmek bu bağlamda oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal sermayenin inşa edilebilmesi için aile büyükleri, çocuklarına güven, iş birliği ve dayanışma gibi değerler aşılamalıdır. Güvensiz, bencil ve yardımseverlikten uzak bir şekilde yetiştirilen çocukların bulunduğu ailelerde sosyal sermayenin oluşturulması oldukça zordur (Namalır, 2015: 34).

Ailelerin sosyal sermaye meydana getirmedeki rolü, ailenin içsel dinamiğiyle ve aile içi iletişim özellikleriyle ilgilidir.

Aileyi, sosyal sermayenin ilk üretim yeri olarak gören Stolle (2003), ebeveynlerin çocuklarının tavır ve davranışlarını etkileyerek sosyal sermayenin oluşumundaki katkısından bahseder.

- Çocukların birbirlerine karşı, karşılıklı bir güven geliştirmelerini kolaylaştıran ebeveyn tavır ve davranışlarının güvenilir, daha açık ve daha hoşgörülü bir sosyal çevre oluşturmaktan geçtiğini,

- Ebeveynler, çocuklarına başkalarını nasıl değerlendireceklerini ve kimlerle iş birliği yapmaları gerektiğini öğretirken, bu tutumları kendi yabancılara yönelik tavır ve davranışlarından da öğrenebileceklerini gösterirler.

- Aileler, çocuklarına iş birliğine dayalı davranışların nasıl şekillendiğini ya da bu davranışların nasıl ihlal edildiğini ilk elden göstererek, onlara bu konuda değerli bir öğrenme fırsatı sunarlar (Stolle, 2003; Ekşi, 2009: 114-115).

2.7.2. Sosyal Sermaye ve Eğitim

Eğitim, günümüzün en temel ve öncelikli konularından biridir. Bilgi ve teknoloji, değişen ve gelişen dünyamızda hızla artmakta ve yayılmaktadır. Bilim, sanayi ve teknoloji alanındaki hızlı ve büyük değişimler, insan unsurunun toplumda daha yararlı ve güçlü olmasını zaruri hale getirmiştir (Erdem ve Akca, 2022: 322).

Eğitim, bireylere yalnızca bilgi kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda toplum içinde etkili bir şekilde var olmayı ve başkalarıyla etkileşimde bulunmayı öğretir. Sosyal faaliyetlere katılım, bireylere toplumun bir parçası olmanın değerini gösterir. Eğitim süreci, grup çalışması, yardımlaşma, başkalarını anlama ve empati gibi becerilerin gelişmesini sağlar. Bu beceriler, bireylerin sosyal ağlar kurarak birbirlerine güven duymalarını ve karşılıklı yardımlaşma imkanlarını artırmalarını sağlar. Eğitim yoluyla kazanılan bu özellikler, bireylerin sosyal sermaye birikimlerini doğrudan etkiler. Kısacası, bir bireyin sosyal sermaye kapasitesi, eğitiminin ne kadar derin ve kapsamlı olduğuna bağlı olarak şekillenir (Ersözlü, 2008: 35; Ekşi, 2009: 81).

Sosyal sermayeyi oluşturan temel faktörlerden biri eğitimdir. Eğitim bireylerin sosyal becerilerini geliştirerek sosyal sermaye birikimine katkıda bulunur. Eğitim kurumlarının temel yükümlülükleri, toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmek, eğitim-öğretim faaliyetleriyle sosyal kalkınmayı desteklemek ve kültürün sürekliliğini sağlamaktır. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kurumların sosyal, beşerî ve fiziki sermaye düzeyleriyle doğrudan ilişkilidir. Eğitim kurumları, sosyal süreçlerin ve insan ilişkilerinin yoğun olduğu yapılar olduğundan, genellikle sosyal sermaye ile daha güçlü bir ilişki kurar (Günkör ve Özdemir, 2017: 71).

Hanifan'a göre eğitim, sosyal sermayenin yaratılmasında önemli bir rol oynar ve aynı zamanda sosyal sermayenin bir sonucu olarak kabul edilen insan sermayesinin

artırılmasında büyük bir öneme sahiptir. İnsan sermayesi, bireylerin bilgi, beceri ve yeteneklerinin gelişmesiyle güçlenir ve bu süreç, sosyal sermayenin daha verimli bir şekilde inşa edilmesine katkı sağlar (Öğüt ve Erbil, 2009: 37).

Eğitim kurumu, toplumsal bir kurum olup amacının bireylerin ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak olarak belirlenmiştir. Bireylerin belirli davranış kalıplarını öğrenmeye ve belli bir bilgi birikimine ihtiyaçları vardır. Edinilen davranış kalıpları ve bilgi birikimi sayesinde birey, sosyal hayatta kendini ifade edebilir, diğer bireylerle iletişim ve iş birliği içerisinde varlığını sürdürebilir. Bu süreç, öncelikle bireyin kendini tanımasını mümkün kılacaktır (Erdem ve Akca, 2022: 323)

Eğitim sağlanan ortamlarda, eğitim aracılığıyla arkadaşlık ilişkileri kuran ve birlikte büyüyen bireylerin aralarındaki bağ oldukça sağlamdır. Bireyler bu ortamda farklı sosyal çevrelerden olsalar dahi, sosyal sermayenin öğelerine katkı yaparak, sosyal sermayenin oluşmasını sağlarlar. Eğitim, bireylerin sosyal becerilerini geliştirerek toplumsal etkileşimlerde daha başarılı olmalarına katkıda bulunur (Şahin, 2011: 57).

Sonuç olarak, bireylerin sosyal becerilerini geliştirerek sosyal sermaye birikimine katkıda bulunan önemli alanlardan biri eğitimdir. Grup çalışmaları, proje takımları ve sosyal etkinlikler, bu noktada önemli rol oynar ve eğitim ile sosyal beceriler arasındaki ilişkiyi ortaya koyar. Eğitim ortamlarında bireyler, sosyal etkileşimleri teşvik eden ve sosyal ağlarını genişletmelerine yardımcı olan fırsatlar bulurlar.

2.7.3. Aile, Eğitim ve Sosyal Sermaye İlişkisi

Coleman, ebeveynlere ait beşerî sermayenin çocuğun eğitsel gelişimi açısından önemli bir rolü olduğunu savunmaktadır. Ancak bu sermaye türünün çocuğun gelişimine fayda sağlayabilmesi, aile içindeki aktarım sürecinin, ailenin sosyal sermaye düzeyiyle yakından ilişkili olmasına bağlıdır. Beşerî sermayenin aktarılabilmesi, sosyal sermayenin sağladığı etkileşim ve iletişim olanaklarıyla mümkün olmaktadır (Namalır, 2015: 40).

Fukuyama (2005), aile bireylerinin sahip oldukları bilgi birikimi ve yetenek gibi özelliklerin, kuşaklar arasında aile içinde ve okul ortamında eğitim aracılığıyla aktarıldığını belirtir (Ekinci, 2008: 48).

Ekinci (2008), çoğu araştırmacının sosyal sermaye ile ilişkili olarak aile yapısı ve eğitimle ilgili yaptığı çalışmalarda sosyal sermaye kaynaklarından birinin aile olduğu görüşünde hemfikir olduğunu belirterek, alanda yapılmış bazı çalışmaları şu şekilde aktarmıştır.

1. Coleman ve Hoffer, dini okullar ile devlet okulları arasındaki öğrenci başarısını karşılaştırmıştır. Araştırmada, incelenen ailelerin sahip oldukları sosyal sermaye birikimi ile okul başarası arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırma sonucunda, sosyal sermaye açısından daha zengin olan dini okulların lehine bir başarı farkı olduğu sonucuna varılmıştır.

2. Putnam (1995), ABD'de sosyal sermaye düzeyindeki düşüşe ilişkin bir araştırma yapmıştır. Araştırmada, ailedeki azalan sosyal sermaye düzeyi ile çocukların okul başarısındaki düşüş arasında bir ilişki olabileceği tespit edilmiştir.

3. Goddard (2003), sosyal sermayenin öğrencilerin ders başarısına etkisini araştırmıştır. Araştırmada, okulda sosyal sermaye düzeyi ile okul başarısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin sahip oldukları sosyal sermaye düzeyi ile özellikle matematik ve okuma becerileri arasında yüksek düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Ekinci, 2008: 48-50).

Aile ve okul, çocukların sosyal sermayesini oluşturan önemli faktörlerdir. Bu iki alan arasındaki iş birliği, çocukların eğitim başarısını artırmak ve sosyal sermaye kazanmalarını sağlamak için kritik bir rol oynar. Sonuç olarak, sosyal sermaye ile ilişkili olarak aile, aile yapısı ve eğitimle ilgili çalışmalar, ailenin ve okulun bir sosyal sermaye kaynağı olduğunu ve her iki kurumun da olumlu ya da olumsuz katkılarının olabileceğini ortaya koymaktadır.

2.7.4. Okullarda Sosyal Sermaye

Okul, öğrencilerin hem öğrenimine katkı sağlayan hem de sosyal sermaye düzeylerinin artmasını sağlayan bir konumdadır. Eğitsel başarı ve okulun geleceğe yönelik hedeflediği amaçlara ulaşma konusunda ise, özellikle eğitimciler arasındaki sosyal sermaye unsurları — iletişim, güven, okul ve gruba bağlılık, aktif katılım, güçlü ve yoğun sosyal ağlar ile okul kültürünü oluşturan pozitif değerlere bağlılık düzeyi — büyük önem taşır (Şişman ve Turan, 2004: 107).

Okul için önemli unsurlardan biri de velidir. Veli, öğrencinin eğitim ve öğrenim sürecinde aktif rol oynayan, öğrencinin gelişiminden sorumlu olan annesi, babası veya yasal olarak sorumluluğunu üstlenen kişidir. Coleman'a göre, velilerin oluşturdukları sosyal ağlar, okulda sosyal sermayenin artmasına önemli katkı sağlar. Birbirlerini tanıyan ve düzenli olarak etkileşimde bulunan velilerin oluşturduğu bu ağlar, çocukların eğitim süreçlerinde sağlıklı ve verimli bir yönlendirme yapılmasına yardımcı olur. Bu ağlar, okuldaki sosyal sermayenin gelişmesini ve öğrencilerin daha güçlü destek sistemlerine sahip olmasını sağlar.

İnsanlar için başarılı olma ve memnun kaldıkları bir çalışma ortamının olması ancak onun saygı duyup sevebilecekleri çalışma arkadaşları ile mümkündür. Sosyal sermaye okul ortamında değerlendirildiğinde, öğretmenlerin ve okul çalışanlarının iş birliği içinde çalışması, güçlü bir iletişim ağı kurmaları, birbirlerine güven duymaları ve ortak hedeflere yönelik hareket etmeleri, öğrencilerin başarısını artıran önemli faktörlerdir. Çalışma ortamı ve meslektaşlar arasındaki olumlu ilişkiler, öğretmenlerin birbirlerinden öğrendikleri deneyimler ve destek mekanizmaları, okul kültürünü güçlendirir ve bu da öğrenciler üzerinde olumlu bir etki yaratır. Bu tür bir bütünleşme hem okul çalışanlarının hem de öğrencilerin daha verimli çalışmasına, öğrenme süreçlerinin daha etkin bir şekilde ilerlemesine katkıda bulunur (Töremen, 2002: 558).

2.7.4.1. Okullarda Sosyal Sermayenin Geliştirilmesi

Eğitim kurumları yöneticilerinin, sosyal sermayenin sürdürülebilir hale getirilmesinde önemli sorumlulukları vardır. Çünkü güçlü bir sosyal sermayeye sahip bir toplum için bu çaba gereklidir. Okul yöneticileri, bu kaynağı işlevsel kılacak ortam ve ilişkileri düzenlemelidir (Töremen, 2002: 570). Çünkü insan, doğası gereği güvenmek, güvenilmek, iş birliği içerisinde olmak, ait olmak ve bağlanmak eğilimindedir. Sosyal bir varlık olmasından ileri gelen bu eğilimler sosyal sermayeyi arttırmada yöneticilere sorumluluk yükler.

Eğitim kurumları, sahip oldukları sosyal sermayeyi etkin bir şekilde kullanmalı ve bu etkinliği sağlamak için sosyal sermayeyi geliştirmelidir. Okullarda sosyal sermayenin geliştirilmesi konusunda araştırmacıların incelediği unsurlar ise çeşitlilik göstermektedir (Akyürek, 2019: 69).

Öğrencilerin sosyal becerilerini artırmak, toplumsal etkileşimleri güçlendirmek ve okul ortamını daha destekleyici hale getirmek amacıyla önemlidir. İşte bu konuda bazı öneriler:

1. Güven Ortamı Oluşturmak: Okulda güven ortamının oluşturulması, öğrencilerin birbirine güven duymasını sağlar. Bu, arkadaşlık ilişkilerini güçlendirir ve sosyal sermayeyi artırır.
2. İletişimi Teşvik Etmek: Okulda iletişimi teşvik etmek, öğrencilerin birbirleriyle daha fazla etkileşimde bulunmasına yardımcı olur. Grup çalışmaları, etkileşimli dersler ve sosyal etkinlikler bu noktada önemlidir.
3. Sosyal Ortamlar Hazırlamak: Okulda öğrencilerin bir araya gelebileceği sosyal ortamlar oluşturmak, arkadaşlık ilişkilerini destekler. Bu, sosyal sermayeyi artırır.
4. Kurumsal Hikayeleri Yaygınlaştırmak: Okulun kültürünün bir parçası olan kurumsal hikayeleri yaygınlaştırmak, öğrencilerin aidiyet duygusunu artırır ve sosyal sermayeyi güçlendirir.
5. İşbirliğini Özendirmek: Okulda iş birliğini teşvik etmek, öğrencilerin birbirleriyle daha fazla etkileşimde bulunmasını sağlar. Ortak projeler, grup çalışmaları ve etkileşimli etkinlikler bu amaçla kullanılabilir

Bu adımlar, okullarda sosyal sermayenin geliştirilmesine katkıda bulunabilir ve öğrencilerin toplumsal etkileşimlerini olumlu yönde etkileyebilir.

2.7.4.2. Okullarda Sosyal Sermayenin Paydaşları

Sosyal sermaye, okul paydaşları ile yakından ilişkilidir. Okullardaki sosyal sermaye paydaşları:

Okul Yöneticileri ve Öğretmenler: Okulun içindeki sosyal ağları oluşturan önemli paydaşlardır. Onların arasındaki güven, dayanışma ve iş birliği, okulun sosyal sermayesini artırır. İyi bir iletişim ve iş birliği, öğrencilerin başarısını etkiler.

Öğrenciler ve Aileler: Öğrenciler ve aileleri, okulun dış paydaşlarıdır. Aileler, çocukların eğitimine katkıda bulunur ve okulun toplumsal etkileşimlerini destekler. Aynı zamanda öğrencilerin aileleriyle olan ilişkileri, sosyal sermayeyi oluşturan bir kaynaktır.

Memur ve yardımcı hizmetliler: eğitim öğretim birimi dışında okulda bulunan tüm görevlilerin öğretmen, idari birim, veli ve öğrencilerle olan etkileşimi sosyal sermaye oluşumunda paya sahiptir.

Diğer Toplumsal Gruplar**:** Okulun çevresindeki diğer toplumsal gruplar da okulun sosyal sermayesini etkiler. Bu gruplara örnek, yerel topluluklar, sivil toplum kuruluşları, iş dünyası ve diğer eğitim kurumları verilebilir.

Eğitim kurumunun başarıyla amacına ulaşabilmesi, yalnızca yöneticilerin değil, öğretmenlerin, memurların ve yardımcı hizmetlilerin de katkılarıyla mümkün olur. Okul, bireyin sosyalleşmesinde aileden sonraki en önemli kültürel ortamı sunar. Eğitim kurumlarında var olan güven, normlar, değerler, ilişkiler ve sosyal ağlar, okul paydaşları arasında güçlü bir sosyalleşme aracına dönüşür. Bu sosyal etkileşimler sayesinde oluşan sosyal sermaye birikimi hem bireylerin kişisel gelişimlerine hem de kurumun genel sosyal sermaye düzeyinin güçlendirilmesine katkı sağlar. (Şahin, 2011: 64).

2.7.5. Sosyal Sermaye ve Ergen

Ergenlik dönemi, bedensel, cinsel, bilişsel, duygusal ve sosyal alanlarda gelişim ve değişimlerin yaşandığı bir süreçtir. Bu dönemi özetleyen kelimeler arasında bedensel ve cinsel gelişim, merak, özenti, özendirme, taklit, başkaldırma, bağımlılık ve bağımsızlık, deneme-yanılma, hak ve görev, sorumluluk ve sorumsuzluk, özgürlük ve özerklik, güçlü olma ve güçsüzlük, arkadaşlarla iyi ilişkiler kurma, toplumla bütünleşme ya da toplumdan kaçma sayılabilir (Coşkunsever, 2022: 51).

Gençlerin sosyal ağlarını oluşturduğu, kimliklerini belirlemeye çalıştığı ve gelişimsel sorunlarla baş etmeye çabaladığı bu dönemde, onların tutum ve davranışlarını etkileyen mekanizmaları anlamak büyük önem taşır. Spor, sanat, eğitim ve sosyal etkinliklere katılım, ergenlerin sosyal uyumunu artırabilir. Sosyal sermaye ve ergenlik ilişkisi, bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığını destekleyen önemli faktörlerdir. Bu konularda farkındalık yaratmak ve bilinçli tercihler yapmak hem kişisel hem de toplumsal düzeyde olumlu etkiler yaratabilir.

‘UNICEF Türkiye ve iş birliği yaptığı ortaklar, özellikle zorlu koşullarda yaşayan ergenlerin temel bilgi, beceri ve tutumlarını geliştirmelerine yardımcı olmanın yanı sıra, duygusal sağlıklarını korumaları ve kendilerini ilgilendiren konularda aktif bir şekilde yer

almaları gerektiğini vurgulamaktadır. Ergenlerin, destek aldıkları takdirde, akranları, aileleri ve toplumlarıyla sağlıklı bir iletişim kurmak için güvenli ve erişilebilir iletişim kanallarına, önceliklerine saygı gösteren kurumlara ve uygun çevrelere sahip olduklarında, sürdürülebilir sosyal bağlar kurma potansiyelleri artar. Bu süreç, sadece ergenlerin bireysel gelişimlerini değil, aynı zamanda Türkiye'nin genel istikrarı ve refahı üzerinde de olumlu bir etki yaratabilir. https://www.unicef.org/turkiye/ergen-kat%C4%B1l%C4%B1m%C4%B1-ve-sosyal-uyum

Sosyal sermaye kavramı, ergenlik dönemi üzerine yapılan çalışmalarda ilk kez Coleman tarafından ele alınmıştır. Coleman (1988; 1990), sosyal sermayenin özellikle aile içindeki ilişkiler üzerinden şekillendiğini belirtmiştir. Ona göre, ebeveyn ve çocuk arasındaki bağ ne kadar güçlü olursa, çocuğun sosyal sermaye düzeyi de o kadar artar. Ailedeki sosyal sermaye, ebeveynlerin fiziksel olarak varlığı ve çocuğa olan ilgisi ile doğrudan ilişkilidir. Coleman, geleneksel çekirdek ailenin (iki ebeveyn ve iki çocuk) ergen için en yüksek sosyal sermayeyi sağladığını ifade ederken, tek ebeveynli aileler veya çok çocuklu aileler ise bu açıdan risk taşıyan yapılar olarak değerlendirilmiştir. Bu görüş, aile dinamiklerinin ergenlerin sosyal gelişimindeki önemini vurgulamaktadır (Polat, 2012: 23).

Eğitim kurumları, ergenlik dönemindeki bir çocuğun yaşamını derinden etkileyen önemli faktörleri barındırır. Okul, öğrencilerin benlik gelişiminde, sosyal etkileşimler kurmalarında, kişisel becerilerini geliştirmelerinde ve kendilerini ifade etme becerisi kazanmalarında büyük bir rol oynar. Akran gruplarının oluşumu ve toplumsal uyum süreçlerinde de okulun katkısı büyüktür. Okul, gençlere rehberlik eden, onların toplumda kabul gören hedeflere yönlendiren, çeşitli değerler ve duygular sunan bir ortam sağlar. Bu bağlamda, okul, gençlerin sosyal bağlarını güçlendiren ve sosyal sermaye birikimlerini artıran önemli bir alan olarak karşımıza çıkar. Okulda kazanılan sosyal sermaye, tıpkı ailedeki gibi öğrencilerin öğretmenleri ve arkadaşlarıyla kurdukları ilişkiler aracılığıyla şekillenir ve güçlenir (Yüksek ve Ayan, 2019: 829).

2.7.6. Sosyal Sermaye ve Sağlık, Fiziksel Aktivite, Spor

Sosyal sermaye ile hemen hemen her konu arasında ilişki incelenebilir. Eğitim, okul başarısı, ekonomi, suç oranları, sağlık, spor gibi örneklerle geniş bir yelpazede

kavramın etkileri araştırılmıştır. Sosyal sermaye kavramı üzerindeki bu ilgi sayesinde, birçok kavramla olan ilişkisi de incelenmiştir (Kayı, 2012: 30).

Konunun sosyal sermaye ile ilişkisine değinilmeye çalışılan bu bölümde öncelikle sağlık, fiziksel aktivite ve spor kavramalarının kısa tanımı yapılacaktır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre ''*sağlık, yalnızca hastalık ve sakatlıkların olmayışı değil; fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan tam bir iyilik halidir. Sağlık ırk, din, politik görüş, ekonomik ve sosyal durum ayrımı yapılmaksızın her insanın temel haklarından biridir'' (*WHO, 2021).

Sağlık, birden fazla ve birbiriyle ilişkili birçok faktörden etkilenmektedir. Sağlığın geliştirilmesi ve teşviki yalnızca sağlıklı yaşam tarzı gibi kişisel çabalarla mümkün olmamaktadır. Gelir, sosyal statü, eğitim, çalışma koşulları, istihdam, sağlık hizmetlerine erişim ve sosyal çevre gibi sağlık belirleyicileri bir araya geldiğinde, sağlık üzerinde etkili olan farklı yaşam koşulları ortaya çıkmaktadır (Soylu Oymak, 2022: 20).

Fiziksel aktivite, uluslararası terimlerle ifade edildiği gibi, kişinin enerji kullanarak yaptığı vücut hareketleridir. Günlük yaşamda, kas ve eklemlerimizi kullanarak enerji tüketimi gerçekleştiren, kalp ve solunum hızını artıran ve farklı şiddetlerde yorgunlukla sonuçlanan hareketler fiziksel aktiviteyi oluşturur.

- Yürüme
- Çömelme kalkma
- Koşma
- Yüzme
- Sıçrama
- Bisiklete binme
- Kol ve bacak hareketleri
- Baş ve gövde hareketleri

Gibi temel vücut hareketleridir. Farklı spor dalları, oyunlar, danslar ve gündelik aktiviteler fiziksel aktivite kapsamında değerlendirilir. Burada birbirinin yerine kullanılan fiziksel aktivite ve egzersiz kavramlarından kısaca bahsetmek yerinde olacaktır egzersiz, fiziksel aktiviteden ayrı olarak, belirli bir plan ve düzenle yapılan, tekrarlanan ve belirli amaçlara yönelik vücut hareketlerinden oluşur (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, 2023). Egzersiz, genellikle bireyin fiziksel sağlığını iyileştirmeyi hedefleyen bir etkinlik olarak, sistematik bir şekilde uygulanır.

Sosyo-ekonomik durum, sosyal dışlanma, gelir dağılımı gibi sağlık davranışlarını etkileyen sosyal belirleyiciler arasında sosyal sermaye de yer almaktadır. Bu nedenle, fiziksel aktiviteye katılım, bireysel tercihlerle birlikte yaşanılan sosyal çevreden de etkilenir. Son yıllarda, bu sosyal belirleyiciler, bireylerin sağlıkla ilişkili davranışlarında önemli bir rol oynamaktadır (Yıldızer, 2021: 217).

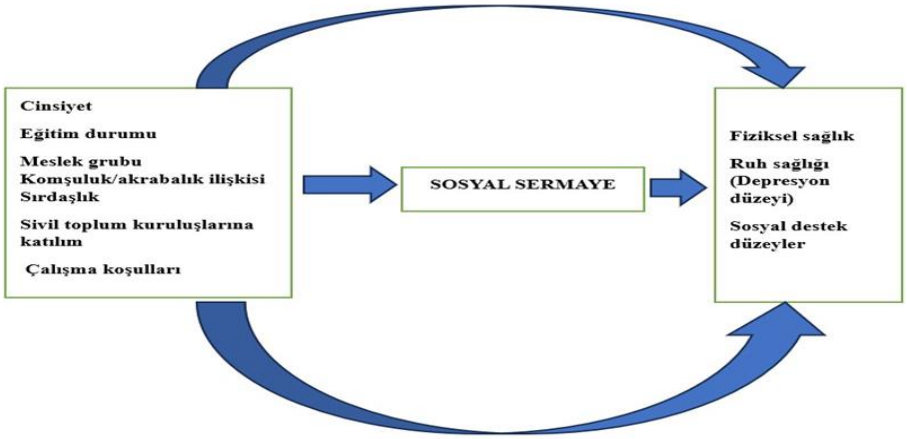
Alan yazınında sporla ilgili çeşitli boyutların vurgulandığı tanımlamalara rastlanmaktadır. Spor, insan hayatı üzerindeki etkisi bakımından yalnızca fiziksel bir etkiyle sınırlı değildir. Oxford Learner's Dictionary (2021) sporu, fiziksel çaba veya beceri gerektiren, çoğunlukla belirli bir alanda ve kurallara göre yapılan bir aktivite olarak tanımlar. Renson (2009) ise, kişinin fiziksel sınırlarını veya dışsal engelleri, önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde aşmaya çalıştığı, eğlence ve rekabet içeren fiziksel faaliyetler olarak tanımlar (Sivri ve Özbek, 2023: 1052).

Spor, birey ve toplum hayatını farklı boyutlarda etkileyen önemli bir faktördür. Bireyin spor yapmasına etki faktörler Sosyal, psikolojik, fizyolojik olarak gruplanabilir.

Sosyal faktörler: Sporun toplumsal etkisi, sosyal ilişkileri güçlendirir ve dayanışma ağlarını oluşturur. Psikolojik faktörler: Spor, bireyin psikolojik sağlığını olumlu yönde etkiler. Fizyolojik faktörler: Spor, fiziksel sağlık ve yeterlik üzerinde olumlu etkilere sahiptir.

Sosyal sermaye, sağlıklı bir toplumun temeli olup, bireylerin ve toplumların dengeli bir yaşam sürdürebilmesi için kritik bir rol oynar. Sosyal sermayeye sahip olan bireyler, toplumsal bağlarını güçlendirir, karşılaştıkları sorunlara birlikte çözüm bulabilir ve daha sağlıklı bir yaşam tarzı benimseyebilirler. Bir toplumu incelediğimizde, o toplumda sorunların büyümeden çözülebildiği gözlemleniyorsa, bu durum o toplumun güçlü aile bağlarına, sağlam komşuluk ilişkilerine, dostluklara ve sosyal yardımlaşmaya dayandığını gösterir. Bu bağlamda, çözüm yolları, bireylerin sosyal çevresinde veya bağlı oldukları ağlarda kolayca bulunabilir ve geliştirilir. Ancak, yeterli sosyal etkileşimi olmayan, çevresiyle kopuk, bencil ve yardımseverlikten uzak bir birey, karşılaştığı problemleri tek başına çözme noktasında zorlanacaktır. Bu durum, zamanla bireyin ruhsal ve bedensel sağlığını olumsuz yönde etkileyebilir (Şavkar, 2011: 37).

Şekil 4. Sosyal sermaye ve sağlık ilişkisi

Kaynak: Kuşçu, 2006: 7

Kuşçu'nun (2006:7) verdiği verilere göre, bireylerin çeşitli özellikleri, sosyal sermaye kavramı çerçevesinde fiziksel sağlık, ruhsal sağlık ve sosyal destek düzeylerini etkileyebilir. Bu etkileşim, sosyal sermayenin bireyin genel iyilik hali üzerindeki önemini vurgular.

Putnam (1995), sosyal sermayeyi bireyler arasındaki ilişkilerden ve bu ilişkilerden doğan karşılıklı güvenle oluşturulan normlar olarak tanımlamıştır. Coleman (1994) ise sosyal sermayeyi, bireylerin ya da grupların eylemlerini kolaylaştıran bir yapı olarak görmüş ve bu yapının temel bileşenlerinin ilişkiler ağı, güven ve sosyal normlar olduğunu vurgulamıştır. Bourdieu (1986) ise sosyal sermayeyi, insanların birbirleriyle kurdukları ilişkiler yoluyla kalıcı bağlar inşa etmeleri ve bu bağların somut ve soyut kaynaklar yaratmaları olarak açıklamıştır. Bourdieu'nun bu görüşleri, Rosentraub ve Ilja (2008) tarafından, spor tesislerinin toplumun sosyal sermayesinin önemli bir parçası olarak işlev görmesi gerektiği şeklinde değerlendirilmiştir (Sivri ve Özbek, 2023: 1053-1054).

Spor tesislerinin sadece fiziksel sağlık açısından değil, aynı zamanda toplumsal bağları güçlendirici bir rolü olduğu söylenebilir. Bu nedenle, spor tesisleri, sosyal sermayenin bir parçası olarak toplumun genel sağlığı, uyumu ve güveni için önemli bir kaynak olarak görülmesi gerekir.

Sosyal destek ağları, sosyal sermayenin temel unsurlarından biri olan bireyler arasındaki resmi olmayan bağları oluşturur. Yapılan akademik çalışmalarda, evlilik, aile

ilişkileri veya grup bağları gibi sosyal sermaye ağlarına sahip bireylerin, bu tür destekten yoksun olanlara göre daha sağlıklı olduğu tespit edilmiştir (Soylu Oymak, 2022: 25).

Sosyal sermayenin, aidiyet duygusu oluşturma, bireyleri iyi hissettirme gibi olumlu etkileri, yapılan araştırmalarla somut bir şekilde ortaya konmuştur. Özellikle çocukluk ve yaşlılık dönemlerinde, bağlayıcı sosyal ağların sağlığa olan olumlu etkileri uzun süreli araştırmalarla desteklenmiştir. Bu tür ağların varlığı, bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlıkları üzerinde derin etkiler yaratırken, sosyal ağların yokluğu durumunda ise sosyal izolasyon ve depresyon gibi olumsuz durumlarla karşılaşılmaktadır (Ekşi, 2009: 82,83).

Yapılan araştırmalar, sağlıklı toplumların sosyal sermaye açısından yüksek değerlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal sermaye ile sağlık arasındaki ilişki genellikle olumlu yöndedir. Bir toplumun sosyal sermaye düzeyi yüksekse, o toplumun bireylerinin sağlık durumu, sosyal sermayesi düşük olan bir topluma kıyasla daha sağlıklı olma eğilimindedir. Literatürdeki çeşitli çalışmalar, sosyal sermayenin sağlıkla güçlü bir bağa sahip olduğunu göstermektedir. Yüksek sosyal sermayeye sahip toplumlar, bireylerini zararlı alışkanlıklardan (uyuşturucu, tütün, alkol gibi) uzak tutma konusunda daha başarılı olup, aynı zamanda zihinsel ve ruhsal sağlık üzerinde de olumlu etkiler yaratır. Bu durum, toplumsal bağların güçlendirilmesinin sağlık üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır (Öz, 2014: 45).

Dünya Sağlık Örgütü (2012), sosyal sermayenin kişisel sağlığın belirlenmesindeki üç önemli faydasını açıklamıştır. İlk olarak, sosyal sermaye seviyesi yüksek bireylerin sağlıkla ilgili bilgilere daha kolay erişebildiği belirtilmiştir. Örneğin, aile, arkadaşlar, akrabalar veya ait olunan gruptaki diğer üyelerle iletişimde bulunan ve sosyal etkinliklere katılan bireyler, sağlık sorunlarıyla ilgili önemli bilgilere ulaşabilirler. Bu tür sosyal etkileşimler, hastalıkların tedavi yöntemleri, sağlık sorunlarının nasıl önleneceği ve en iyi hastane ya da doktor hakkında bilgi edinmeyi mümkün kılar

Sosyal sermayenin sağlığa olan bir diğer faydası, hastalık durumunda ihtiyaç duyulan destek ve sağlık bakımı hizmetlerinin sağlanmasıdır. Bu tür destekler, resmi olmayan bir şekilde, aile üyeleri, komşular veya arkadaşlar arasında karşılıklı yardımlaşma şeklinde yaygınlaşmaktadır. Üçüncü fayda ise, politik ekonomi alanında güçlü bir şekilde organize olmuş grupların lobicilik faaliyetlerinde gösterdiği etkinlikle

ilgilidir. Sosyal sermaye, sağlık altyapısının iyileştirilmesi, trafik kazalarının önlenmesi, spor tesisleri ve yeşil alan düzenlemeleri gibi sağlığa katkı sağlayacak kamu mallarının elde edilmesi için kamu yetkilileriyle yapılan lobi çalışmalarıyla sağlık sektörüne önemli katkılarda bulunur (Rocco ve Suhrcke, 2012; Soylu Oymak, 2022: 26).

2.7.7. Sosyal Sermaye ve Kadın

Uğuz (2010), Ataerkil toplum yapısında erkeğin sosyal sermayesi, onun toplumsal konumu nedeniyle sürekli olarak kendini yeniden üreten doğurgan bir döngüye dönüştüğünü belirtir. "Doğurgan döngü "den kasıt, sosyal sermayenin zamanla daha fazla sosyal sermaye yaratmasıdır. Kadınlar ise, toplumdaki konumları gereği bu döngüde daha kısıtlı bir konumdadır bununla birlikte sosyal sermaye kazanmaları daha zordur. Sosyal sermayenin aktarılabilir olması, bu eşitsizliği pekiştirir. Sonuç olarak, erkek lehine olan bu eşitsizlik, kadınlar arasında ve kuşaklar arasında aktarılmaya devam eder (Bayır Aslan, 2019: 80).

Kadınların toplum içindeki konumu, sosyal sermaye aracılığıyla daha iyi anlaşılabilir. Sosyal sermaye, kadınların karşılaştıkları engelleri tanımalarına ve bu engelleri aşmalarına yardımcı olur. Ayrıca, sosyal sermaye, kadınlara başarıya ulaşmalarını sağlayacak fırsatlar sunar.

Kadın sosyal sermayesi, toplumsal bağlar ve ilişkiler aracılığıyla kadınların güçlenmesini sağlayan önemli bir kaynaktır. Kadın Küresel Değişim Raporu (2005), kadın sosyal sermayesinin bazı temel özelliklerini şu şekilde açıklar:

1. Kadınların toplumdaki rolleri genellikle ev içi görevler ve bakım hizmetleri etrafında şekillenir.
2. Kadınların toplumsal rolleri, sıklıkla duygusal ve etik meselelerle ilişkilendirilir, bu da onların fedakârlık yapmalarını ve annelik gibi duygusal bağları ön plana çıkarmalarını gerektirir.
3. Kadınlar, toplumun farklı kesimleri arasında bir bağ kurma işlevi görürler, ancak bu bağ kurma işlevi, çoğunlukla "bağlayıcılık" şeklinde kendini gösterir, yani daha çok bireyleri birbirine yakınlaştıran bir rol oynarlar (Toprakcı Alp, 2018: 58).

Kadınların sosyal sermayelerini güçlendirmeleri hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olumlu etkiler yaratabilir. Bu nedenle, kadınların sosyal ağlara katılımını teşvik etmek ve desteklemek büyük önem taşır. Sosyal sermaye, kadınların ekonomik hedeflerine ulaşabilmesi için de gerekli bir kaynaktır. Kadın girişimciler, finansal sermayeye ihtiyaç duyduklarında genellikle bu ihtiyaçlarını eş, aile veya arkadaş gibi yakın çevrelerinden karşılamaktadır. Kadın girişimciler, iş kurma ve geliştirme süreçlerinde sosyal sermaye unsurlarından—özellikle sosyal ağlar, güven, dayanışma ve sosyal katılım gibi faktörlerden—faydalanarak avantaj sağlayabilmektedir. Girişimcilik, kadınların yalnızca kendileri için değil, aynı zamanda istihdam ettikleri bireyler için de yeni iş olanakları yaratmalarına katkı sağlamakta, bu süreç aynı zamanda kadınların toplumdaki ekonomik ve sosyal konumlarını güçlendirmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK verilerine göre 2002 yılında kadın girişimci oranı %13,1 iken 2023 yılında %17,4'e yükselmiştir. Bu artış, kadınların girişimcilik alanında daha fazla fırsat bulduğu ve toplumda daha görünür hale geldiği bir dönemi işaret etmektedir https://kadingirisimci.gov.tr/kadin-girisimciligi/

Kadın ve sosyal sermaye ilişkisini ele aldığımız bu bölümde, araştırma kapsamında kadın girişimciler için sosyal sermaye, iş kurma ve işin sürdürülebilirliğini sağlama süreçlerinde ihtiyaç duyulan ve kullanılan sosyo-kültürel ilişkiler ile elde edilen kaynaklar bütünü olarak tanımlanabilir. Sosyal destek sağlayıcı kaynaklar arasında aile, akraba ve arkadaşlar ön plana çıkmaktadır. Bu kaynaklar, girişimcilerin işe başlama ve sürdürme aşamalarında önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal ilişkiler ağı, kadın girişimcilerin bilgi, sermaye ve iş gücü gibi kaynaklara ulaşmalarını mümkün kılar. Ayrıca, bu ağlar, girişimcilerin iş kurma sürecinde karşılaşabilecekleri deneyimsizlik, kurumsallaşma eksiklikleri gibi zorlukları aşmalarına yardımcı olur ve onlara çözüm yolları sunar (Aşkın ve Barış, 2016: 67).

2.8. Öz Belirleme Kuramı

Öz belirleme kuramı Edward Deci ve Richard Ryan tarafından geliştirilmiştir. Kuram hem bireysel anlamda hem de sosyal çevrede iyi oluş halinin sürdürülebilmesiyle ilgilenir. Birey gelişimini daha sağlıklı sürdürmesi ve bunun için iyi oluş halini arttırmayı, ruh sağlığını korumayı, etkileşim halinde olduğu çevresiyle uyumunu artırmayı, bütünleştirmeyi ve bu çevreyle var olan ilişkisini iyileştirmeyi hedefler (Çağlar et al.,

2023: 4). Kuramın merkezinde, bireyleri içsel ve doğal olan düzenlemelerin yanı sıra sosyal çevrenin şekillendirdiği görüşü bulunur (Ülkü, 2023: 48). Burada kişinin davranışlarını şekillendiren etkenlerin çevresel faktörlerden çok kendi inançları ve değerleri ile gerçekleşmesi önemsenir.

Britton ve arkadaşlarına (2014) göre, öz belirleme kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireylerin sürekli olarak gelişme eğilimi, sosyal çevre tarafından hem olumlu hem de olumsuz bir şekilde etkilenebilir. İnsanlar doğaları gereği büyümeye ve gelişmeye eğilimlidirler. Bununla birlikte, bireyler, içsel süreçler (örneğin dürtüler ve duygular) ile dışsal etmenler (baskılar, ödüller, değerler gibi) arasındaki etkileşimle hareket etme eğilimindedir. Öz belirleme kuramının temelinde ise, bireylerin motivasyonlarını şekillendiren temel psikolojik ihtiyaçlar yer alır (Filiz ve Doğan, 2023:425).

Öz belirleme kuramı, insan davranışını üç temel motivasyonel faktörle açıklar: yeterlik, özerklik ve ilişkili olma. Bu kurama göre, her bir birey, bu üç temel ihtiyacı karşılamak üzere hareket eder.

Özerklik ihtiyacı, bireyin hayatında seçim yapabilecek yetkinliği vererek kendini yönetebilmesini ve eylemlerini yine kendisi tarafından yönlendirmesini sağlar (Çağlar et al., 2023: 168). Özerklik ihtiyacı, bireye yaşamı üzerinde kontrol sağlama gücü tanır ve kendi kararlarını alma yetisini kazandırır. Bu ihtiyaç, bireyin dışsal baskılardan bağımsız olarak, kendi değerleri ve tercihlerine göre hareket etmesine olanak tanır. Sonuç olarak, özerklik, bireyin içsel motivasyonuyla uyumlu bir şekilde eylemlerini yönlendirmesini ve böylece daha anlamlı ve tatmin edici bir yaşam sürmesini sağlar.

Öz belirleme kuramında yer alan ikinci psikolojik ihtiyaç, yeterlik ihtiyacıdır. Yeterlik, bir bireyin çevresiyle etkili bir şekilde etkileşimde bulunma ve bu etkileşimde başarılı olma yeteneğini ifade eder. Deci ve Ryan (1985), yeterliği, bireyin çevresine uyum sağlama becerisi ve bu süreçte başarılı olma duygusu olarak tanımlarlar. Yeterlilik hissi, bireyin yaptığı işlerdeki başarıyı artıran, çaba ve motivasyon düzeyini etkileyen önemli bir faktördür. Kişinin kendi yeterliliği hakkında hissettiği güven, öğrenme sürecini, performansını ve kişisel gelişimini doğrudan etkiler (Calp ve Bacanlı, 2016: 302).

Üçüncü olarak ilişkili olma ihtiyacı, bireyin başkalarıyla bağlantı kurma ve bu bağlantıları sürdürme arzusunu ifade eder. Bu ihtiyaç, kişinin hayatında önemli olan kişilerle yakın ilişkiler kurmasını ve bu ilişkilerde destek alarak duygusal doyum yaşamasını sağlar. İlişkili olma ihtiyacı, sosyal çevrede ait olma duygusunu pekiştirirken, aynı zamanda bireyin çevresindeki insanlara özen göstermesine de olanak tanır. Bu ihtiyaç, sıcaklık, duygusal kabul ve karşılıklı saygı gibi unsurları içerir; ayrıca, güven duygusu ve başkalarına değer verme, ilişkilerdeki derinliği ve kalıcı bağları güçlendirir (Cihangir Çankaya, 2009: 24).

2.9. Öz Yeterlilik Kavramı

Mahatma Gandhi, ‘’*Yapabileceğime inanırsam, başlangıçta sahip olmasam bile onu yapacak gücü kendimde bulurum’’* sözüyle öz yeterlilik kavramını özetliyor (Arseven, 2016: 68).

Öz yeterlilik, sosyal öğrenme kuramının yazarı Albert Bandura'ya göre (1986), bireyin belli bir başarıyı elde edebilmek için gerekli şartları sağlayarak başarılı olabileceğine dair duyduğu inançtır. Kavram, bireyin yetenekleriyle değil, daha çok sahip olduğu yeteneklerle neler yapabileceğine duyduğu inançla ilgilidir (Özata, 2007: 27). Ayrıca bireyin bir işi tamamlayabilmek, verilen görevi yerine getirebilmek için kendi yeteneklerine olan itimadı da kavramın kapsam dahilindedir (Kesgin, 2006: 12).

Öz yeterlilik ve öz yeterliliği etkileyen etmenlerin tanımlandığı kuram, Sosyal Bilişsel Kuramdır. Bandura'ya göre birey, bir davranışı bilişsel ve çevresel etmenlerden etkilenerek sergileyebilir. Öz yeterlilik algısı, bireyin kendi davranışı hakkında algıladığı bilişsel faktörlerden biridir (Verici, 2021: 9).

Sosyal Bilişsel Kuram, öz yeterlilik inancını, kişinin gerçekleştirdiği eylemin altında yatan en önemli güdüsel yapı olarak görür. Öz yeterlilik inancının artması, azim ve kararlılığının da artmasına sebep olarak bireyin daha yüksek düzeyde performans sergilemesine olanak tanır (Arseven, 2016: 67).

19. yüzyılın sonlarına doğru Amerikalı psikolog William James, benliği "ben" ve "benim" olarak tecrübe edilen her şeyle ilgili duygular ve düşünceler olarak tanımlamıştır. William James'e göre (1980), insan, başkaları tarafından memnun olunan biri olarak görülme eğilimindedir.

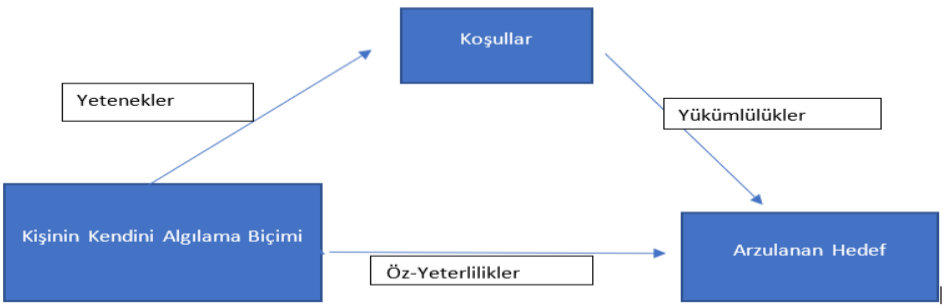
Rogers'ın benlik kavramı, iki faktörün birleşiminden oluşur; bunlardan ilki, kişinin kendisi hakkındaki düşünceleridir, diğeri ise çevresindeki insanların düşünceleridir. Rogers'a göre insan, yaşayan ve varlığı algılanan bir varlık olduğu için çevresine bir bütün olarak tepki verir. Ayrıca insan, deneyimlerle dolu, yenilenmiş bir dünyanın merkezinde yaşar.

Maslow'a göre, insanın davranışlarını şekillendiren faktörler güçlü motivasyon ve sağduyudur. Maslow, öz kavramını motivasyonel bir süreç olarak ele alır ve öz yeterliliği, insan davranışlarını düzenleyen faktörler arasında ilk sıraya koyar. Maslow, insanları asıl motive eden şeyin sahip olunanlar değil, sahip olmak istenenler olduğunu belirtir. Maslow'un teorisi, bireysel ihtiyaçların bir önem sırasına göre düzenlenmesi ve karşılanmış ihtiyaçların motive edici özelliğinin kalmamasıyla özetlenebilir (Erdem, 2021: 7,8).

Günümüzde öz yeterlilik hem fiziksel hem de zihinsel sağlık, duygu durumları, kariyer tercihi, okul başarısı gibi pek çok alanda bahsedilen bir kavramdır (Bayır, 2019: 16).

Öz yeterlilik algısı, bireyin duygu ve düşüncelerini önemli ölçüde etkiler. Öz yeterlilik algısı düşük bireyler, zorlayıcı durumlarla karşılaştıklarında bu durumlarla ilgili olumsuz düşünceler üreterek olayları olduğundan daha zor ve çözülemez hale getirirler. Bu durumda, bireyin öz yeterlilik inancı olumsuz yönde gelişir ve zorlayıcı durum ile öz yeterlilik algısı, birbirini pekiştiren olumsuz bir döngüye girer. Ancak öz yeterlilik algısı güçlü bireyler, olaylara cesaret ve güvenle yaklaşır, çabalarını yüksek seviyede tutarlar. Sonuç olarak, öz yeterlilik algısı, kişilerin başarılarının önemli bir etken ve yardımcısıdır (Pajares, 1996; Kuran, 2020: 13,14).

Şekil 5. Öz yeterlilik süreci ilişkileri

Kaynak: Flammer, 2001: Ak.Söylemez, 2019

Bandura (1977), öz yeterlilik algısını incelemek için iki ana kategori oluşturmuştur: birincisi, bireyin kendi yeteneklerine olan inancı (yeterlilik), ikincisi ise bir davranışın belirli sonuçlara yol açacağına dair beklentisidir (sonuç beklentisi). Bu kategoriler, bireylerin kendi başarılarını değerlendirme şekillerini ve gelecekteki davranışlarını şekillendiren temel faktörler olarak öne çıkar.

Yeterlilik, kişinin belirli bir görevi başarmaya dair inancını ifade eder. Öz yeterlilik ise kişinin yaşamındaki olaylara karşı gösterdiği tepkidir. Burada kişi, belirlenmiş olan görevi başarma yeteneğine sahip olup olmadığını değerlendirir (Kartopu, 2016: 45; Gültekin, 2024: 20)

Sonuç beklentisi, bir yargı olarak, kişinin bir iş karşısında göstereceği performans hakkındaki kanaatidir. Birey, kontrolü dışında gelişmesi muhtemel olaylarla baş edip edemeyeceğine ve yeterli olup olamayacağına dair inanç geliştirir (Özata, 2007: 10).

2.10. Öz Yeterliliğin Nitelikleri

Bandura (1977)'ya göre, bireyin başarısında önemli bir yeri olan öz yeterlilik algısı, üç nitelikten oluşan psikolojik bir yapıdır (Kuran, 2020: 14). Öz yeterliliğin nitelikleri üç temel ölçekte değerlendirilir: Bunlar sırasıyla düzey, güç ve genellenebilirliktir.

Öz yeterlilik düzeyi: Bireyin bir işi yapacağı zaman o işin zorluk seviyesini belirlemesidir. Özetle, işin kolay, orta veya zor gibi derecelendirilmesidir. "Yapılacak iş kolay mı, zor mu?" gibi sorular veya "Ödev benim için zor!" gibi yargılardır.

Öz yeterlilik gücü: Bireyin, güçlük karşısında üstesinden gelip gelemeyeceğine dair inanç miktarıdır. Örneğin, "Kariyer basamaklarını tırmanabileceğime ne kadar inanıyorum?" veya "Başarılı bir sonuç elde edeceğime ne kadar inanıyorum?" gibi sorular veya "Zorluklarla baş edebilirim!" gibi yargılardır.

Öz yeterliliğin genellenebilirliği: Bireylerin tecrübe ve beklentilerinin, başka yaşantılarına ne derece genellenebildiğini gösterir. Örneğin, "Öğrendiklerimin hayatımda

işe yarayacağından ne derece eminim?" gibi sorular veya "Bu duruma benzer bir yaşantım olmuştu, daha önceki öğretiler işime çok yarayacak!" gibi yargılardır.

2.11. Öz Yeterliliğin Süreçleri

Öz yeterlilik, bireylerin zaman içinde kazandıkları deneyimlere dayalı olarak, sahip oldukları yeteneklere olan inançlarıdır. Literatürde, öz yeterlilik düzeyinin gelişmesine katkı sağlayan dört temel süreçten bahsedilmektedir

2.11.1. Bilişsel Süreç

Bandura'ya (1989) göre, insan davranışını yöneten ve hedeflerin somut hale gelmesini sağlayan yetenek, sezme yeteneğidir. Kişisel hedeflerin belirlenebilmesi, sahip olunan yeteneklere dair öz takdirle şekillenir. Yani, öz yeterlilik inancı yüksekse, daha büyük hedefler koyma, daha zor işlere kalkışma ve ulaşılmak istenen hedefler için daha çok çaba sarf etme eğilimindedirler. Böyle kişilerin motivasyon kaynağı, muhtemel güzel sonuçları düşünmektir. Olumsuz sonuçlara odaklanmayı tercih etmezler (Arseven, 2016, s. 68).

Kişinin gelecekle ilgili zihninde şekillendirdiği düşünceler, davranışlarının sonucunu etkileyebilir. Sürekli olumsuz düşünceler içinde olan bireylerin öz yeterlilik inancı genellikle düşüktür, oysa olumlu düşünmeye eğilimli bireylerin öz yeterlilik inancı daha yüksektir (Verici, 2021: 11).

2.11.2. Motivasyonel Süreç

Bandura (2010) motivasyonu, bireyin bilişsel bir süreç aracılığıyla oluşturduğu bir kavram olarak ifade eder. Bilişsel motivasyon ise, bireyin kendi kendine yönelttiği motivasyonudur. Bu süreçte birey, başarabileceğine dair inançlarını geliştirir ve olası olumlu ve olumsuz sonuçları göz önünde bulundurarak davranış biçimlerini şekillendirir. Ayrıca, kişisel hedefler belirleyerek, bunları gerçekleştirmek için gelecekteki eylem planlarını oluşturur (Bilginer, 2022: 17).

Bireyin öz yeterlilik inancı, başarıya dair beklentilerini ve motivasyon düzeyini belirler; ayrıca zorluklarla karşılaştığında göstereceği çaba hakkında bir fikir verir. Güçlü bir yeterlik inancına sahip olan kişiler, başarı için daha fazla çaba sarf eder ve ısrarcı bir

tutum sergilerler. Öte yandan, düşük yeterlik inancına sahip bireyler ise zorluklarla karşılaştıklarında daha az çaba harcar veya bu durum karşısında vazgeçme eğiliminde olurlar (Kesgin 2006: 23).

2.11.3. Duygusal Süreç

Bandura'nın (1989) ifadesiyle: "İnsanların kendi yeteneklerine olan inancı, yalnızca motivasyonlarını değil, aynı zamanda riskli ya da zor durumlarla karşılaştıklarında yaşadıkları stres ve depresyonun şiddetini de etkiler." (Arseven, 2016, s. 68). Bandura'ya göre (1989), bireyin davranışları hakkında beslediği olumsuz duygular, onun anksiyete ve yüksek stres düzeyini artırır, bu da öz yeterlilik inancı açısından olumsuz bir durumdur. Aynı şekilde, beslenen olumlu duygular ise öz yeterlilik inancı üzerinde olumlu bir etki yapar (Verici, 2021: 11).

2.11.4. Seçimsel Süreç

Bireylerin gerçekleştirdikleri eylemler sırasında gösterdikleri çaba, gayret, emek ve zorluklarla başa çıkma noktasında sergiledikleri sabrı ifade eden bir süreçtir. Bu süreç, kişinin seçimleriyle şekillenir; yani başarılı olabileceğine inandığı görevleri tercih ederken, başarısız olacağına dair bir inancı varsa bu tür görevlerden kaçınır (Barman, 2023: 13).

2.12. Öz Yeterlilik Kaynakları

Bireysel davranışı şekillendirmek için öz yeterliliği algılamak, öz yeterliliğin artması ve sürdürülebilmesi açısından elzemdir. Öz yeterlilik kaynakları dört temel başlık altında toplanmaktadır. Bu bölümde incelenecek kaynaklar şunlardır: temel yaşantılar, dolaylı yaşantılar, sözel ikna ve son olarak psikolojik durumlardır.

2.12.1.Temel Yaşantılar

Birey için en önemli kaynak, yaşamı boyunca edindiği tecrübeleridir. Başrolünde olduğu olaylar sayesinde, kendi yeterliliklerinin farkına vararak öz yeterlilik inancını geliştirir (Gültekin, 2024: 22).

Bandura, öz yeterlilik algısının önemli bir kaynağının, bireyin geçmişindeki başarılarının kendi tecrübe ve deneyimlerine dayanarak oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Birey başarılı oldukça, yetkinliği konusunda inancı artacak; başarısızlık durumlarında ise yetkinlik beklentisi düşecektir. Bu durumda, başarılı oldukça motivasyonu artacak ve daha fazlası için gayretli olacaktır. Bireyin, başarının kendi yetenekleri ve performansı sonucunda gerçekleştiğine dair bir fikre sahip olması, öz yeterlilik algısına pozitif yönde bir katkı sağlayacaktır. Dolaylı olarak, başarının yaşanması bir nevi ödül görevi görerek bireyi, daha sonrasında benzer davranışlar göstermesi için güdüleyecektir. Bu durumda, doğrudan yaşanan deneyimler, insanların kendileri hakkında güçlü bir öz yeterlilik inancı geliştirmelerine kaynaklık edecektir (Özdemir, 2022: 12).

2.12.2. Dolaylı Yaşantılar

Birey sadece kendi deneyimlerinden tecrübeler edinmez, çevresinde olup bitenlerden de etkilenir. Bu durumda, kişi için öz yeterlilik kaynağı olarak çevresinde olup bitenlerin de rolü oldukça önemlidir. Bireyin, birebir deneyimlemeden dolaylı şekilde etkilenme biçimleri şunlardır: gözlem, akran davranışlarına şahitlik, tecrübelerin ve deneyimlerin çevresindeki diğer bireylerle karşılaştırılması ve olaylar hakkında olumlu ya da olumsuz çıkarımlar yapmaktır (Gültekin, 2024: 22).

Bandura (1995), bireyin çevresindeki kişilerden pasif bir şekilde etkilenmediklerini, etkilenecekleri kişi ve yaşantıları aktif bir bilinçle seçtiklerini düşünmektedir. Birey için yeterli yetkinlikteki bu modeller, davranışları ve düşünme biçimleri aracılığıyla bilgiyi aktarırlar. Bu sayede, modelledikleri kişinin etkili olan beceri ve stratejilerini öğrenen bireylerin öz yeterlilik algıları güçlenir (Akpınar, 2022: 24).

Yani, yeterlik inancını geliştirmenin bir yolu da örnek ya da rol model almaktır. Wood ve Bandura (1989), bireyin kendisi için yetenekli ve etkili bulduğu bir rol modeli gözlemleyerek, onun davranış ve sonuçlarından çıkarımlarda bulunacağını düşünür. Burada gözlemlenen rol model, farklı durumlar ve koşullarda ya da karşılaştığı engellerle başa çıkmak için kullanılabilecek stratejiler hakkında bilgi sağlar. Dolaylı olarak, gözleyenin öz yeterlilik inancına katkıda bulunur (Kesgin, 2006: 20). Kişinin öz yeterliliğine katkı sağlayan olumlu rol model alma süreci, sosyal öğrenme kuramı

çerçevesinde incelendiğinde, gözlemlenen kişinin gözlemci üzerindeki etkisi, gözlemcinin sahip olduğu öz yeterlilik algısına göre şekillenir.

Öz yeterliliğe katkı sağlayan sosyal öğrenme kuramına göre, bireylerin gözledikleri diğer kişilerin davranışları ve bu davranışların sonuçları üzerinden öğrenme süreci, başkalarının başarılı ya da başarısız olma durumlarına dayanarak, kişinin kendi yaşamı için çıkarımlar yapmasına olanak tanır. Bu süreç, kişiye benzer durumlarla karşılaştığında olası sonuçları öngörebilme imkânı sağlar. Bandura, insanların yüksek statüye sahip, kendilerine benzeyen ve yeterli olarak gördükleri kişilerin davranışlarını taklit etmeye eğilimli olduklarını savunur. Bu durumda, kendilerine benzeyen kişilerin yaşam deneyimlerini ve zor durumlarla başa çıkma stratejilerini gözlemleyen bireyler, bu gözlemlerinden yola çıkarak benzer becerileri geliştirme inancına sahip olabilirler

Wise ve Turnnell (2001), dolaylı deneyimlerin, gözlemleyen kişinin dersler çıkarmasına, sorunların üstesinden nasıl geleceğine dair fikir yürütmesine ve öz yeterliliğini geliştirmesine yardımcı olduğunu savunur. Onlara göre, bireyin diğer insanların yaşadıkları olaylara şahit olması, kişinin öz yeterlilik seviyesini etkiler (Korkmaz Ergün, 2023: 21).

2.12.3. Sözel İkna

Pajares (2002), olumsuz ifadelerin bireylerin öz yeterlilik algısını olumsuz yönde etkilediğini, olumlu ifadelerin ise bu algıyı güçlendirdiğini savunmaktadır (Tepe, 2011: 11). Burada, sözlerin gücünün öz yeterlilik algısı için oldukça önemli olduğunu söylemek yerinde bir çıkarım olacaktır. Nitekim, Bandura (1994), bireylerin başarıyla ilgili düşüncelerini harekete geçiren bakış açısını sözel ikna olarak açıklar.

Sözel ikna, Pajares ve Schunk (2001) için, belirli yeteneklere sahip olma, bilişsel oluşumlar, rüyada görme veya başkasıyla konuşma yoluyla diğer kişilerin sözlü değerlendirmelerini kapsar (Barman, 2023: 11).

Birey, içinde yaşadığı sosyal çevrede akranları, arkadaşları, büyütüldüğü ailesi, akrabaları veya büyükleri tarafından bir takım öğüt ve nasihatlere, cesaretlendirme cümlelerine ve yargılara maruz kalır. Bu sözel ifadeler, onun öz yeterlilik algısını etkiler. Ancak aktarılan sözler, bireyin kaldırabileceği kapasitenin üzerinde olmamalı, dengeli bir

şekilde iletilmelidir. Bununla birlikte, yaşanmışlıklardan yola çıkarak yapılan anlatımlar, gerçeklik payı taşıdığı için daha anlamlı olacaktır. Ayrıca, bireyin örnek aldığı, sevdiği, saygı duyduğu kişilerin cesaretlendirme cümleleri, bireyin öz yeterliliğini olumlu yönde etkileyecektir (Gültekin, 2024: 22).

2.12.4. Psikolojik ve Fiziksel Durumlar

Bandura'ya göre (1977), birey, kendi yeteneklerini ve kapasitesini değerlendirirken içinde bulunduğu psikolojik ve duygusal durumdan etkilenir (Söylemez, 2019: 35).

Bireylerin ruhsal durumları, öz yeterlilik için kaynak olmakla birlikte, bu iki kavram arasında nedensellik ilişkisi olduğunu söylemek mümkündür. Kişinin psikolojik olarak sağlıklı olması, öz yeterlilik algısını olumlu yönde etkiler. Öz yeterlilik algısı yüksek olan biri de olumluyu görmeye meyilli olduğundan, pozitif bir ruh haline sahiptir. Bireyin yapacağı bir işe karşı duygusal ve fiziksel iyi oluşu, o işe girişme ihtimalini artıracaktır.

İnsanlar, gerginliklerini, kaygı ve depresif durumlarını kişisel bir zayıflık olarak yorumladıklarında, öz yeterlilik algıları olumsuz yönde etkilenir. Bu nedenle, öz yeterlilik inancını güçlendirmenin yolu, stres ve depresyonun tetiklediği somatik ağrıların önüne geçmek için fiziksel gücü ve dayanıklılığı artırmaktan geçer. Burada önemli olan, Bandura'ya (1995) göre, duygusal ve fiziksel tepkilerin yoğunluğundan ziyade, nasıl yorumlandıklarıdır. Öz yeterlilik algısı yüksek olan bireyler, bu duygusal uyarımları performanslarını kolaylaştırıcı bir etken olarak görebilirken, yeteneklerinden şüphe eden kişiler ise bu durumu tam tersi şekilde algılayabilir (Akpınar: 2022: 25).

2.13. Öz Yeterliliğin Etkileşim İçinde Olduğu Alanlar

2.13.1. Öz Yeterlilik ve Sosyal Sermaye

Gerek yetişkinlerin gerekse çocukların sahip olduğu sosyal sermaye düzeyi ile öz yeterlilik algıları arasında anlamlı ilişkiler bulmak olağandır. Öz yeterlilik, Bandura'nın (1986) aktarımıyla, kişinin belli bir performansı sergileyebilmesi için gerekli olanları organize edip başarılı olacağına dair kendi kapasitesine olan inancıdır. Sosyal sermaye ise

Dayanç Kıyat'a (2018) göre, gittikçe dağılan ve belirsizleşen bir dünyada insanları bir arada tutan, bir bütün olabilmeye dair geçiş hissi veren sosyal yapıştırıcıdır. Bu durumda, bireyin öz yeterliliği, diğer bir deyişle bir işi yapabileceğine olan inancı, sahip olduğu sosyal sermayeyi en iyi şekilde organize ederek başarıya ulaşmasıyla artacaktır.

Sosyal sermaye, sadece yetişkinlerin dünyasında değil, çocukların dünyasında da önemli bir kaynaktır. En gelişmiş demokrasilerde dahi, çocukların yaşadığı alanlar — aile, toplum, okullar ve diğer çevreler — büyükler tarafından şekillendirilmektedir. Bu alanlarda kurallar büyükler tarafından belirlenir ve yönetilir. Dolayısıyla, çocukların sosyal sermaye düzeylerini anlamaya çalışırken, onların dünyasını oluşturan bireyler ve bu bireylerin ilişkileri bir bütün olarak ele alınmalıdır. Çocukların dünyasını, okul, öğretmen, aile, arkadaşlar (hem serbest zamanlarında birlikte oldukları hem de okul arkadaşları) ve etkileşimde oldukları diğer kişiler oluşturur (Ardahan ve Ezici, 2014: 6-17). Ergenlik dönemindeki çocukları inceleyen bu araştırmada, ergenlerin sosyal sermayesini oluşturan tüm alanlar, bir anlamda öz yeterliliklerinin gelişimine de katkı sağlamaktadır. Burada, öz yeterliliğin oluşumunda etkili olan sosyal sermaye kaynakları, Ardahan ve Ezici'nin (2014) uyarladığı 'İİKÖSSÖ' ölçeğindeki alt bölümler üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır.

- Okul

Kişinin kültürel bilgi düzeyinin arttığı, sosyalleşmesinin sağlandığı, toplumsal hayatı daha yakından tanıdığı ve aynı zamanda bilişsel becerilerinin geliştirildiği yerlerden biri okuldur. Telef ve Karaca'nın (2011) çalışması, ergenlerin okulda gösterdikleri başarı düzeyi arttıkça sosyal, duygusal, akademik ve genel öz yeterliliklerinde artma; başarı düzeyi azaldıkça bu yeterliliklerde azalma eğilimi olduğu sonucunu ortaya koymuştur (Gedikli, 2023: 30).

İnsan hayatında pek çok farklı dönem yaşanır ve bu dönemlerden biri de arkadaş ilişkilerinin ön plana çıktığı okul dönemidir. Bandura (1997), okulu, çocukların bilişsel becerilerini geliştirdiği ve sosyal hayata katılabilmek için gereken bilgi ve problem çözme becerilerini kazandıkları bir alan olarak aktarır (Tepe 2011: 16).

Bandura (1997), akademik başarıyı ve okul dışı başarıyı benzer şekilde ele alır. Yani, çocuğun okul başarısı yüksekse, okul dışındaki sosyal ilişkilerinde, anlama becerisinde ve problem çözme yeteneğinde de başarılı olacağını savunur. Bruner (1966) de bu görüşü destekleyerek, okul başarısı yüksek öğrencilerin okul dışında da öğrenme fırsatlarını daha iyi değerlendirebildiklerini belirtir. Ancak okul ortamı, öz yeterlilik inancının gelişiminde her zaman olumlu etkiler yaratmayabilir. Okulda karşılaşılan kötü arkadaş grupları, iyi planlanmamış öğretim hedefleri, öğrenciler arasındaki yetenek farklılıklarına dayalı sınıflamalar, rekabetçi öğretim ve değerlendirme yöntemleri, öz yeterlilik algısının gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir (Tepe, 2011: 20).

- Aile

Bireyin ilk sosyal çevresi ailesidir ve ailedeki yaşantılar, kişinin nasıl biri olacağını belirler. Öz yeterlilik düzeyi de, kişinin ailesinden alabildiği destek ve kurduğu ilişkiyle paraleldir. Çoğu araştırma, aile ile kurulan sağlıklı ilişkinin öz yeterliliğin gelişimine katkı sağladığını ve imkân sunduğunu göstermektedir (Gedikli, 2023: 30).

Çocuğun doğduğu andan itibaren aile bireylerinin tutumları, çocuğa yönelik tepkisel yaklaşımları ve davranışları, onun özgüveninin oluşmasında ve gelişmesinde önemli derecede etkilidir.

Kocaarslan'a (2009) göre, çocuğun özgüveni, doğuştan sahip olduğu karakter ve zekâ gibi özelliklerin yanı sıra, çevresel faktörlerin etkisiyle küçük yaşlardan itibaren şekillenir ve gelişir. Eğer çocuk, ailesi tarafından sevilir ve ihtiyaçları zamanında karşılanırsa, kendini değerli hissetmeye başlar ve sevgi duygusunu geliştirir. Çocuğun bakımından sorumlu olan ailenin, özellikle okula başlamadan önce gösterdiği sözlü ve sözsüz tepkiler, çocuğun özgüven gelişiminde önemli bir rol oynar. Bu tepkiler arasında eleştiriler, talepler, iltifatlar, tutumlar ve davranışlar örnek verilebilir (Özdemir, 2021: 11).

- Öğretmenler

Öğretmen, çocuk için rol model olma özelliği taşıyan ve iletişim ile etkileşim açısından yoğun bir şekilde zaman geçirilen bir kişidir. Bu bağlamda, çocuğun sosyal sermayesi ve özgüveninin gelişimine katkı sağlayan öğretmenin öz yeterlilik algısı

önemli bir rol oynar. Öğretmenlerin öz yeterlilikleri, duygusal tepkilerini ve genel performanslarını etkiler. Bandura'ya göre, yüksek öz yeterlilik algısına sahip bireyler, davranışlarında değişim yaratabilir ve görevleri başarıyla yerine getirebilir. Öte yandan, düşük öz yeterlilik düzeyine sahip öğretmenler, uyum sağlama konusunda daha fazla zorluk yaşar ve rutin görevlerin dışında kalan zorlayıcı görevler onlar için daha karmaşık ve korkutucu hale gelebilir (Özata, 2007: 69).

Tepe (2011: 17) Shackar ve Shmulevitz (1997) tarafından yapılan çalışmayı şu şekilde özetler: Yüksek öz yeterlilik inancı, işbirlikçi öğrenme yöntemlerinin kullanım sıklığını artırır. Aynı zamanda işbirlikçi öğrenme yöntemleri, okulda bulunan personelin öz yeterlilik inançlarını da olumlu yönde etkiler. Bu durumda, yüksek öz yeterliliğe sahip öğretmen, öğretim uygulamalarında farklı öğretim yöntemleri kullanmaya daha istekli olur. Öğretmen, kullandığı öğretim yöntemlerini geliştirme ve araştırma yapma gereksinimi hisseder. Ayrıca, öğrenci merkezli öğretim stratejileri kullanma ve öğrencilerin yaratıcılığını geliştirecek nitelikte materyaller kullanma eğilimindedir.

- Komşu, Akran, Akraba

Kişinin bir diğer öz yeterlilik kaynağı ve sosyal sermayesi arkadaş grubudur. Kişi, popüler olmak gibi sosyal amaçlarına akranları ve arkadaşları sayesinde ulaşır. Alan yazında, akranlardan alınan sosyal desteğin, kişinin öz yeterliliğine pek çok alanda olumlu katkı sağladığına dair bulgular bulunmaktadır (Gedikli, 2023: 30).

Kültürler arası çalışmalar şunu göstermektedir ki, kişinin sahip olduğu öz yeterlilik ve benlik değeri gibi kavramlar, onun sosyal gruplarındaki ilişkilerle de bağlantılıdır. Aynı zamanda, kişinin içinde bulunduğu sosyal çevrede rekabetten çok dayanışmacı bir ortamın varlığı, onun günlük yaşamının stresini azaltmasında etkili olabilir (Kesgin, 2006: 33-34).

Özetle, çocuğun sosyal sermayesini oluşturan akranları, ailesi ve öğretmeni, aynı zamanda onun öz yeterlilik kaynağıdır ve benlik saygısını olumlu veya olumsuz şekilde etkileyebilir. Literatürde, bireyin öz yeterlilik algısını ve benlik saygısını şekillendiren çeşitli değişkenler bulunmaktadır. Bunlar arasında şunlar yer alır:

1. Sosyoekonomik ve kültürel düzey
2. Cinsiyet

3. Babanın mesleği veya anne-babanın eğitim seviyesi

4. Anne-babanın ilgisi

5. Akademik başarı (Yavuzer, 2000: 105; Karabulut, 2014: 14).

2.13.2. Özyeterlilik ve Kadın

İnsan, gizil bir şekilde kendini gerçekleştirebilme gücüyle dünyaya gelir. Zamanla, kendini tanıyarak ve kendine güvenerek bu gücü ortaya çıkarabilir (Özkan, 2019: 29).

Araştırmalar, öz yeterlilik düzeyinin toplumsal cinsiyet algısıyla önemli bir ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Cinsiyetçi tutumlar ve toplumsal kalıp yargılar, bireylerin öz yeterlilik algılarını olumsuz yönde etkileyebilir. Örneğin, "evi erkek geçindirir", "elinin hamuruyla erkeğin işine karışmak" veya "erkek adam ağlamaz" gibi kültürel normlar ve beklentiler, bireylerin sahip oldukları yetenekleri ve potansiyellerini objektif bir şekilde değerlendirmelerini engeller. Bu tür kalıp yargılar, özellikle kadınlar için, toplumsal cinsiyet normları doğrultusunda öz yeterlilik inançlarını sorgulamalarına yol açabilir. Kadınlar, bu normlar nedeniyle genellikle kendi kapasitelerini yeterince takdir edemezler ve bu durum, bireysel gelişimlerini ve kendine güvenlerini olumsuz yönde etkileyebilir.

Kadın cinsiyeti denildiğinde, ilk akla gelen toplumsal rol, kadınlara yüklenen en önemli görev olan anneliktir. Çoğu zaman, kadının öz yeterlilik düzeyi anneliği üzerinden değerlendirilir. Kadının anneliğine ilişkin öz değerlendirmesi, tıpkı öz yeterlilik algısı gibi, toplum tarafından desteklenmediğinde ve güçsüz hissettiğinde olumsuz yönde etkilenebilir (Özkan, 2019: 15).

Bir kavram olarak karşımıza çıkan "Anne öz yeterliliği algısı" ile ilgili, artan sayıda araştırmaya dayanarak, annelik becerisinin güçlü anne öz yeterliliği ile ilişkili olduğu söylenebilir. Yüksek anne öz yeterliliğine sahip olan kadın, annelik becerisiyle ilişkili olarak bebeğine fiziksel ve duygusal açıdan ilgi gösterebilir, bakım sağlayabilir ve huzurlu, sağlıklı bir bebek büyütme ortamı yaratabilir (Verici, 2021: 12).

Toplum içinde var olan cinsiyetçi tutumlar ve kadına yüklenen roller, elbette kadının motivasyonunu olumsuz etkiler. Kadının annelik rolüyle bir bütün olarak

düşünülmesi, kadın bedenine dair ideallerin oluşturulması ve kadının güçsüz ve duygusal olarak algılanması gibi genel toplumsal kalıp yargılar, onun öz yeterlilik algısını düşürür. Çünkü kadın, biyolojik özellikleriyle sahip olduğu bedenine karşı bile zayıf bir öz yeterlilik inancı beslemeye başlar. Bu durum zamanla, kadının kendi bedenine ve öz güvenine olan bağlılığını zayıflatabilir. Bu durum, kişinin öz yeterlilik hissini zedeleyebilir ve kadınlar üzerinde psikolojik açıdan zorlu bir etki yaratabilir (Özkan, 2019: 35).

Eğitim ve farkındalık, toplumsal cinsiyetle ilgili kalıp yargıları sorgulama ve bireylerin kendi yeteneklerine güvenmelerini sağlama noktasında önemli bir rol oynar. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda daha fazla bilinçlenmek ve bu konuda eğitim almak, bireylerin kendilerine olan güvenini artırarak öz yeterliliklerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Yani, toplumdaki cinsiyetle ilgili normları sorgulayan ve bu normlara meydan okuyan bireyler, kendi potansiyellerini daha iyi bir şekilde keşfedebilir ve kendilerine olan güvenleri artar. Bu da bireylerin daha yüksek bir öz yeterlilik algısına sahip olmalarına yol açar.

2.13.3. Özyeterlilik ve Ergen

Ergenlik dönemi, çocukluk ile yetişkinlik arasındaki geçişi ifade eder ve bu süreç, fiziksel gelişim, duygusal olgunlaşma ve yetişkinliğe hazırlık aşamalarını içerir. UNESCO, gençlik dönemini 15-25 yaş aralığında tanımlarken, Birleşmiş Milletler (BM) bu dönemi 12-24 yaş aralığında kabul etmektedir. Türkiye ise, gençlik dönemi yaş aralığını BM'nin önerdiği 12-24 yaş olarak benimsemiştir (UNESCO, 2024; BM, 2024;) (https://hugaum.hacettepe.edu.tr/).

Ergenlik dönemi, hızlı bir şekilde gerçekleşen fiziksel değişimlerin yanı sıra, bu değişimlere uyum sağlama sürecini de içerir. Bu süreçte, ergenin bedenine dair algısı hem ruhsal hem de fiziksel sağlığını derinden etkileyebilir (Taş et al., 2017: 133-140).

Ayrıca, bu dönemde gözle görülür şekilde hızlı gerçekleşen biyolojik ve psikolojik değişimlerin yanı sıra, sosyal gelişim süreci de önemli bir rol oynar. Ergenlik, insan hayatında çok özel yeri olan bir dönemdir. Bu zaman dilimi, dalgalı duygusal durumlar, bilişsel değişimler ve fiziksel gelişimin bir bileşimidir (Karabulut, 2014: 13).

Öz yeterlilik algısı, birey için hayatın tüm önemli dönemlerinde etkileyici bir fonksiyona sahip olmasına rağmen, özellikle ergenlik döneminde daha fazla önem kazanmaktadır. Ergenlik dönemi, öz yeterlilik üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilere sahip olabilir. Öz yeterlilik duygusundan yoksun olarak ergenliğe adım atan genç, çevresel isteklere yeterli tepki gösteremeyecek ve olumsuzluklarla karşılaştığında hızla pes edecektir. Öte yandan, yüksek öz yeterlilik inancına sahip, ruh sağlığı yerinde bir genç, istenmeyen bir durumla karşılaştığında zorlukların üstesinden kolaylıkla gelecek ve olumsuz duygulardan çabucak kurtulacaktır. Bir başka açıdan bakıldığında, öz yeterliliği yüksek olan bir genç, herhangi bir olayın zorluklarına aldırmaksızın, öz yeterliliği düşük olan bir gence kıyasla, kararlı bir tutum sergileyerek ısrarla çaba gösterecektir. Çünkü bu genç, yeni şeyler denemekten çekinmeyecektir (Okuyucu, 2021: 39,40).

Ergenlerin olumlu yaşam tecrübeleri kazanması, eylem ve planlarına dair öz yeterlilik inançlarıyla ilişkilidir. Yapılan çalışmalar, aldıkları kararlarda baskı altında kalan ergenlerin öz yeterliliklerinin olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Bu nedenle, ergenlik dönemindeki bireyin olgunlaşabilmesi için karar verme sürecindeki (hem önceki hem de sonraki) tüm eylemlerinde çevresinden aldığı geri bildirimler, öz yeterliliklerini etkiler (Gedikli, 2023: 31).

Ergenlik dönemindeki bir bireyin yaşamının büyük bir bölümünü okul hayatı oluşturur. Bu nedenle, zamanının çoğunu okulda geçiren ergenin okul başarısı, okulda sahip olduğu sosyal çevre ve çevrenin niteliği önemli unsurlar haline gelir.

Öz yeterlilik algısı yüksek öğrenciler, öğrenme ve başarmaya karşı öz yeterlilik algısı düşük olan öğrencilere göre daha isteklidir. Bu durumun en belirgin örneği, benzer yetenek seviyesine sahip öğrencilerin verilen sorumluluk ve görevi başaracağına inananların, inanmayanlarla kıyaslandığında daha başarılı olmasıdır. Öğrencilerin akademik başarı ve yetenek performansları konusundaki değerlendirmeleri, yalnızca bildikleriyle değil, aynı zamanda içsel bir süreç olması özelliğiyle özgüvenleriyle de yakından ilişkilidir (Yılmaz et al., 2012: 373).

Öz yeterliliğe sahip ergenler, psikolojik dayanıklılığa sahiptir. Kendisi ve yaşamı ile ilgili olumlu duygular besler, geleceğe dair umutludur, ekonomik zorluklar veya stres faktörleriyle baş edebilir, akademik anlamda başarılıdır (Saka, 2017: 32).

2.13.4. Özyeterlilik ve Sağlık, Fiziksel Aktivite, Spor

Spor ve egzersiz, bireyin öz saygısını geliştirmede önemli bir etkiye sahiptir. Bu etkinlikler, kişiye hem fiziksel hem de psikolojik açıdan gelişim fırsatları sunar. Ayrıca, sosyal hayata uyum sağlama konusunda da önemli bir katkı sağlar. Düzenli olarak spor yapan birey, sosyal çevresinde kendine olan güvenini artırır ve sahip olduğu yeteneklerin farkına varır (Gültekin, 2024: 24).

Bireysel açıdan ele alındığında, spor, bireyin fiziksel ve zihinsel gelişimi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. İmamoğlu (1992), yaptığı çalışmada spor yapanların, yapmayanlara oranla kendilerini daha iyi hissettiklerini belirtmiştir. Bu sonuç, sporun insan hayatına olan olumlu etkilerini kanıtlar niteliktedir. Yaşlı yetişkinler arasında, fiziksel olarak aktif olanlar, aktif olmayanlara göre daha az sağlık sorunuyla karşılaşmaktadır. Spor yapan her yaştan birey, yapmayanlara kıyasla sağlık açısından daha az günlük şikâyet bildirmektedir. Öte yandan, sporun sosyal bağları kuvvetlendiren bir etkisi olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Spor, toplumda bir sosyalleşme aracı olarak, toplum ile birey arasındaki ilişkinin güçlenmesinde etkin bir rol oynar (Adıyaman, 2022: 8).

Günümüz modern dünyasında, hareketsiz yaşamın yaygınlığı nedeniyle okullarda tüm yaş gruplarındaki çocuklar için beden eğitimi daha da önemli hale gelmiştir. Beden eğitimi, bireyin özel ihtiyaçlarını dikkate alan bir disiplindir. Hareket, insan için temel bir ihtiyaçtır çünkü fiziksel aktivite, yaşamsal fonksiyonların devamı için gerekli ve önemlidir (Öztürk Kuter ve Kurter, 2012: 80).

Fiziksel aktivite ve egzersizin başlıca amacı, sağlığı iyileştirmektir. Spor, her yaştan bireye birçok açıdan fayda sunar. Çocuklardan yetişkinlere ve yaşlılara kadar, yaşamın her döneminde fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal açıdan önemli bir rol oynar (Gültekin, 2024: 10).

Fiziksel aktiviteyle düzenli olarak ilgilenen bireyler hem bedensel hem de zihinsel açıdan hayatın zorluklarına karşı daha güçlüdür. Spor, insanların sosyal çevrelerinde daha sağlıklı ve etkili iletişim kurmalarına da yardımcı olur.

Bailey'e (2005) göre, sosyal varoluşun bir parçası olarak bireyleri, sosyal kurumları ve bunların karşılıklı bağlantılarını incelemek, sosyoloji adı verilen bilim

dalının amacıdır. İnsanların sosyalleşme süreci, spor da dahil olmak üzere birçok faktörden etkilenmektedir. Sporun insanlar üzerindeki sosyal faydalarından bazıları ise şunlardır (Sarıtaş, 2023: 7).

• Bireylerin sosyalleşmesine katkıda bulunur,

• Farklı toplumlardan insanları bir araya getirir,

• Belirli hedeflere ulaşmak için bir eğitim aracıdır,

• Bireyler arasında takım ruhunu ve karşılıklı dayanışmayla iş birliğini geliştirir,

• Kaidelere uyma ile dürüstlük konusunda kişisel yetenek geliştirir,

• Uluslararası ilişki için gerekli olan ortak çıkarlara ve karşılıklı saygıya dayalı daha güçlü bağlantılar kurmayı teşvik eder,

• Kişiyi olumsuz davranışlardan arındırarak, sosyal olmayan bireyleri topluma entegre eder,

• İnsanlara toplum içinde statü sağlar,

• Ülke nüfusunun ulusal kimliğinin gelişmesini kolaylaştırır.

Özetle, spor, fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimi desteklemenin yanı sıra sosyal gelişim açısından da önemli beceriler kazandıran bir faktördür. Yaş fark etmeksizin her yaş döneminde bireyin gelişimine olumlu katkılar sağlar. Özellikle ergenlik dönemi incelendiğinde, ergenlerin sahip oldukları yoğun enerjiyi olumlu alanlara yönlendirmeleri, kötü alışkanlıklardan korunmaları ve yeni hobiler edinmeleri gibi birçok fayda ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, spor ve aktif bir yaşam tarzı sayesinde ergenler, kendilerini daha iyi ifade edebilme, disiplinli olma ve planlı bir şekilde hareket etme becerileri kazanırlar.

BÖLÜM II

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli ve amacı, problem durumu, araştırma soruları, araştırmanın önemi, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi, varsayımlar ve son olarak sınırlılıklar ele alınacaktır

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemi kullanılarak veri toplanmıştır. Sosyo-demografik bilgi formu ve araştırma kapsamında uygulanan ölçekler aracılığıyla elde edilen veriler analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyerek yorumlanmıştır. Araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin sosyal sermaye ile öz yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Araştırma modeli, değişkenlerin ölçek sonuçları üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlayan ilişkilendirilmiş tarama modeline dayanmaktadır. İlişkilendirilmiş tarama, iki ya da daha fazla değişkenin birbirini nasıl etkilediğini ve bu etkilerin varlığını belirlemeye yönelik bir yöntemdir (Karasar, 1999: 77).

3.2.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı Bursa'nın çevre ilçesinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı on bir resmi ve bir özel ortaokulda öğrenim gören 5., 6., 7. ve 8. sınıf ortaokul öğrencilerinin sosyal sermaye düzeylerini ve öz yeterlilik düzeylerini ölçekler aracılığıyla istatistiksel olarak incelemektir. Yapılan araştırma ile elde edilen veriler, farklı değişkenler (cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, ebeveynlerin eğitim seviyesi, aile yapısı, öğrencinin kimlerle yaşadığı, spor yapma durumu, yapılan spor branşının türü, sporun amacı, sanatsal faaliyet yapma durumu, yapılan sanatsal faaliyetin türü, sanat ve spor faaliyetlerine yönlendiren kişi) ile açıklanmaya çalışılacak ve bu sayede bir çalışma ortaya konması hedeflenmektedir.

3.2.1. Alt Amaçlar:

1. Ortaokul öğrencilerinin sosyal sermaye düzeylerini cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, ebeveynlerin eğitim seviyesi, aile yapısı ve öğrencinin kimlerle yaşadığı, spor yapma durumu, yapılan spor branşının türü, yapılan spor branşın hangi amaçla yapıldığı, sanatsal faaliyet yapma durumu, yapılan sanatsal faaliyetin türü ile yapılan sanat faaliyeti ve spor türüne yönlendiren kişi olmak üzere farklı değişkenler ile açıklamaya yönelik bir araştırma olması amaçlanmaktadır.

2. Ortaokul öğrencilerinin öz yeterlilik düzeylerini, Cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, ebeveynlerin eğitim seviyesi, aile yapısı ve öğrencinin kimlerle yaşadığı, spor yapma durumu, yapılan spor branşının türü, yapılan spor branşın hangi amaçla yapıldığı, sanatsal faaliyet yapma durumu, yapılan sanatsal faaliyetin türü ile yapılan sanat faaliyeti ve spor türüne yönlendiren kişi olmak üzere farklı değişkenler ile açıklamaya yönelik bir araştırma olması amaçlanmaktadır.

3. öğrencilerin sosyal sermaye düzeyi ile öz yeterlilik düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır.

3.3. Araştırmanın Önemi

Araştırma, ilk olarak sosyal kimlik edinme sürecinde olan ergenlik dönemi öğrencilerinin sosyal sermaye düzeyleri ile öz yeterlilik düzeylerini farklı değişkenlerle açıklayarak literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

İkinci olarak, öğrencilerin cinsiyetinin sosyal sermaye ve öz yeterlilik düzeyindeki farklılıkları ortaya koymayı hedeflemektedir.

Üçüncü olarak ise, kadının bir anne olarak rolünün anlaşılmaya çalışılması ve vurgulanmasıyla alan yazınına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

3.4. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, Bursa ilinin çevre ilçesindeki 2023-2024 eğitim öğretim yılı içerisinde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma ortaokul düzeyinde öğrenim gören toplamı 2796 olan 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin tümü kapsanacak şekilde yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 513 erkek ve 550 kız öğrenci olmak üzere

gönüllü katılımla belirlenen toplam 1063 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem büyüklüğü, Cohen ve arkadaşlarının (2000) etki büyüklüğü çalışmalarına dayalı olarak hesaplanmıştır. Araştırmacı tarafından oluşturulan sosyo-demografik bilgi formu, araştırmaya gönüllü katılan öğrencilere uygulanmış ve elde edilen veriler Tablo 4'te sunulmuştur. Bu veriler, ölçek sonuçları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amacıyla da değerlendirilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Dağılımlar (n=1063)

		Sayı	Yüzde %
Cinsiyet	Kız	550	51,8
	Erkek	513	48,2
Sınıf	5	266	25,0
	6	235	22,1
	7	334	31,4
	8	228	21,4
Okul Türü	Resmi	1013	95,2
	Özel	50	4,8
Aile Yapısı	Çekirdek	948	89,2
	Geniş	38	3,6
	Parçalanmış	77	7,2
Kiminle Yaşandığı	Her İki Ebeveyn	953	89,7
	Anne	59	5,6
	Baba	12	1,1
	Akraba	9	0,8
	Diğer	30	2,8
Anne Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	101	9,5
	İlkokul	246	23,1
	Ortaokul	274	25,8
	Lise	246	23,1
	Üniversite	196	18,4
Baba Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	45	4,2

	İlkokul	193	18,2
	Ortaokul	275	25,9
	Lise	328	30,9
	Üniversite	222	20,9
Spor Yapma Durumu	Evet	961	90,4
	Hayır	102	9,6
Yapılan Spor Branşı Türü	Bireysel Sporlar	297	27,9
	Takım Sporları	411	38,7
	Her İkisi De	251	23,6
	Boş	104	9,8
Sporun Yapılma Amacı	Sağlık	243	22,8
	Yetenek	275	25,9
	Boş Zamn. Değerl.	310	29,2
	Sosyal Çevre Edinme	31	2,9
	Diğer	84	7,9
	Boş	120	11,3
Sanatsal Faaliyet Yapma Durumu	Evet	757	71,2
	Hayır	306	28,8
Yapılan Sanatsal Faaliyet	Resim	320	30,1
	Müzik	226	21,3
	Resim ve Müzik	42	3,9
	Diğer	168	15,8
	Boş	307	28,9
Sanatsal ve Spor Faaliyetine Yönlendiren Kişi	Annem	148	13,9
	Babam	120	11,3
	Anne-Baba	44	4,1
	Öğretmenim	163	15,3
	Diğer	261	24,5
	Boş	327	30,8

Araştırmaya katılan 1063 ortaokul öğrencisinin %51,8'i kız, %48,2'si erkektir. Sınıf seviyelerine dağılımı şu şekildedir: %25'i 5. sınıf, %22,1'i 6. sınıf, %31,4'ü 7. sınıf,

%21,4'ü ise 8. sınıftır. Okul türünde %95,2'si resmi, %4,8'i özel okula gitmektedir. Aile yapısı ise %89,2'si çekirdek, %3,6'sı geniş ve %7,2'si parçalanmış aileye sahiptir. Kiminle yaşadıkları maddesinde dağılım şu şekildedir: %89,7'si her iki ebeveynle, %5,6'sı anneyle, %1,1'i babayla, %0,8'i akrabasıyla ve %2,8'i ise diğer kişilerle yaşamaktadır. Anne eğitim durumu %9,5 okur yazar değil, %23,1 ilkokul, %25,8 ortaokul, %23,1 lise ve %18,4 üniversite olarak belirlenmiştir. Baba eğitim durumu ise %4,2 okur yazar değil, %18,2 ilkokul, %25,9 ortaokul, %30,9 lise ve %20,9 üniversite şeklindedir. Öğrencilere spor yapma durumu sorulduğunda, %90,4'ü evet, %9,6'sı hayır yanıtını vermiştir. Yapılan spor branşlarının türü şu şekilde dağılım göstermektedir: %27,9'u bireysel sporlar, %38,7'si takım sporları, %23,6'sı her ikisi, öğrencilerin %9,8'i ise bu soruyu boş bırakmıştır. Sporun yapılma amacı ise şu şekilde belirlenmiştir: %22,8 sağlık, %25,9 yetenek, %29,2 boş zaman değerlendirme, %2,9 sosyal çevre edinme ve %7,9 diğer olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin %11,3'ü bu soruyu boş bırakmıştır. Sanatsal faaliyet yapma durumu sorulduğunda, %71,2'si evet, %28,8'i hayır yanıtını vermiştir. Yapılan sanatsal faaliyetlerin türü ise şu şekildedir: %30,1'i resim, %21,3'ü müzik, %3,9'u resim ve müzik, %15,8'i diğer olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin %28,9'u bu soruyu boş bırakmıştır. Sanatsal ve spor faaliyetlerine yönlendiren kişi yüzdelik dağılımı ise şu şekildedir: %13,9 anne, %12,3 baba, %4,1 anne ve baba, %15,3 öğretmen ve %24,5 diğer kişilerdir. Öğrencilerin %30,8'i bu soruyu yanıtlamamıştır.

3.5. Veri Toplama Araçları

Ortaokul Öz Yeterlilik Ölçeği, Yardımcı ve Başbakkal (2010) tarafından uyarlanmış olup 37 maddeden oluşmaktadır. Yapılan faktör analizine göre, ölçek dört ana faktöre ayrılmaktadır: koruyucu sağlık, kişilerarası ilişkiler, madde bağımlılığı riski ve akademik başarı. Bu faktörlerin Cronbach alfa katsayıları sırasıyla 0.71 ile 0.94 arasında değişmektedir. Ölçeğin genel Cronbach alfa değeri 0.86, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise 0.66 olarak belirlenmiştir.

İlköğretim ikinci kademe öğrencileri Sosyal Sermaye Ölçeği, Ardahan ve Ezici (2014) tarafından uyarlanmıştır. Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda, 18 madde 4 ana faktörde toplanmıştır. Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik değeri 0.864, Bartlett Küresellik testi sonucu $p<0.05$ olarak bulunmuş, Cronbach's Alpha değeri 0.873 ve toplam açıklanan varyans oranı %58,90 olarak hesaplanmıştır.

Sosyo-demografik bilgi formu, alan uzmanlarından destek alınarak hazırlanmış olup, 13 maddeden oluşmaktadır**.**

3.6. Verilerin Toplanması

Veri toplanması aşamasında hedeflenen grubun öğrenci olması nedeniyle, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Etik Kurulu'ndan 22 Mart 2024 oturum tarihli, 2024-03 oturum sayılı ve karar no 12 olan onay alınmıştır. Bununla birlikte, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne resmi bir başvuru yapılarak, 03.05.2024 tarihli ve 101569044 sayılı Makam Onayı ile gerekli etik izin alınmıştır. İzin alma işlemleri sırasında okul isim listesi ve çalışmanın tüm detayları açıkça belirtilmiştir. Etik izin onayının resmi yazıyla alınmasının ardından, araştırmanın yapılacağı okullara ziyaret edilerek okul yöneticileriyle yüz yüze iletişime geçilmiştir. Görüşmeler sırasında, araştırma hakkında gerekli tüm bilgiler verilmiştir. Uygulama aşamasının öğrenci ve okul düzeni açısından aksaklık yaratmaması için planlama yapılarak uygun görülen gün ve saatler belirlenmiştir. Ayrıca, öğrenci velilerine ulaştırılmak üzere veli onay formları dağıtılmıştır. Önceden planlanan gün ve ders saatinde, dersin öğretmenlerinin desteğiyle öğrencilere çalışmanın amacı, kullanılan yöntem ve verilerin yalnızca bilimsel amaçlarla değerlendirileceği belirtilmiş ve veri toplama araçları aracılığıyla veriler toplanmıştır. Veri toplama süreci, araştırmacı tarafından doğrudan yüz yüze, okul idaresi, ders öğretmenleri ve okul rehber öğretmenlerinin desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Bu veriler, 1 özel ortaokul ve 11 devlet ortaokulu olmak üzere toplam 12 okuldan elde edilmiştir. Okulların özellikleri açısından dağılımı ise 4'ü köy, 8'i merkez ortaokulu şeklindedir. Sosyoekonomik açıdan düşük, orta ve yüksek gelirli veli profiline sahip okullar bulunmaktadır. Okul türü olarak ise 2'si imam hatip ortaokulu, 10'u normal ortaokuldur. Veriler, sınıf içinde yaklaşık 25-30 dakikalık bir süre zarfında toplanmıştır.

3.7. Verilerin Analizi

Öncelikle ölçeklerin ve alt boyut boyutlarının Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Bu analiz sonucunda sosyal sermaye ölçeği güvenirlik katsayısı α=,888; iyi ebeveyn ilişkisi alt boyutu güvenirlik katsayısı α=,855; arkadaşlardan yardım isteme alt boyutu güvenirlik katsayısı α=,744; sosyal problemlere duyarlılık alt boyutu güvenirlik katsayısı α=,708; öğretmenden yardım isteme alt boyutu güvenirlik katsayısı α=,802 olarak belirlenmiştir. Öz yeterlik ölçeği güvenirlik katsayısı

α=,926; koruyucu sağlık alt boyutu güvenirlik katsayısı α=,750; kişiler arası ilişkiler alt boyutu güvenirlik katsayısı α=,880; madde bağımlılığı potansiyeli alt boyutu güvenirlik katsayısı α=,927; akademik başarı alt boyutu güvenirlik katsayısı α=,876 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik hesaplamalarının sonrasında Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için normallik testi uygulanmıştır. Normallik analizleri sonucunda sosyal sermaye ölçeğinin Skewness (-,440) ve Kurtosis (-,038) değerleri ile öz yeterlik ölçeğinin Skewness (-,740) ve Kurtosis (-,300) değerlerinin -1,5 ile +1.5 arasında olduğu tespit edilmiş ve verilerin normal dağıldıkları değerlendirilmiştir ((Tabachnick and Fidell, 2013). Araştırmada elde edilen veriler normal dağıldığı için parametrik testlerden Bağımsız Örneklemler t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sosyal sermaye ve öz yeterlik algıları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi için Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

3.8. Sayıltılar

Tercih edilen örneklem grubunun, evreni temsil etme açısından gerekli ölçütlere sahip olduğu ve çalışmaya katılan öğrencilerin hiçbir baskı veya zorlama olmaksızın içtenlikle ve doğru bir şekilde cevapladıkları varsayılmıştır.

3.9. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Bursa ilinin çevre ilçesinde bulunan 11 resmi ortaokulda ve 1 özel ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin gönüllülük esasıyla ölçeklere verecekleri cevaplarla sınırlıdır.

BÖLÜM III

4. BULGULAR

Bu bölümde, ortaokul öğrencilerinin sosyal sermaye ve öz yeterlilik algıları ile ilgili istatistikler sunulmuştur. Bulguların sunumunda sırasıyla, araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal sermaye ve öz yeterlilik algılarının farklı değişkenler açısından istatistiksel sonuçlarına yer verilmiş, ardından bu iki algı arasındaki ilişki ele alınmıştır.

4.1. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye Algılarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde alt amaçlardan birincisi olan "Ortaokul çağı öğrencilerinin sosyal sermaye düzeylerinin, cinsiyete, sınıf düzeyine, okul türüne, anne-baba eğitim durumuna, aile yapısına, kiminle yaşadığına, spor yapma durumuna, yapılan spor branşının türüne, yapılan spor branşın hangi amaçla yapıldığına, sanatsal faaliyet yapma durumuna, yapılan sanatsal faaliyetin türüne ve yapılan sanat faaliyeti ve spor türüne yönlendiren kişiye göre anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aramak için yapılan analizler sunulmuştur.

Öncelikle öğrencilerin sosyal sermaye algılarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri (N=1063)

Boyut	X	**S**
Sosyal Sermaye (Toplam)	3,45	0,77
İyi Ebeveyn İlişkisi	3,54	0,93
Arkadaşlardan Yardım İsteme	3,62	1,09
Sosyal Problemlere Duyarlılık	3,17	0,88
Öğretmenden Yardım İsteme	3,50	1,16

Tablo 5'e göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının =3,45 olduğu görülmektedir. Sosyal sermaye algılarının alt boyutlarına bakıldığında; iyi ebeveyn ilişkisi alt boyutu ortalamasının =3,54, arkadaşlardan yardım isteme alt boyutu ortalamasının =3,62, sosyal problemlere duyarlılık alt boyutu ortalamasının =3,17 ve öğretmenden yardım isteme alt boyutu ortalamasının =3,50 olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan öğrencilerin orta düzeyde sosyal sermaye algılarına sahip olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 6. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	t	P
Sosyal Sermaye (Toplam)	Erkek	513	3,38	,78	2,65	,008
	Kadın	550	3,51	,75		
İyi Ebeveyn İlişkisi	Erkek	513	3,52	,94	,75	,454
	Kadın	550	3,56	,92		
Arkadaşlardan Yardım İsteme	Erkek	513	3,47	1,10	4,30	,000
	Kadın	550	3,75	1,06		
Sosyal Problemlere Duyarlılık	Erkek	513	3,15	,90	,98	,326
	Kadın	550	3,20	,87		
Öğretmenden Yardım İsteme	Erkek	513	3,36	1,18	3,83	,000
	Kadın	550	3,63	1,13		

Tablo 6'ya göre kız öğrencilerin Sosyal sermaye algıları ortalamalarının ($\bar{x}$ = 3,51), erkek öğrencilerin ortalama puanlarına ($\bar{x}$ = 3,38) kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklemler t-testi (independent sample t-test) sonuçlarına göre, erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($t = 2,65$; $p < 0,05$).

Sosyal sermaye algı ölçeği alt boyutlarına bakıldığında; iyi ebeveyn ilişkisi alt boyutunda kız öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,56) erkek öğrencilerden ($\bar{x}$=3,52) yüksek olduğu, arkadaşlardan yardım isteme alt boyutunda kız öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,75) erkek öğrencilerden ($\bar{x}$=3,47) yüksek olduğu, sosyal problemlere duyarlılık alt

boyutunda kız öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,20) erkek öğrencilerden ($\bar{x}$=3,15) yüksek olduğu ve öğretmenden yardım isteme alt boyutunda da kız öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,63) erkek öğrencilerden ($\bar{x}$=3,36) yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan bağımsız örneklemler t-Testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın iyi ebeveyn ilişkisi (t=0,75; p>0,05) ve sosyal problemlere duyarlılık (t=0,98; p>0,05) alt boyutlarında anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Arkadaşlardan yardım isteme (t=4,30; p<0,05) ve öğretmenden yardım isteme (t=3,83; p<0,05) alt boyutlarında ise farkın anlamlı olduğu saptanmıştır.

Tablo 7. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Okul Türüne Göre T-Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	t	P
Sosyal Sermaye (Toplam)	Özel	50	3,62	,60	1,69	,091
	Resmi	1013	3,44	,77		
İyi Ebeveyn İlişkisi	Özel	50	3,79	,66	2,70	,009
	Resmi	1013	3,53	,94		
Arkadaşlardan Yardım İsteme	Özel	50	3,71	1,01	,65	,516
	Resmi	1013	3,61	1,09		
Sosyal Problemlere Duyarlılık	Özel	50	3,28	,83	,81	,417
	Resmi	1013	3,17	,88		
Öğretmenden Yardım İsteme	Özel	50	3,73	1,02	1,41	,160
	Resmi	1013	3,49	1,17		

Tablo 7'ye göre özel okullarda eğitim gören öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamasının ($\bar{x}$ = 3,62), resmi okullarda eğitim gören öğrencilerin ortalamasından ($\bar{x}$ = 3,44) daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ancak bu farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklemler t-testi (independent sample t-test) sonuçlarına göre, özel ve resmi okullarda öğrenim gören öğrenciler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (t = 1,69; p> 0,05).

Sosyal sermaye algı ölçeği alt boyutlarına bakıldığında; iyi ebeveyn ilişkisi alt boyutunda özel okulda öğrenim gören öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,56) resmi okullarda öğrenim gören öğrencilerden ($\bar{x}$=3,52) yüksek olduğu, arkadaşlardan yardım

isteme alt boyutunda özel okulda öğrenim gören öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,75) resmi okullarda öğrenim gören öğrencilerden ($\bar{x}$=3,47) yüksek olduğu, sosyal problemlere duyarlılık alt boyutunda özel okulda öğrenim gören öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,20) resmi okullarda öğrenim gören öğrencilerden ($\bar{x}$=3,15) yüksek olduğu ve öğretmenden yardım isteme alt boyutunda da özel okulda öğrenim gören öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,63) resmi okullarda öğrenim gören öğrencilerden ($\bar{x}$=3,36) yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan bağımsız örneklemler t-testi sonuçlarına göre, sosyal problemlere duyarlılık (t = 0,81; p> 0,05), arkadaşlardan yardım isteme (t = 0,65; p> 0,05) ve öğretmenden yardım isteme (t = 1,41; p> 0,05) alt boyutlarında ortalamalar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak, iyi ebeveyn ilişkisi (t = 2,70; p <0,05) alt boyutunda, gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Spor Yapma Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları

Boyut	Spor yapma durumu	N	$\bar{x}$	Ss	t	P
Sosyal Sermaye (Toplam)	Evet	961	3,45	,78	1,21	,227
	Hayır	102	3,36	,67		
İyi Ebeveyn İlişkisi	Evet	961	3,54	,94	,48	,961
	Hayır	102	3,54	,86		
Arkadaşlardan Yardım İsteme	Evet	961	3,62	1,09	,11	,912
	Hayır	102	3,60	1,06		
Sosyal Problemlere Duyarlılık	Evet	961	3,20	,88	2,66	,008
	Hayır	102	2,96	,84		
Öğretmenden Yardım İsteme	Evet	961	3,52	1,17	1,24	,217
	Hayır	102	3,37	1,11		

Tablo 8'e göre spor yapan öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının ($\bar{x}$=3,45), spor yapmayan öğrencilerin ortalamalarına ($\bar{x}$=3,36) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklemler t-testi (independent sample t-test) sonuçlarına göre, spor yapan ve yapmayan

öğrenciler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur (t = 1,21; p> 0,05).

Sosyal sermaye algı ölçeği alt boyutlarına bakıldığında; iyi ebeveyn ilişkisi alt boyutunda spor yapan ($\bar{x}$=3,54) ve yapmayan ($\bar{x}$=3,54) öğrencilerin ortalamalarının eşit olduğu; arkadaşlardan yardım isteme alt boyutunda spor yapan öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,62) spor yapmayan öğrencilerden ($\bar{x}$=3,60) yüksek olduğu, sosyal problemlere duyarlılık alt boyutunda spor yapan öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,20) spor yapmayan öğrencilerden ($\bar{x}$=2,96) yüksek olduğu ve öğretmenden yardım isteme alt boyutunda da spor yapan öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,52) spor yapmayan öğrencilerden ($\bar{x}$=3,37) yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan bağımsız örneklemler t-Testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın İyi ebeveyn ilişkisi (t=0,48; p>0,05), arkadaşlardan yardım isteme (t=0,11; p>0,05) ve öğretmenden yardım isteme (t=1,24; p>0,05) alt boyutlarında anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Sosyal problemlere duyarlılık (t=2,66; p<0,05) alt boyutunda ise farkın anlamlı olduğu saptanmıştır.

Tablo 9. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sanatsal Faaliyet Yapma Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları

Boyut	Sanatsal Faaliyet Durumu	N	$\bar{x}$	Ss	t	P
Sosyal Sermaye (Toplam)	Evet	757	3,49	,78	3,30	,001
	Hayır	306	3,32	,71		
İyi Ebeveyn İlişkisi	Evet	757	3,58	,95	2,51	,012
	Hayır	306	3,43	,86		
Arkadaşlardan Yardım İsteme	Evet	757	3,62	1,10	,32	,750
	Hayır	306	3,60	1,06		
Sosyal Problemlere Duyarlılık	Evet	757	3,23	,89	3,37	,001
	Hayır	306	3,03	,83		
Öğretmenden Yardım İsteme	Evet	757	3,59	1,16	4,03	,000
	Hayır	306	3,28	1,14		

Tablo 9'a göre, sanatsal faaliyetlere katılan öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının ($\bar{x}$ = 3,49), bu faaliyetlere katılmayan öğrencilere ($\bar{x}$ = 3,32) kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklemler t-testi sonuçları, sanatsal faaliyet yapan ve yapmayan öğrenciler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ortaya koymuştur (t = 3,30; p <0,05).

Sosyal sermaye algı ölçeği alt boyutlarına bakıldığında; iyi ebeveyn ilişkisi alt boyutunda sanatsal faaliyet yapan öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,58) sanatsal faaliyet yapmayan öğrencilerden ($\bar{x}$=3,32) yüksek olduğu, arkadaşlardan yardım isteme alt boyutunda sanatsal faaliyet yapan öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,58) sanatsal faaliyet yapmayan öğrencilerden ($\bar{x}$=3,43) yüksek olduğu, sosyal problemlere duyarlılık alt boyutunda sanatsal faaliyet yapan öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,23) sanatsal faaliyet yapmayan öğrencilerden ($\bar{x}$=3,03) yüksek olduğu ve öğretmenden yardım isteme alt boyutunda da sanatsal faaliyet yapan öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,59) sanatsal faaliyet yapmayan öğrencilerden ($\bar{x}$=3,28) yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan bağımsız örneklemler t-Testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın sosyal problemlere duyarlılık (t=3,37; p<0,05), iyi ebeveyn ilişkisi (t=2,51; p<0,05) ve öğretmenden yardım isteme (t=4,03; p<0,05) alt boyutlarında anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Arkadaşlardan yardım isteme (t=2,70; p>0,05) alt boyutunda ise farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Tablo 10. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sınıf Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal Sermaye (Toplam)	5	266	3,60	,81	Gruplar arası	15,12	3	5,04	8,758	,000	5>7 5>8 6>8
	6	235	3,50	,77	Gruplar içi	609,25	1059	,58			
	7	334	3,40	,74	Toplam	624,37	1062				
	8	228	3,27	,71							
İyi Ebeveyn İlişkisi	5	266	3,82	,96	Gruplar arası	34,48	3	11,49	13,778	,000	5>6 5>7 5>8 6>8
	6	235	3,57	,89	Gruplar içi	883,47	1059	,83			
	7	334	3,45	,91	Toplam	917,95	1062				
	8	228	3,31	,89							
Arkadaşlardan Yardım İsteme	5	266	3,51	1,10	Gruplar arası	8,77	3	2,92	2,483	,059	
	6	235	3,71	1,09	Gruplar içi	1246,49	1059	1,18			
	7	334	3,69	1,06	Toplam	1255,26	1062				

	8	228	3,53	1,11							
Sosyal Problemlere Duyarlılık	5	266	3,31	,95	Gruplar arası	12,80	3	4,27	5,556	,001	5>7 5>8 6>8
	6	235	3,26	,88	Gruplar içi	812,93	1059	,77			
	7	334	3,12	,85	Toplam	825,73	1062				
	8	228	3,02	,82							
Öğretmenden Yardım İsteme	5	266	3,68	1,15	Gruplar arası	19,18	3	6,39	4,790	,003	5>8
	6	235	3,55	1,18	Gruplar içi	1413,68	1059	1,34			
	7	334	3,47	1,13	Toplam	1432,86	1062				
	8	228	3,29	1,17							

Tablo 10'a göre, sınıf düzeyine göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının 5. sınıf ($\bar{x}$ = 3,60), 6. sınıf ($\bar{x}$ = 3,50), 7. sınıf ($\bar{x}$ = 3,40) ve 8. sınıf ($\bar{x}$ = 3,27) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA (tek yönlü varyans analizi) sonuçlarına göre, 5. sınıf düzeyi ile 7. ve 8. sınıf düzeyleri arasında ve 6. sınıf düzeyi ile 8. sınıf düzeyleri arasında tespit edilen farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (F = 8,758; p <0,05).

Yapılan ANOVA analizi sonuçlarına göre, iyi ebeveyn ilişkisi alt boyutunda, 5. sınıf öğrencilerinin lehine bir fark bulunmuş olup, bu fark 5. sınıf düzeyi ile 6., 7. ve 8. sınıf düzeyleri arasında anlamlıdır. Ayrıca, 6. sınıf öğrencilerinin lehine bir fark belirlenmiş ve 6. sınıf ile 8. sınıf düzeyleri arasında da anlamlı bir fark gözlemlenmiştir (F = 13,778; p <0,05). Sosyal problemlere duyarlılık alt boyutunda, 5. sınıf öğrencilerinin lehine bir fark gözlemlenmiş olup, 5. sınıf ile 7. ve 8. sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca, 6. sınıf öğrencilerinin lehine bir fark tespit edilmiş ve 6. sınıf ile 8. sınıf düzeyleri arasında da anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir (F = 5,556; p < 0,05). Öğretmenden yardım isteme alt boyutunda ise, 5. sınıf öğrencilerinin lehine bir fark bulunmuş ve 5. sınıf ile 8. sınıf öğrencileri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (F = 5,556; p <0,05). Arkadaşlardan yardım isteme alt boyutundaki farkların ise istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Aile Yapılarına Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Aile Yapısı	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P

Sosyal Sermaye (Toplam)	Çekirdek	948	3,46	,76	Gruplar arası	2,85	2	1,43	2,430	,088
	Geniş	38	3,37	,82	Gruplar içi	621,52	1060	,59		
	Parçalanmış	77	3,27	,82	Toplam	624,37	1062			
İyi Ebeveyn İlişkisi	Çekirdek	948	3,56	,92	Gruplar arası	2,72	2	1,36	1,576	,207
	Geniş	38	3,37	1,02	Gruplar içi	915,23	1060	,86		
	Parçalanmış	77	3,41	,96	Toplam	917,95	1062			
Arkadaşlardan Yardım İsteme	Çekirdek	948	3,63	1,08	Gruplar arası	6,16	2	3,08	2,612	,074
	Geniş	38	3,69	1,12	Gruplar içi	1249,10	1060	1,18		
	Parçalanmış	77	3,35	1,19	Toplam	1255,26	1062			
Sosyal Problemlere Duyarlılık	Çekirdek	948	3,19	,87	Gruplar arası	2,41	2	1,20	1,551	,213
	Geniş	38	3,22	1,00	Gruplar içi	823,32	1060	,78		
	Parçalanmış	77	3,01	,98	Toplam	825,73	1062			
Öğretmenden Yardım İsteme	Çekirdek	948	3,53	1,15	Gruplar arası	5,05	2	2,53	1,875	,154
	Geniş	38	3,27	1,11	Gruplar içi	1427,81	1060	1,35		
	Parçalanmış	77	3,32	1,26	Toplam	1432,86	1062			

Tablo 11'e göre aile yapılarına göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının çekirdek aile ($\bar{x}$=3,46), geniş aile ($\bar{x}$=3,37) ve parçalanmış aile ($\bar{x}$=3,27) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında Farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA (tek yönlü varyans analizi) sonuçlarına göre aile yapısının sosyal sermaye algıları ve alt boyutları bağlamında İstatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (p> 0,05).

Tablo 12. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Kim ile Yaşadıklarına Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Yaşanılan Kişi	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P
Sosyal Sermaye (Toplam)	Her iki Ebeveyn	953	3,46	,76	Gruplar arası	3,46	4	,87	1,473	,208
	Anne	59	3,34	,78	Gruplar içi	620,91	1058	,59		
	Baba	12	3,31	1,00	Toplam	624,37	1062			
	Akraba	9	3,04	1,09						
	Diğer	30	3,29	,76						

İyi Ebeveyn İlişkisi	Her iki ebeveyn	953	3,56	,92	Gruplar arası	3,50	4	,88	1,013	,400
	Anne	59	3,46	,94	Gruplar içi	914,45	1058	,86		
	Baba	12	3,33	1,21	Toplam	917,95	1062			
	Akraba	9	3,11	1,16						
	Diğer	30	3,40	1,00						
Arkadaşlardan Yardım İsteme	Her iki ebeveyn	953	3,63	1,08	Gruplar arası	6,50	4	1,62	1,376	,240
	Anne	59	3,42	1,16	Gruplar içi	1248,76	1058	1,18		
	Baba	12	3,61	1,09	Toplam	1255,26	1062			
	Akraba	9	2,96	1,55						
	Diğer	30	3,60	1,14						
Sosyal Problemlere Duyarlılık	Her iki ebeveyn	953	3,19	,87	Gruplar arası	2,24	4	,56	,721	,578
	Anne	59	3,07	,90	Gruplar içi	823,49	1058	,78		
	Baba	12	3,08	1,28	Toplam	825,73	1062			
	Akraba	9	2,89	1,27						
	Diğer	30	3,04	,96						
Öğretmenden Yardım İsteme	Her iki ebeveyn	953	3,52	1,15	Gruplar arası	6,35	4	1,59	1,178	,319
	Anne	59	3,41	1,19	Gruplar içi	1426,51	1058	1,35		
	Baba	12	3,33	1,37	Toplam	1432,86	1062			
	Akraba	9	3,22	1,35						
	Diğer	30	3,12	1,22						

Tablo 12 incelendiğinde birlikte kiminle yaşadığına göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının her iki ebeveyn ile ($\bar{x}$=3,36), anne ile ($\bar{x}$=3,34), baba ile ($\bar{x}$=3,31), akraba ile ($\bar{x}$=3,04) ve diğerleri ($\bar{x}$=3,29) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında Farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA ve Tukey testleri sonuçlarına göre birlikte kiminle yaşadığının öğrencilerin sosyal sermaye algıları ve alt boyutları bağlamında İstatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (p> 0,05).

Tablo 13. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Anne Eğitim Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Anne Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
	Okur Yazar Değil	101	3,26	,80	Gruplar arası	11,91	4	2,98	5,145	,000	4>1 5>1

Sosyal Sermaye (Toplam)	İlkokul	246	3,40	,76	Gruplar içi	612,45	1058	,58			5>2 5>3
	Ortaokul	274	3,37	,80	Toplam	624,37	1062				
	Lise	246	3,52	,74							
	Üniversite	196	3,61	,71							
İyi Ebeveyn İlişkisi	Okur Yazar Değil	101	3,28	1,04	Gruplar arası	22,78	4	5,70	6,732	,000	4>1 5>1
	İlkokul	246	3,45	,95	Gruplar içi	895,17	1058	,85			5>2 5>3
	Ortaokul	274	3,46	,94	Toplam	917,95	1062				
	Lise	246	3,65	,88							
	Üniversite	196	3,76	,84							
Arkadaşlardan Yardım İsteme	Okur Yazar Değil	101	3,51	1,18	Gruplar arası	9,00	4	2,25	1,910	,107	
	İlkokul	246	3,67	1,01	Gruplar içi	1246,26	1058	1,18			
	Ortaokul	274	3,50	1,16	Toplam	1255,26	1062				
	Lise	246	3,63	1,07							
	Üniversite.	196	3,74	1,05							
Sosyal Problemlere Duyarlılık	Okur Yazar Değil	101	2,98	,87	Gruplar arası	9,51	4	2,38	3,081	,016	4>1 5>1
	İlkokul	246	3,13	,88	Gruplar içi	816,22	1058	,77			
	Ortaokul	274	3,13	,89	Toplam	825,73	1062				
	Lise	246	3,28	,84							
	Üniversite.	196	3,28	,90							
Öğretmenden Yardım İsteme	Okur Yazar Değil	101	3,45	1,21	Gruplar arası	7,45	4	1,86	1,382	,238	
	İlkokul	246	3,48	1,17	Gruplar içi	1425,41	1058	1,35			
	Ortaokul	274	3,41	1,19	Toplam	1432,86	1062				
	Lise	246	3,52	1,15							
	Üniversite.	196	3,66	1,09							

Tablo 13'ye görüldüğü üzere anne eğitim durumuna göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının okur yazar olmama ($\bar{x}$=3,26), ilkokul ($\bar{x}$=3,40), ortaokul ($\bar{x}$=3,37), lise ($\bar{x}$=3,52) ve üniversite ($\bar{x}$=3,61) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında Farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA ve Tukey testleri sonuçları incelendiğinde anne eğitim durumu üniversite olan öğrencilerin lehine olmak üzere anne eğitim durumunun üniversite olanlar ile anneleri okuryazar olmayan, ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrenciler arasında, anne eğitim durumu lise olanların lehine olmak üzere anneleri lise mezunu olanlar ile okuma yama

bilmeyenler arasında tespit edilen farkların istatistiki olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (F=5,154; p<0,05).

Yapılan testler sonucunda ortalamaların iyi ebeveyn ilişkisi ve sosyal problemlere duyarlılık alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı düzeyde farklar olduğu (p<0.05), arkadaşlardan yardım isteme ve öğretmenden yardım isteme alt boyutlarındaki farkların istatistiki açıdan anlamlı olmadığı (p>0.05) saptanmıştır.

Tablo 14. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Baba Eğitim Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Baba Eğitim Durumu	N	x̄	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
Sosyal Sermaye (Toplam)	Okur Yazar Değil	45	3,32	,78	Gruplar arası	3,74	4	,93	1,593	,174	
	İlkokul	193	3,35	,77	Gruplar içi	620,63	1058	,59			
	Ortaokul	275	3,46	,74	Toplam	624,37	1062				
	Lise	328	3,45	,78							
	Üniversite	222	3,52	,76							
İyi Ebeveyn İlişkisi	Okur Yazar Değil	45	3,37	1,00	Gruplar arası	11,11	4	2,78	3,239	,012	5>2
	İlkokul	193	3,37	1,01	Gruplar içi	906,85	1058	,86			
	Ortaokul	275	3,54	,86	Toplam	917,95	1062				
	Lise	328	3,58	,95							
	Üniversite	222	3,67	,88							
Arkadaşlardan Yardım İsteme	Okur Yazar Değil	45	3,79	1,04	Gruplar arası	2,95	4	,74	,624	,646	
	İlkokul	193	3,62	1,06	Gruplar içi	1252,30	1058	1,18			
	Ortaokul	275	3,62	1,07	Toplam	1255,26	1062				
	Lise	328	3,56	1,10							
	Üniversite	222	3,66	1,13							
Sosyal Problemlere Duyarlılık	Okur Yazar Değil	45	3,01	1,06	Gruplar arası	5,42	4	1,36	1,747	,137	
	İlkokul	193	3,06	,84	Gruplar içi	820,31	1058	,78			
	Ortaokul	275	3,20	,86	Toplam	825,73	1062				
	Lise	328	3,23	,88							
	Üniversite	222	3,20	,91							
	Okur Yazar Değil	45	3,26	1,20	Gruplar arası	6,26	4	1,57	1,161	,326	

Öğretmenden Yardım İsteme	İlkokul	193	3,53	1,14	Gruplar içi	1426,60	1058	1,35
	Ortaokul	275	3,57	1,15	Toplam	1432,86	1062	
	Lise	328	3,43	1,18				
	Üniversite	222	3,55	1,16				

Tablo 14'e görüldüğü üzere baba eğitim durumuna göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının okur yazar olmama ($\bar{x}$=3,32), ilkokul ($\bar{x}$=3,35), ortaokul ($\bar{x}$=3,46), lise ($\bar{x}$=3,45) ve üniversite ($\bar{x}$=3,52) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında Farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda tespit edilen farkların istatistiki olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir (F=1,593; p>0,05).

Yapılan testler sonucunda ortalamaların iyi ebeveyn ilişkisi alt boyutunda gruplar arasında anlamlı düzeyde farklar olduğu (p<0.05), öğretmenden yardım isteme, arkadaşlardan yardım isteme ve sosyal problemlere duyarlılık alt boyutlarındaki farkların istatistiki açıdan anlamlı olmadığı (p>0.05) saptanmıştır.

Tablo 15. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Yapılan Sporun Branşına Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Spor Türü	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal Sermaye (Toplam)	Bireysel ve Takım Sporları	251	3,53	,82	Gruplar arası	6,87	2	3,44	5,766	,003	1>3 2>3
	Takım Sporları	411	3,50	,74	Gruplar içi	570,00	956	,60			
	Bireysel Sporlar	297	3,33	,78	Toplam	576,87	958				
İyi Ebeveyn İlişkisi	Bireysel ve Takım Sporları	251	3,62	,94	Gruplar arası	4,47	2	2,24	2,560	,078	
	Takım Sporları	411	3,57	,93	Gruplar içi	835,08	956	,87			
	Bireysel Sporlar	297	3,44	,93	Toplam	839,55	958				
Arkadaşlardan	Bireysel ve Takım Sporları	251	3,64	1,09	Gruplar arası	9,04	2	4,52	3,823	,022	2>3

Yardım İsteme	Takım Sporları	411	3,70	1,07	Gruplar içi	1129,98	956	1,18			
	Bireysel Sporlar	297	3,47	1,10	Toplam	1139,02	958				
Sosyal Problemlere Duyarlk	Bireysel ve Takım Sporları	251	3,31	,90	Gruplar arası	15,87	2	7,94	10,359	,000	1>3 2>3
	Takım Sporları	411	3,27	,83	Gruplar içi	732,49	956	,77			
	Bireysel Sporlar	297	3,01	,91	Toplam	748,36	958				
Öğretmenden Yardım İsteme	Bireysel ve Takım Sporları	251	3,58	1,20	Gruplar arası	2,45	2	1,23	,901	,406	
	Takım Sporları	411	3,52	1,14	Gruplar içi	1302,02	956	1,36			
	Bireysel Sporlar	297	3,45	1,17	Toplam	1304,48	958				

Tablo 15'e görüldüğü üzere yapılan sporun türüne göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının bireysel ve takım sporları ($\bar{x}$=3,53), takım sporları ($\bar{x}$=3,50) ve bireysel sporların ($\bar{x}$=3,33) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında Farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA (tek yönlü varyans analizi) sonuçları incelendiğinde farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçlarına göre bireysel ve takım sporlarının her ikisini yapan ve yalnızca takım sporları yapan öğrencilerin lehine olmak üzere bireysel spor yapan öğrenciler ile anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($F=5,766$; $p<0.05$).

Yapılan testler sonucunda ortalamaların arkadaşlardan yardım isteme ve sosyal problemlere duyarlılık alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı düzeyde farklar olduğu ($p<0.05$), iyi ebeveyn ilişkisi ve öğretmenden yardım isteme alt boyutlarındaki farkların istatistiki açıdan anlamlı olmadığı ($p>0.05$) saptanmıştır.

Tablo 16. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Yapılan Spor Faaliyetinin Amacına Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Amaç	N	x̄	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal Sermaye (Toplam)	Boş zaman	310	3,40	,74	Gruplar arası	6,39	4	1,60	2,672	,031	4>1 3>5 4>5
	Sosyal çevre	31	3,33	,71	Gruplar içi	561,04	938	,60			
	Sağlık	243	3,50	,79	Toplam	567,43	942				
	Yetenek	275	3,53	,77							
	Diğer	84	3,27	,88							
İyi Ebeveyn İlişkisi	Boş zaman	310	3,47	,88	Gruplar arası	6,21	4	1,55	1,774	,132	
	Sosyal çevre	31	3,45	,90	Gruplar içi	821,00	938	,88			
	Sağlık	243	3,62	,95	Toplam	827,21	942				
	Yetenek	275	3,59	,96							
	Diğer	84	3,37	1,01							
Arkadaşlardan Yardım İsteme	Boş zaman	310	3,58	1,07	Gruplar arası	8,51	4	2,13	1,794	,128	
	Sosyal çevre	31	3,62	,93	Gruplar içi	1112,03	938	1,19			
	Sağlık	243	3,54	1,13	Toplam	1120,54	942				
	Yetenek	275	3,76	1,05							
	Diğer	84	3,48	1,18							
Sosyal Problemlere Duyarlılık	Boş zaman	310	3,13	,85	Gruplar arası	10,49	4	2,62	3,431	,009	4>1, 4>5
	Sosyal çevre	31	3,08	,92	Gruplar içi	716,84	938	,76			
	Sağlık	243	3,21	,87	Toplam	727,33	942				
	Yetenek	275	3,33	,84							
	Diğer	84	2,99	1,04							
Öğretmenden Yardım İsteme	Boş zaman	310	3,49	1,11	Gruplar arası	11,25	4	2,81	2,065	,083	
	Sosyal çevre	31	3,23	1,04	Gruplar içi	1277,37	938	1,36			
	Sağlık	243	3,66	1,17	Toplam	1288,62	942				
	Yetenek	275	3,53	1,18							
	Diğer	84	3,33	1,32							

Tablo 16'ya göre spor faaliyetlerinin yapılma amacının öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının boş zamanları değerlendirme (x̄=3,40), sosyal çevre edinme (x̄=3,33), sağlık (x̄=3,50), yetenek (x̄=3,53) ve diğer amaçların (x̄=3,27) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA ve LSD sonuçlarına göre yetenek amacıyla sportif faaliyet gerçekleştiren öğrencilerin lehine olmak üzere yetenek ile boş zaman değerlendirme ve diğer amaçlar arasında, sağlık amacıyla sportif faaliyet gerçekleştiren

öğrencilerin lehine olmak üzere sağlık ile diğer amaçlar arasında tespit edilen farkın istatistiki olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (F=2,672; p<0,05).

Yapılan analizler sonucunda, sosyal problemlere duyarlılık alt boyutunda gruplar arasında anlamlı farklar olduğu (p <0,05) tespit edilmiştir. Bununla birlikte, iyi ebeveyn ilişkisi, arkadaşlardan yardım isteme ve öğretmenden yardım isteme alt boyutlarında ise gruplar arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (p> 0,05).

Tablo 17. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sanatsal Faaliyetin Türüne Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Sanatsal Faaliyet	N	x̄	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal Sermaye (Toplam)	Görsel Sanatlar	320	3,54	,78	Gruplar arası	4,62	3	1,54	2,533	,056	
	Ses Sanatları	226	3,54	,80	Gruplar içi	457,32	752	,61			
	Görsel ve Ses San.	42	3,49	,81	Toplam	461,94	755				
	Diğer	168	3,35	,74							
İyi Ebeveyn İlişkisi	Görsel Sanatlar	320	3,64	,93	Gruplar arası	7,08	3	2,36	2,608	,051	
	Ses Sanatları	226	3,58	1,02	Gruplar içi	680,16	752	,90			
	Görsel ve Ses San.	42	3,81	,87	Toplam	687,24	755				
	Diğer	168	3,43	,91							
Arkadaşlardan Yardım İsteme	Görsel Sanatlar	320	3,61	1,12	Gruplar arası	5,73	3	1,910	1,593	,190	
	Ses Sanatları	226	3,74	1,05	Gruplar içi	901,79	752	1,199			
	Görsel ve Ses San.	42	3,44	1,17	Toplam	907,52	755				
	Diğer	168	3,54	1,08							
Sosyal Problemlere Duyarlılık	Görsel Sanatlar	320	3,30	,88	Gruplar arası	6,08	3	2,03	2,551	,055	
	Ses Sanatları	226	3,28	,91	Gruplar içi	597,72	752	,80			
	Görsel ve Ses San.	42	3,02	1,00	Toplam	603,80	755				
	Diğer	168	3,11	,87							
Öğretmenden Yardım İsteme	Görsel Sanatlar	320	3,66	1,16	Gruplar arası	10,93	3	3,64	2,720	,044	1>4
	Ses Sanatları	226	3,66	1,11	Gruplar içi	1007,11	752	1,34			

	Görsel ve Ses San.	42	3,58	1,31	Toplam	1018,04	755			
	Diğer	168	3,37	1,17						

Tablo 17'ye göre yapılan sanatsal faaliyetin türüne göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının görsel sanatlar faaliyeti yapanlar ($\bar{x}$=3,54), ses sanatları faaliyeti yapanlar ($\bar{x}$=3,54), hem ses sanatları hem de görsel sanatlar faaliyeti yapanlar ($\bar{x}$=3,49) ve diğer sanatsal faaliyetleri yapanların ($\bar{x}$=3,35) olduğu görülmektedir.

Sosyal sermaye ve alt boyutları bağlamında ortalamalar arasında Farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA sonuçlarına göre birlikte yapılan sanatsal faaliyet türlerinin öğrencilerin sosyal sermaye algıları ve sosyal sermaye alt boyutlarından iyi ebeveyn ilişkisi, arkadaşlardan yardım isteme ve sosyal problemlere duyarlılıkta istatistiki açıdan anlamlı düzeyde fark oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Öğretmenden yardım isteme alt boyutunda anlamlı fark olduğu, yapılan Tukey testi sonucunda anlamlı farkın görsel sanatlar alanında ve diğer alanlarda sanatsal faaliyet gösteren öğrenciler arasında görsel sanatlar alanında faaliyet gösteren öğrencilerin lehine olduğu saptanmıştır ($F=2,720$; $p<0.05$).

Tablo 18. Öğrencilerin Sosyal Sermaye Algıları Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sanatsal Faaliyete ve Spor Branşına Yönlendiren Kişiye Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Yönlendiren Kişi	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Sosyal Sermaye (Toplam)	Anne	148	3,56	,75	Gruplar arası	16,26	4	4,07	6,732	,000	2>4
	Baba	120	3,67	,80	Gruplar içi	441,42	731	,60			2>5
	Anne-Baba	44	3,90	,72	Toplam	457,68	735				3>4
	Öğretmen	163	3,40	,76							3>5
	Diğer	261	3,38	,80							
İyi Ebeveyn İlişkisi	Anne	148	3,67	,89	Gruplar arası	23,75	4	5,94	6,629	,000	2>4
	Baba	120	3,84	,91	Gruplar içi	654,84	731	,90			2>5
	Anne-Baba	44	3,96	,85	Toplam	678,59	735				3>4
	Öğretmen	163	3,41	,99							3>5
	Diğer	261	3,47	,97							
	Anne	148	3,66	1,14	Gruplar arası	13,61	4	3,40	2,841	,023	3>4
	Baba	120	3,66	1,07	Gruplar içi	875,47	731	1,20			3>5

Arkadaşlardan	Anne-Baba	44	4,11	,92	Toplam	889,08	735				
Yardım	Öğretmen	163	3,51	1,08							
İsteme	Diğer	261	3,58	1,12							
Sosyal	Anne	148	3,31	,86	Gruplar arası	12,08	4	3,021	3,805	,005	2>5
Problemlere	Baba	120	3,41	,95	Gruplar içi	580,30	731	,794			3>5
Duyarlılık	Anne-Baba	44	3,54	,83	Toplam	592,38	735				
	Öğretmen	163	3,17	,86							
	Diğer	261	3,13	,91							
Öğretmenden	Anne	148	3,61	1,19	Gruplar arası	24,55	4	6,137	4,604	,001	3>5
Yardım	Baba	120	3,71	1,06	Gruplar içi	974,28	731	1,333			
İsteme	Anne-Baba	44	4,14	1,00	Toplam	998,83	735				
	Öğretmen	163	3,64	1,07							
	Diğer	261	3,40	1,25							

Tablo 18'e göre sanatsal faaliyet ve spor branşına yönlendiren kişiye göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının anne ($\bar{x}$=3,56), baba ($\bar{x}$=3,67), anne-baba ($\bar{x}$=3,90), öğretmen ($\bar{x}$=3,40) ve diğer ($\bar{x}$=3,38) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında Farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre farkın istatistiki açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla Tukey testi yapılmış olup sanatsal faaliyete yönlendiren kişinin baba olan öğrencilerin lehine olmak üzere anne ile öğretmen diğer kişiler arasında, yönlendiren kişinin anne ve babanın her ikisi de olan öğrencilerin lehine olmak üzere anne-baba ile öğretmen ve diğer kişiler arasında tespit edilen farkın istatistiki olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=6,732$; $p<.05$). Yapılan ANOVA ve Tukey testleri sonucunda ortalamalar arasındaki farkın tüm alt boyutlarda çeşitli gruplar arasında anlamlı düzeyde ($p<0.05$) olduğu tespit edilmiştir.

4.2. Ortaokul Öğrencilerinin Öz Yeterlik Algılarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde alt amaçlardan birincisi olan "Ortaokul çağı öğrencilerinin öz yeterlik algı düzeylerinin, cinsiyete, sınıf düzeyine, okul türüne, anne-baba eğitim durumuna, aile yapısına, kiminle yaşadığı göre, spor yapma durumu, yapılan spor branşının türü, yapılan spor branşın hangi amaçla yapıldığı, sanatsal faaliyet yapma durumu, yapılan sanatsal faaliyetin türü ile yapılan sanat faaliyeti ve spor türüne yönlendiren kişiye göre anlamlı farklılık göstermekte midir??" sorusuna yanıt aramak için yapılan analizler sunulmuştur.

Öncelikle öğrencilerin öz yeterlik algılarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikleri (N=1063)

Boyut	x	**S**
Öz Yeterlik (Toplam)	4,04	0,65
Koruyucu Sağlık	3,97	0,68
Kişiler Arası İlişkiler	3,93	0,82
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	4,51	1,22
Akademik Başarı	4,16	0,78

Tablo 19'a göre öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının =4,04 olduğu görülmektedir. Öz yeterlik algılarının alt boyutlarına bakıldığında; koruyucu sağlık alt boyutu ortalamasının =3,97, kişiler arası ilişkiler alt boyutu ortalamasının =3,93, madde bağımlılığı potansiyeli alt boyutu ortalamasının =4,51 ve akademik başarı alt boyutu ortalamasının =4,16 olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan öğrencilerin yüksek düzeyde öz yeterlik algılarına sahip olduğu sonucuna varılabilir**.**

Tablo 20. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	x̄	Ss	t	P
Öz Yeterlik (Toplam)	Erkek	513	3,98	,67	2,69	,007
	Kadın	550	4,09	,62		
Koruyucu Sağlık	Erkek	513	3,97	,68	,14	,887
	Kadın	550	3,97	,67		
Kişiler Arası İlişkiler	Erkek	513	3,85	,84	3,03	,002
	Kadın	550	4,00	,80		
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	Erkek	513	4,41	1,31	2,63	,009
	Kadın	550	4,60	1,12		
Akademik Başarı	Erkek	513	4,10	,84	2,60	,009

	Kadın	550	4,22	,72	

Tablo 20'ye göre, kız öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamasının ($\bar{x}$ = 4,09), erkek öğrencilerin ortalama puanından ($\bar{x}$ = 3,98) daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklemler t-testi (independent sample t-test) sonuçları, erkek ve kız öğrenciler arasındaki farkın anlamlı olduğunu ortaya koymuştur (t = 2,69; p <0,05).

Öz yeterlik algıları ölçeğinin alt boyutlarına bakıldığında; koruyucu sağlık alt boyutunda, kız ve erkek öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$ = 3,97) eşit olduğu, kişilerarası ilişkiler alt boyutunda kız öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$ = 4,00) erkek öğrencilerinkilerden ($\bar{x}$ = 3,85) daha yüksek olduğu, madde bağımlılığı potansiyeli alt boyutunda ise kız öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$ = 4,60) erkek öğrencilerinkilerden ($\bar{x}$ = 4,41) daha yüksek olduğu ve akademik başarı alt boyutunda da kız öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$ = 4,22) erkek öğrencilerinkilerden ($\bar{x}$ = 4,10) yüksek olduğu gözlemlenmiştir.. Yapılan bağımsız örneklemler t-testi sonuçlarına göre, koruyucu sağlık alt boyutunda (t = 0,14; p> 0,05) ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Ancak, kişilerarası ilişkiler (t = 0,03; p <0,05), madde bağımlılığı potansiyeli (t = 2,63; p < 0,05) ve akademik başarı (t = 2,60; p < 0,05) alt boyutlarında ise farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 21. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Okul Türüne Göre T-Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	t	P
Öz Yeterlik (Toplam)	Özel	50	4,01	,53	,38	,709
	Resmi	1013	4,04	,66		
Koruyucu Sağlık	Özel	50	3,88	,58	1,14	,261
	Resmi	1013	3,97	,68		
Kişiler Arası İlişkiler	Özel	50	3,82	,71	,89	,372
	Resmi	1013	3,93	,83		
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	Özel	50	4,88	,42	5,44	,000
	Resmi	1013	4,49	1,24		

Akademik Başarı	Özel	50	4,21	,63	,58	,562
	Resmi	1013	4,16	,79		

Tablo 21'e göre özel okulda öğrenim gören öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının ($\bar{x}$=4,01), resmi okullarda öğrenim gören öğrencilerin ortalamalarına ($\bar{x}$=4,04) göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklemler t-Testi (independent sample t-test) sonuçlarına göre Özel ve resmi okullarda eğitim gören öğrenciler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (t = 0,38; p > 0,05).

Öz yeterlik algı ölçeği alt boyutlarına bakıldığında; ; koruyucu sağlık alt boyutunda özel okulda öğrenim gören öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,88) resmi okullarda öğrenim gören öğrencilerden ($\bar{x}$=3,97) düşük olduğu, kişiler arası ilişkiler alt boyutunda özel okulda öğrenim gören öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,82) resmi okullarda öğrenim gören öğrencilerden ($\bar{x}$=3,93) düşük olduğu, madde bağımlılığı potansiyeli alt boyutunda özel okulda öğrenim gören öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=4,88) resmi okullarda öğrenim gören öğrencilerden ($\bar{x}$=4,49) yüksek olduğu ve akademik başarı alt boyutunda da özel okulda öğrenim gören öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=4,21) resmi okullarda öğrenim gören öğrencilerden ($\bar{x}$=4,16) yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan bağımsız örneklemler t-Testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın koruyucu sağlık (t=1,14; p>0,05), kişiler arası ilişkiler (t=0,89; p>0,05) ve akademik başarı (t=0,58; p>0,05) alt boyutlarında anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Madde bağımlılığı potansiyeli (t=5,44; p<0,05) alt boyutunda ise farkın anlamlı olduğu saptanmıştır.

Tablo 22. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Spor Yapma Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları

Boyut	Spor yapma durumu	N	$\bar{x}$	Ss	t	P
Öz Yeterlik (Toplam)	Evet	961	4,04	,65	,42	,672
	Hayır	102	4,01	,64		

Koruyucu Sağlık	Evet	961	3,97	,68	,52	,607
	Hayır	102	3,94	,68		
Kişiler Arası İlişkiler	Evet	961	3,92	,82	,44	,661
	Hayır	102	3,96	,81		
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	Evet	961	4,49	1,24	2,03	,044
	Hayır	102	4,71	1,00		
Akademik Başarı	Evet	961	4,18	,79	1,85	,065
	Hayır	102	4,03	,73		

Tablo 22'ye göre Spor yapan öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamasının ($\bar{x}$ = 4,04), spor yapmayan öğrencilerin ortalamasından ($\bar{x}$ = 4,01) daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ancak, bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklemler t-testi (independent sample t-test) sonuçlarına göre, spor yapan ve yapmayan öğrenciler arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur (t = 0,42; p> 0,05).

Sosyal sermaye algı ölçeği alt boyutlarına bakıldığında; koruyucu sağlık alt boyutunda spor yapan öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,97) spor yapmayan öğrencilerden ($\bar{x}$=3,94) yüksek olduğu; kişiler arası ilişkiler alt boyutunda spor yapan öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=3,92) spor yapmayan öğrencilerden ($\bar{x}$=3,96) düşük olduğu, madde bağımlılığı potansiyeli alt boyutunda spor yapan öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=4,49) spor yapmayan öğrencilerden ($\bar{x}$=4,71) düşük olduğu ve akademik başarı alt boyutunda da spor yapan öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}$=4,18) spor yapmayan öğrencilerden ($\bar{x}$=4,03) yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan bağımsız örneklemler t-Testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın koruyucu sağlık (t=0,52; p>0,05), kişiler arası ilişkiler (t=0,44; p>0,05) ve akademik başarı (t=1,85; p>0,05) alt boyutlarında anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Madde bağımlılığı potansiyeli (t=2,03; p<0,05) alt boyutunda ise farkın anlamlı olduğu saptanmıştır.

Tablo 23. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sanatsal Faaliyet Yapma Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları

Boyut	Sanatsal Faaliyet Durumu	N	x̄	Ss	t	P
Öz Yeterlik (Toplam)	Evet	757	4,11	,62	6,06	,000
	Hayır	306	3,85	,69		
Koruyucu Sağlık	Evet	757	4,01	,66	3,28	,001
	Hayır	306	3,86	,70		
Kişiler Arası İlişkiler	Evet	757	4,02	,79	5,86	,000
	Hayır	306	3,70	,86		
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	Evet	757	4,54	1,19	1,08	,281
	Hayır	306	4,45	1,29		
Akademik Başarı	Evet	757	4,25	,73	5,81	,000
	Hayır	306	3,93	,86		

Tablo 23'e göre sanatsal faaliyet yapan öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının (x̄=4,11), sanatsal faaliyet yapmayan öğrencilerin ortalamalarına (x̄=3,85) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklemler t-Testi (independent sample t-test) sonuçlarına göre sanatsal faaliyet yapan ve yapmayan öğrenciler arasındaki farkın istatistiki olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (t=6,06; p<0,05).

Sosyal sermaye algı ölçeği alt boyutlarına bakıldığında; koruyucu sağlık alt boyutunda sanatsal faaliyet yapan öğrencilerin ortalamalarının (x̄=4,01) sanatsal faaliyet yapmayan öğrencilerden (x̄=3,86) yüksek olduğu, kişiler arası ilişkiler alt boyutunda sanatsal faaliyet yapan öğrencilerin ortalamalarının (x̄=4,02) sanatsal faaliyet yapmayan öğrencilerden (x̄=4,70) yüksek olduğu, madde bağımlılığı potansiyeli alt boyutunda sanatsal faaliyet yapan öğrencilerin ortalamalarının (x̄=4,54) sanatsal faaliyet yapmayan öğrencilerden (x̄=4,45) yüksek olduğu ve akademik başarı alt boyutunda da sanatsal faaliyet yapan öğrencilerin ortalamalarının (x̄=4,25) sanatsal faaliyet yapmayan öğrencilerden (x̄=3,93) yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan bağımsız örneklemler t-Testi sonucunda ortalamalar arasındaki farkın koruyucu sağlık (t=3,28; p<0,05), kişiler arası ilişkiler (t=5,86; p<0,05) ve akademik başarı (t=5,81; p<0,05) alt boyutlarında

anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Madde bağımlılığı potansiyeli (t=1,08; p>0,05) alt boyutunda ise farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Tablo 24. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sınıf Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Sınıf Düzeyi	N	x̄	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Öz Yeterlik (Toplam)	5	266	4,25	,61	Gruplar arası	28,12	3	9,37	23,505	,000	5>7 5>8
	6	235	4,11	,59	Gruplar içi	422,31	1059	,399			6>8 7>8
	7	334	4,00	,66	Toplam	450,43	1062				
	8	228	3,78	,65							
Koruyucu Sağlık	5	266	4,17	,62	Gruplar arası	19,34	3	6,45	14,58	,000	5>6 5>7
	6	235	4,00	,62	Gruplar içi	468,21	1059	,44			5>8 6>8
	7	334	3,90	,71	Toplam	487,55	1062				
	8	228	3,80	,70							
Kişiler Arası İlişkiler	5	266	4,14	,77	Gruplar arası	34,95	3	11,65	18,10	,000	5>7 5>8
	6	235	4,00	,74	Gruplar içi	681,73	1059	,64			6>8 7>8
	7	334	3,91	,80	Toplam	716,68	1062				
	8	228	3,62	,89							
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	5	266	4,59	1,11	Gruplar arası	6,01	3	2,01	1,35	,256	
	6	235	4,56	1,17	Gruplar içi	1568,89	1059	1,48			
	7	334	4,49	1,25	Toplam	1574,91	1062				
	8	228	4,39	1,33							
Akademik Başarı	5	266	4,39	,73	Gruplar arası	37,09	3	12,36	21,27	,000	5>7 5>8
	6	235	4,27	,69	Gruplar içi	615,67	1059	,581			6>8 7>8
	7	334	4,11	,80	Toplam	652,76	1062				
	8	228	3,87	,80							

Tablo 24'e göre Sınıf düzeylerine göre öğrencilerin öz yeterlik algılarının ortalamaları şu şekildedir: 5. sınıf (x̄=4,25), 6. sınıf (x̄=4,11), 7. sınıf (x̄=4,00) ve 8. sınıf

($\bar{x}$=3,78). Bu verilerin istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan ANOVA (tek yönlü varyans analizi) sonuçlarına göre, bazı sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklar olduğu görülmüştür. Özellikle, 5. sınıf öğrencileri ile 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasında, 6. sınıf öğrencileri ile 8. sınıf öğrencileri arasında ve 7. sınıf öğrencileri ile 8. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklar tespit edilmiştir. Bu farkların 5. sınıf, 6. sınıf ve 7. sınıf düzeylerinin lehine olduğu belirlenmiştir (F=23,505; p<0,05).

Yapılan ANOVA ve Tukey testleri sonucunda ortalamaların koruyucu sağlık, kişiler arası ilişkiler ve akademik başarı alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı düzeyde farklar olduğu (p<0.05), madde bağımlılığı potansiyeli alt boyutundaki farkların istatistiki açıdan anlamlı olmadığı (p>0.05) saptanmıştır

Tablo 25. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Aile Yapılarına Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Aile Yapısı	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P
Öz Yeterlik (Toplam)	Çekirdek	948	4,05	,65	Gruplar arası	1,46	2	,73	1,726	,179
	Geniş	38	4,00	,72	Gruplar içi	448,97	1060	,42		
	Parçalanmış	77	3,91	,62	Toplam	450,43	1062			
Koruyucu Sağlık	Çekirdek	948	3,98	,68	Gruplar arası	2,07	2	1,03	2,259	,105
	Geniş	38	4,03	,65	Gruplar içi	485,48	1060	,46		
	Parçalanmış	77	3,82	,67	Toplam	487,55	1062			
Kişiler Arası İlişkiler	Çekirdek	948	3,94	,82	Gruplar arası	1,58	2	,79	1,169	,311
	Geniş	38	3,82	,97	Gruplar içi	715,10	1060	,68		
	Parçalanmış	77	3,81	,25	Toplam	716,68	1062			
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	Çekirdek	948	4,53	1,20	Gruplar arası	4,79	2	2,40	1,617	,199
	Geniş	38	4,34	1,42	Gruplar içi	1570,12	1060	1,48		
	Parçalanmış	77	4,30	1,34	Toplam	1575,91	1062			
Akademik Başarı	Çekirdek	948	4,17	,78	Gruplar arası	1,07	2	,54	,874	,418
	Geniş	38	4,13	,80	Gruplar içi	651,68	1060	,62		
	Parçalanmış	77	4,05	,78	Toplam	652,75	1062			

Tablo 25'e göre aile yapılarına göre öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının çekirdek aile ($\bar{x}$=4,05), geniş aile ($\bar{x}$=4,00) ve parçalanmış aile ($\bar{x}$=3,91) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA ve Tukey testleri sonuçlarına göre aile

yapısının öz yeterlik algıları ve alt boyutları bağlamında istatistiki açıdan anlamlı düzeyde fark oluşturmadığı tespit edilmiştir (p>0.05).

Tablo 26. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Kim ile Yaşadıklarına Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Kiminle yaşadığı	N	x̄	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P
Öz Yeterlik (Toplam)	Her iki ebeveyn	953	4,05	,65	Gruplar arası	2,01	4	,50	1,187	,315
	Anne	59	3,94	,63	Gruplar içi	448,42	1058	,42		
	Baba	12	3,80	,60	Toplam	450,43	1062			
	Akraba	9	4,06	,81						
	Diğer	30	3,91	,69						
Koruyucu Sağlık	Her iki ebeveyn	953	3,98	,68	Gruplar arası	1,77	4	,44	,961	,428
	Anne	59	3,81	,68	Gruplar içi	485,78	1058	,46		
	Baba	12	3,95	,65	Toplam	487,55	1062			
	Akraba	9	3,88	,80						
	Diğer	30	3,94	,63						
Kişiler Arası İlişkiler	Her iki ebeveyn	953	3,94	,82	Gruplar arası	3,60	4	,90	1,335	,255
	Anne	59	3,84	,76	Gruplar içi	713,08	1058	,67		
	Baba	12	3,57	,81	Toplam	716,68	1062			
	Akraba	9	4,13	,86						
	Diğer	30	3,74	,97						
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	Her iki ebeveyn	953	4,53	1,20	Gruplar arası	6,36	4	1,59	1,072	,369
	Anne	59	4,31	1,37	Gruplar içi	1568,55	1058	1,48		
	Baba	12	4,00	1,48	Toplam	1574,91	1062			
	Akraba	9	4,67	1,00						
	Diğer	30	4,40	1,38						
Akademik Başarı	Her iki ebeveyn	953	4,17	,78	Gruplar arası	1,99	4	,50	,807	,521
	Anne	59	4,11	,76	Gruplar içi	650,77	1058	,62		
	Baba	12	3,92	,96	Toplam	652,76	1062			
	Akraba	9	4,02	,99						
	Diğer	30	3,99	,78						

Tablo 26'ya göre kiminle yaşadığına göre öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının her iki ebeveyn ile (x̄=4,05), anne ile (x̄=3,94), baba ile (x̄=3,80), akraba

ile ($\bar{x}$=4,06) ve diğerleri ($\bar{x}$=3,91) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında Farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA ve Tukey testleri sonuçlarına göre birlikte kiminle yaşadığının, öğrencilerin öz yeterlik algıları ve öz yeterlik alt boyutları bağlamında istatistiki açıdan anlamlı düzeyde fark oluşturmadığı tespit edilmiştir (p>0.05).

Tablo 27. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Anne Eğitim Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Anne Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
Öz Yeterlik (Toplam)	Okur Yazar Değil	101	3,90	,78	Gruplar arası	5,92	4	1,48	3,524	,007	
	İlkokul	246	4,08	,61	Gruplar içi	444,51	1058	,42			
	Ortaokul	274	3,96	,68	Toplam	450,43	1062				
	Lise	246	4,10	,67							
	Üniversite	196	4,11	,55							
Koruyucu Sağlık	Okur Yazar Değil	101	3,80	,82	Gruplar arası	4,57	4	1,14	2,501	,041	4>1
	İlkokul	246	3,98	,63	Gruplar içi	482,98	1058	,46			
	Ortaokul	274	3,94	,69	Toplam	487,55	1062				
	Lise	246	4,03	,69							
	Üniversite	196	4,01	,60							
Kişiler Arası İlişkiler	Okur Yazar Değil	101	3,81	,88	Gruplar arası	7,40	4	1,85	2,760	,027	2>3
	İlkokul	246	4,03	,75	Gruplar içi	709,28	1058	,67			
	Ortaokul	274	3,82	,85	Toplam	716,68	1062				
	Lise	246	3,97	,87							
	Üniversite	196	3,95	,75							
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	Okur Yazar Değil	101	4,16	1,59	Gruplar arası	32,35	4	8,09	5,547	,000	4>1 5>1
	İlkokul	246	4,49	1,28	Gruplar içi	1542,56	1058	1,46			5>3
	Ortaokul	274	4,39	1.30	Toplam	1574,91	1062				
	Lise	246	4,57	1,09							
	Üniversite	196	4,78	,82							
Akademik Başarı	Okur Yazar Değil	101	4,04	,93	Gruplar arası	6,83	4	1,71	2,798	,025	
	İlkokul	246	4,15	,78	Gruplar içi	645,93	1058	,61			
	Ortaokul	274	4,07	,80	Toplam	652,76	1062				
	Lise	246	4,23	,76							
	Üniversite	196	4,26	,69							

Tablo 27'ye görüldüğü üzere Anne eğitim durumuna göre öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamaları şu şekilde sıralanmıştır: okur-yazar olmayan ($\bar{x}$=3,90), ilkokul ($\bar{x}$=4,08), ortaokul ($\bar{x}$=3,96), lise ($\bar{x}$=4,10) ve üniversite ($\bar{x}$=4,11). Yapılan ANOVA testi ve LSD (Least Significant Difference) testi sonuçlarına göre, ortalamalar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar, anne eğitim durumu üniversite olan öğrencilerin öz yeterlik algılarının diğer gruplardan daha yüksek olduğunu ve özellikle üniversite ile ortaokul düzeyindeki eğitimli annelerin çocukları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir. F değeri 2,599 olarak bulunmuş ve $p<0,05$ ile anlamlılık test edilmiştir. Yapılan ANOVA ve Tukey testleri sonucunda ortalamaların madde bağımlılığı potansiyeli ve akademik başarı alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı düzeyde farklar olduğu ($p<0.05$), koruyucu sağlık ve kişiler arası ilişkiler alt boyutlarındaki farkların istatistiki açıdan anlamlı olmadığı ($p>0.05$) saptanmıştır.

Tablo 28. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Baba Eğitim Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Baba Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
Öz Yeterlik (Toplam)	Okur Yazar Değil	45	4,05	,74	Gruplar arası	4,38	4	1,10	2,599	,035	5>3
	İlkokul	193	4,04	,64	Gruplar içi	446,05	1058	,42			
	Ortaokul	275	3,95	,67	Toplam	450,43	1062				
	Lise	328	4,04	,68							
	Üniversite	222	4,14	,56							
Koruyucu Sağlık	Okur Yazar Değil	45	3,96	,75	Gruplar arası	2,94	4	,74	1,607	,170	
	İlkokul	193	4,00	,65	Gruplar içi	484,60	1058	,46			
	Ortaokul	275	3,89	,69	Toplam	487,54	1062				
	Lise	328	3,98	,70							
	Üniversite	222	4,03	,63							
Kişiler Arası İlişkiler	Okur Yazar Değil	45	3,96	,81	Gruplar arası	4,36	4	1,09	1,619	,167	
	İlkokul	193	3,96	,82	Gruplar içi	712,33	1058	,67			
	Ortaokul	275	3,83	,85	Toplam	716,69	1062				
	Lise	328	3,92	,85							

	Üniversite	222	4,01	,74							
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	Okur Yazar Değil	45	4,13	1,58	Gruplar arası	25,91	4	6,48	4,425	,001	5>1 5>3
	İlkokul	193	4,46	1,30	Gruplar içi	1548,99	1058	1,46			
	Ortaokul	275	4,36	1,36	Toplam	1574,90	1062				
	Lise	328	4,56	1,15							
	Üniversite	222	4,74	,88							
Akademik Başarı	Okur Yazar Değil	45	4,22	,85	Gruplar arası	6,63	4	1,68	2,713	,029	5>3
	İlkokul	193	4,10	,82	Gruplar içi	646,13	1058	,61			
	Ortaokul	275	4,09	,77	Toplam	652,76	1062				
	Lise	328	4,16	,82							
	Üniversite	222	4,30	,66							

Tablo 28'de görüldüğü üzere baba eğitim durumuna göre öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının okur yazar olmama ($\bar{x}$=4,05), ilkokul ($\bar{x}$=4,04), ortaokul ($\bar{x}$=3,95), lise ($\bar{x}$=4,04) ve üniversite ($\bar{x}$=4,14) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında Farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA ve Tukey testleri sonuçları incelendiğinde baba eğitim durumu üniversite olan öğrencilerin lehine olmak üzere baba eğitim durumunun üniversite ve ortaokul olanların arasında tespit edilen farkın istatistiki olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (F=2,599; p<0,05).

Yapılan ANOVA ve Tukey testleri sonucunda ortalamaların madde bağımlılığı potansiyeli ve akademik başarı alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı düzeyde farklar olduğu (p<0.05), koruyucu sağlık ve kişiler arası ilişkiler alt boyutlarındaki farkların istatistiki açıdan anlamlı olmadığı (p>0.05) saptanmıştır.

Tablo 29. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Yapılan Sporun Branşının Türüne Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Spor Türü	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
Öz Yeterlik (Toplam)	Bireysel ve Takım Sporları	251	4,05	,68	Gruplar arası	,76	2	,38	,894	,409	
	Takım Sporları	411	4,07	,64	Gruplar içi	406,16	956	,43			
	Bireysel Sporlar	297	4,00	,65	Toplam	406,92	958				

Koruyucu Sağlık	Bireysel ve Takım Sporları	251	4,04	,73	Gruplar arası	3,89	2	1,94	4,264	,014	3>1
	Takım Sporları	411	4,00	,64	Gruplar içi	435,71	956	,46			
	Bireysel Sporlar	297	3,97	,67	Toplam	439,60	958				
Kişiler Arası İlişkiler	Bireysel ve Takım Sporları	251	3,87	,85	Gruplar arası	,86	2	,43	,635	,530	
	Takım Sporları	411	3,93	,81	Gruplar içi	645,83	956	,68			
	Bireysel Sporlar	297	3,95	,82	Toplam	646,69	958				
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	Bireysel ve Takım Sporları	251	4,45	1,30	Gruplar arası	3,36	2	1,68	1,107	,331	
	Takım Sporları	411	4,56	1,14	Gruplar içi	1451,10	956	1,52			
	Bireysel Sporlar	297	4,44	1,29	Toplam	1454,46	958				
Akademik Başarı	Bireysel ve Takım Sporları	251	4,21	,82	Gruplar arası	2,74	2	1,37	2,206	,111	
	Takım Sporları	411	4,21	,79	Gruplar içi	593,54	956	,62			
	Bireysel Sporlar	297	2,10	,76	Toplam	596,28	958				

Tablo 29'da görüldüğü üzere yapılan sporun türüne göre öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının bireysel ve takım sporları ($\bar{x}$=4,05), takım sporları ($\bar{x}$=4,07) ve bireysel sporların ($\bar{x}$=4,00) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA (tek yönlü varyans analizi) sonuçlarına incelendiğinde yapılan spor türünün öğrencilerin öz yeterlik algıları ve öz yeterlik alt boyutları bağlamında istatistiki açıdan anlamlı düzeyde fark oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Yapılan ANOVA ve Tukey testleri sonucunda ortalamaların koruyucu sağlık alt boyutunda gruplar arasında anlamlı düzeyde farklar olduğu ($p<0.05$), madde bağımlılığı

potansiyeli, kişiler arası ilişkiler ve akademik başarı alt boyutlarındaki farkların istatistiki açıdan anlamlı olmadığı (p>0.05) saptanmıştır

Tablo 30. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Yapılan Spor Faaliyetinin Amacına Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Amaç	N	x̄	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
Öz Yeterlik (Toplam)	Boş zaman	310	4,01	,64	Gruplar arası	8,03	4	2,01	4,825	,001	3>5 4>5
	Sosyal çevre	31	3,90	,69	Gruplar içi	390,10	938	,42			
	Sağlık	243	4,13	,64	Toplam	398,13	942				
	Yetenek	275	4,10	,61							
	Diğer	84	3,81	,79							
Koruyucu Sağlık	Boş zaman	310	3,91	,66	Gruplar arası	13,18	4	3,29	7,389	,000	3>1 1>5
	Sosyal çevre	31	3,88	,61	Gruplar içi	418,20	938	,45			3>5 4>5
	Sağlık	243	4,09	,67	Toplam	431,38	942				
	Yetenek	275	4,04	,64							
	Diğer	84	3,68	,81							
Kişiler Arası İlişkiler	Boş zaman	310	3,91	,83	Gruplar arası	6,39	4	1,60	2,379	,050	3>5
	Sosyal çevre	31	3,82	,83	Gruplar içi	629,93	938	,67			
	Sağlık	243	4,02	,78	Toplam	636,32	942				
	Yetenek	275	3,94	,80							
	Diğer	84	3,71	,96							
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	Boş zaman	310	4,56	1,17	Gruplar arası	6,67	4	1,67	1,077	,366	
	Sosyal çevre	31	4,31	1,50	Gruplar içi	1451,60	938	1,55			
	Sağlık	243	4,47	1,26	Toplam	1458,27	942				
	Yetenek	275	4,50	1,23							
	Diğer	84	4,27	1,42							
Akademik Başarı	Boş zaman	310	4,13	,76	Gruplar arası	9,71	4	2,43	3,981	,003	4>5
	Sosyal çevre	31	3,94	,99	Gruplar içi	571,82	938	,61			
	Sağlık	243	2,23	,79	Toplam	581,53	942				
	Yetenek	275	4,28	,74							

	Diğer	84	3,97	,88

Tablo 30'a göre spor faaliyetlerinin yapılma amacının öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının boş zamanları değerlendirme ($\bar{x}$=4,01), sosyal çevre edinme ($\bar{x}$=3,90), sağlık ($\bar{x}$=4,13), yetenek ($\bar{x}$=4,10) ve diğer amaçların ($\bar{x}$=3,81) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA ve Tukey sonuçlarına göre sağlık ve yetenek amacıyla sportif faaliyet gerçekleştiren öğrencilerin lehine olmak üzere sağlık ve yetenek ile diğer amaçlar arasında tespit edilen farkın istatistiki olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (F=4,825; p<0,05).

Yapılan ANOVA ve Tukey testleri sonucunda ortalamaların koruyucu sağlık, kişiler arası ilişkiler ve akademik başarı alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı düzeyde farklar olduğu (p<0.05), madde bağımlılığı potansiyeli alt boyutundaki farkların istatistiki açıdan anlamlı olmadığı (p>0.05) saptanmıştır

Tablo 31. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Yapılan Sanatsal Faaliyet Türlerine Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Sanatsal Faaliyet	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Öz Yeterlik (Toplam)	Görsel Sanatlar	320	4,14	,63	Gruplar arası	2,02	3	,67	1,749	,155	
	Ses Sanatları	226	4,15	,58	Gruplar içi	289,32	752	,39			
	Görsel ve Ses San.	42	4,07	,63	Toplam	391,34	733				
	Diğer	168	4,02	,65							
Koruyucu Sağlık	Görsel Sanatlar	320	4,02	,67	Gruplar arası	1,02	3	,34	,768	,512	
	Ses Sanatları	226	4,05	,66	Gruplar içi	331,99	752	,44			
	Görsel ve Ses San.	42	3,94	,67	Toplam	333,01	733				
	Diğer	168	3,96	,66							
	Görsel Sanatlar	320	4,08	,80	Gruplar arası	4,67	3	1,56	2,513	,057	

Kişiler Arası İlişkiler	Ses Sanatları	226	4,04	,73	Gruplar içi	466,12	752	,62		
	Görsel ve Ses San.	42	3,86	,90	Toplam	470,79	733			
	Diğer	168	3,90	,82						
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	Görsel Sanatlar	320	4,61	1,11	Gruplar arası	4,27	3	1,42	1,008	,389
	Ses Sanatları	226	4,52	1,19	Gruplar içi	1062,19	752	1,41		
	Görsel ve Ses San.	42	4,55	1,25	Toplam	1066,46	733			
	Diğer	168	4,41	1,32						
Akademik Başarı	Görsel Sanatlar	320	4,25	,76	Gruplar arası	2,66	3	,89	1,653	,176
	Ses Sanatları	226	4,30	,67	Gruplar içi	403,19	752	,54		
	Görsel ve Ses San.	42	4,37	,54	Toplam	405,85	733			
	Diğer	168	4,16	,80						

Tablo 31'e göre yapılan sanatsal faaliyetin türüne göre öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının görsel sanatlar faaliyeti yapanlar ($\bar{x}$=4,14), ses sanatları faaliyeti yapanlar ($\bar{x}$=4,15), hem ses sanatları hem de görsel sanatlar faaliyeti yapanlar ($\bar{x}$=4,07) ve diğer sanatsal faaliyetleri yapanların ($\bar{x}$=4,02) olduğu görülmektedir. Öz yeterlik ve alt boyutları bağlamında ortalamalar arasında Farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA sonuçlarına göre birlikte yapılan sanatsal faaliyet türlerinin öğrencilerin öz yeterlik algıları ve öz yeterlik alt boyutları bağlamında istatistiki açıdan anlamlı düzeyde fark oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 32. Öğrencilerin Öz Yeterlik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Sanatsal Faaliyete ve spor Branşına Yönlendiren Kişiye Göre ANOVA Sonuçları

Boyut	Yönlendiren Kişi	N	$\bar{x}$	Ss	Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
Öz Yeterlik (Toplam)	Anne	148	4,18	,59	Gruplar arası	4,17	4	1,04	2,707	,029	1>5
	Baba	120	4,18	,62	Gruplar içi	281,24	731	,39			2>5
	Anne-Baba	44	4,31	,54	Toplam	285,41	735				3>5
	Öğretmen	163	4,10	,60							3>4
	Diğer	261	4,12	,66							

Koruyucu	Anne	148	4,05	,62	Gruplar arası	7,00	4	1,75	4,027	,003	2>4
Sağlık	Baba	120	4,16	,60	Gruplar içi	317,88	731	,44			2>5
	Anne-Baba	44	4,23	,54	Toplam	324,88	735				3>4
	Öğretmen	163	3,97	,67							3>5
	Diğer	261	3,93	,71							
Kişiler Arası	Anne	148	4,10	,75	Gruplar arası	2,76	4	,69	1,111	,350	
İlişkiler	Baba	120	4,01	,82	Gruplar içi	454,51	731	,62			
	Anne-Baba	44	4,18	,74	Toplam	457,27	735				
	Öğretmen	163	4,02	,75							
	Diğer	261	3,97	,83							
Madde	Anne	148	4,56	1,17	Gruplar arası	14,02	4	3,50	2,478	,043	3>4
Bağımlılığı	Baba	120	4,53	1,18	Gruplar içi	1033,70	731	1,41			4>5
Potansiyeli	Anne-Baba	44	4,93	,33	Toplam	1047,72	735				
	Öğretmen	163	4,33	1,40							
	Diğer	261	4,58	1,15							
Akademik	Anne	148	4,32	,73	Gruplar arası	6,39	4	1,60	2,972	,019	1>5
Başarı	Baba	120	4,34	,78	Gruplar içi	392,61	731	,54			2>5
	Anne-Baba	44	4,44	,58	Toplam	399,00	735				3>5
	Öğretmen	163	4,26	,73							
	Diğer	261	4,14	,74							

Tablo 32'e göre sanatsal faaliyete ve spor branşına yönlendiren kişiye göre öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının anne ($\bar{x}$=4,18), baba ($\bar{x}$=4,18), anne-baba ($\bar{x}$=4,31), öğretmen ($\bar{x}$=4,10) ve diğer ($\bar{x}$=4,12) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA ve LSD sonuçlarına göre farkın istatistiki açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla LSD testi yapılmış olup sanatsal faaliyete yönlendiren kişinin anne olan öğrencilerin lehine olmak üzere anne ile diğer kişiler arasında, yönlendiren kişinin baba olan öğrencilerin lehine olmak üzere anne ile diğer kişiler arasında, yönlendiren kişinin anne ve babanın her ikisi de olan öğrencilerin lehine olmak üzere anne-baba ile öğretmen ve diğer kişiler arasında tespit edilen farkın istatistiki olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=2,707$; $p<.05$).

Yapılan ANOVA ve LSD testleri sonucunda ortalamaların koruyucu sağlık, madde bağımlılığı potansiyeli ve akademik başarı alt boyutlarında çeşitli gruplar arasında anlamlı düzeyde farklar olduğu ($p<0.05$), kişiler arası ilişkiler alt boyutundaki farkların istatistiki açıdan anlamlı olmadığı ($p>0.05$) saptanmıştır.

4.3 Öğrencilerin sosyal sermaye Ölçeği Puanları ile öz yeterlilik Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye ait bulgular

Tablo 33. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye ve Öz Yeterlik Algıları Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatistik

Pearson Korelasyon Analizi (N=1063)	**1**	**2**
Sosyal Sermaye Algısı (1)	1	
Öz Yeterlik Algısı (2)	.461*	1
Aritmetik ortalama	3,45	4,04
Standart sapma	,77	,65

Tablo 33'ye göre öğrencilerin sosyal sermaye ve öz yeterlik algıları arasında orta düzeyde ve pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ($p<.05$, $r=0,461$) olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu çerçevesinde öğrencilerin sosyal sermaye algıları arttıkça öz yeterlik algılarının da artacağı söylenebilir.

5.TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde, araştırma süreci boyunca toplanan veriler, belirlenen araştırma soruları çerçevesinde sunulmuş ve elde edilen bulgular üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Sonuçlar, mevcut literatürle karşılaştırılarak tartışılmıştır.

5.1. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye Algılarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal sermaye algıları, alt boyutlarıyla birlikte ortalama 3,45 olarak bulunmuştur. Bu, öğrencilerin genel olarak sosyal sermayesini, yani toplumsal ilişkiler, destek sistemleri ve başkalarıyla etkileşimdeki güçlülük gibi faktörlere dair algılarının orta düzeyde olduğunu gösteriyor. Buna göre öğrencilerin sosyal sermaye algılarının orta düzeyde olduğu söylenebilir. Öğrenciler sosyal çevreleriyle ve toplumsal ilişkileriyle ilgili olarak ne çok düşük ne de çok yüksek bir algıya sahipler; ortalama bir düzeyde destek ve etkileşim hissettikleri söylenebilir.

Sosyal sermaye algısında cinsiyet değişkeni incelendiğinde, yapılan t-testi sonuçlarına göre cinsiyetler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$).

Cinsiyetin sosyal sermaye algılarına etkisi, önemli bir bulgu olarak kabul edilebilir. Sosyal sermaye, bireylerin, toplumsal bağları sosyal ilişkileri ve ağlarıyla ilgili bir kavramdır. Bu alandaki farklılıklar, toplumsal deneyimler, cinsiyet rolleri ve aile içindeki etkileşimlerden kaynaklanabilir. Kız öğrenciler, toplumsal olarak genellikle daha fazla sosyal destek ve yardımlaşma fırsatına sahip olurlar; bu da onların sosyal sermaye algılarının daha yüksek olmasına yol açabilir. Ayrıca, kültürel normlar ve toplumsal beklentiler, kızlar ve erkekler arasındaki sosyal sermaye deneyimlerini farklı olarak şekillendirebilir. Bu nedenle, cinsiyetin sosyal sermaye algıları üzerindeki etkisini daha iyi anlayabilmek için toplumsal yapılar ve kültürel dinamikler göz önünde bulundurulmalıdır.

Sosyal sermaye algılarındaki bu farklılıklar, eğitim ortamlarında öğrenciler arasındaki toplumsal ilişkilerin ve etkileşimlerin daha ayrıntılı bir şekilde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Eğitimciler, öğrencilerin sosyal sermaye algılarını

desteklemek amacıyla daha kapsayıcı ve eşitlikçi yöntemler benimseyebilirler. Kız ve erkek öğrenciler arasındaki sosyal sermaye farklarını anlamak, daha dengeli ve sağlıklı bir eğitim ortamı yaratmak için etkili stratejilerin geliştirilmesine olanak tanıyabilir.

Ortaokul dönemi öğrencilerinin sosyal sermayesi, genel hatlarıyla öğretmenleri, ailesi ve arkadaş çevresi tarafından şekillendirilmektedir. Gününün büyük bir kısmını okulda geçiren öğrencilerin algıladıkları sosyal sermaye düzeyinde, eğitim önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla eğitim ve sosyal sermaye arasında güçlü bir etkileşim olduğu sonucuna varılabilir. Fırsat eşitliğiyle ulaşılan eğitim olanakları, bireylerin güvenli bir çerçevede ağ bağlantılarını, (sosyal sermayelerini) olumlu yönde etkileyecektir. Ancak ataerkil toplum yapısında eğitim, kız öğrenciler için ulaşılması biraz daha güç bir konumdadır. Bu nedenle, sahip olunan eğitim, kız çocuklarına ve genç kadınlara toplumsal sermayelerini artırma fırsatı sunacaktır. Araştırmamızda bu düşünce bir nevi doğrulanmaktadır. Sonuç olarak, kız ve erkek öğrencilerin sosyal sermayeyi algılama düzeylerinde anlamlı farklılık, cinsiyet açısından fırsat eşitliğiyle ulaşılabilen eğitim ortamında, kız öğrenciler açısından olumlu sonuçlar doğurduğudur.

Okul türü (özel okul ve resmi okul) ile öğrencilerin sosyal sermaye algıları arasında yapılan istatistiksel analiz sonucunda anlamlı bir fark bulunmamıştır bu durum, okul türlerinin sosyal sermaye algıları üzerinde doğrudan bir değişim yaratmadığını ya da bu ilişkinin daha farklı ve karmaşık faktörlerin etkisiyle açıklanabileceğini göstermektedir.

Özel ve resmi okul ayrımı, ailelerin maddi durumu ile bağlantılı olduğundan, Coleman'ın yaptığı bir araştırma örnek verilebilir. Amerika'daki ortaokul seviyesindeki siyahi öğrencilerin performansını incelerken, ekonomik ve sosyal açıdan daha avantajlı ailelerin çocuklarının daha yüksek başarı gösterdiği belirlenmiştir. Bu durum, bu ailelerin sahip olduğu kültürel ve ekonomik sermayenin, çocuklarının bilgi, yetenek ve vasıflarını geliştirmelerine katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Ailelerin sahip olduğu bu kaynaklar, çocukların genel gelişimini ve okul başarılarını doğrudan etkilemiştir (Öz, 2014: 42,43). Araştırmamızda buradakinden farklı bir sonuç çıkmasının, özel okula giden öğrenci sayısının toplam örneklem içinde oldukça az olmasıyla, farklı ülkelerde benimsenen eğitim sistemleriyle, değişen çağın etkisiyle ve özel veya devlet okulu tercih sebebinin yalnızca sosyo-ekonomik koşullarla açıklanamamasıyla ilişkili olabilir.

Sınıf düzeyine göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının 5. Sınıf ($\bar{x}$=3,60), 6. Sınıf ($\bar{x}$=3,50), 7. Sınıf ($\bar{x}$=3,40) ve 8. Sınıf ($\bar{x}$=3,27) olduğu görülmektedir. Bu ortalamalar, öğrencilerin sosyal sermaye algılarının sınıf düzeyine göre farklılaştığını ortaya koymaktadır 5. sınıf öğrencileri, sosyal sermaye algılarında en yüksek değerlere sahipken, 8. sınıf öğrencilerinin algıları en düşük seviyede kalmaktadır. İstatistiksel olarak anlamlı olan bu farklar, sınıf düzeyinin öğrencilerin sosyal sermaye algıları üzerinde belirleyici bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Erken çocukluk döneminde ilk olarak aile ortamında gerçekleşen sosyal ve duygusal gelişim, bireyin okul hayatına başlamasıyla okul çevresi ve arkadaş grupları sayesinde gelişimini sürdürür.

Ergenlik dönemi, bireylerin sosyal ve duygusal anlamda yoğun deneyimler yaşadığı, duygusal dalgalanmaların sıkça görüldüğü bir süreçtir. Bu dönemde gençler, yalnız kalma isteği, huzursuzluk, aşırı heyecanlanma, kaygı, çekingenlik ve âşık olma gibi karmaşık duygularla başa çıkmak zorunda kalırlar. Ayrıca, bu dönemin getirdiği duygusal iniş çıkışlar, ergenlerin yaşamlarındaki diğer önemli deneyimlerle birlikte şekillenir. Yapılan araştırmalar, ergenlerin sosyal ve duygusal sorunlarının, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, kişisel özellikler, sosyal çevre ve ebeveyn tutumu gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak değiştiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, ergenlik dönemindeki sosyal ve duygusal zorlukların karmaşık bir etkileşim sonucu ortaya çıktığını ve her bireyin bu dönemi farklı şekilde deneyimlediğini göstermektedir (Onur, 2023:16). Buradan anlaşılacağı üzere, algılanan sosyal sermayenin sınıf seviyesi küçüldükçe artması ve üst sınıflara doğru giderek azalması, ergenlik dönemi özellikleri ile de ilişkilendirilebilir. Ergenlik döneminde öğrencilerin yaşadıkları yoğun ve ani duygu değişimleri sebebiyle sosyal çevrelerinden soyutlanarak daha bireysel olma arzuları ile elde edilen sonucu açıklamak mümkündür. Ergenlik dönemi özellikleriyle birlikte öğrencilerin sosyal sermaye algılarındaki değişimler dikkate alınarak, eğitim ortamları daha etkili hale getirilebilir ve her düzeyde öğrencilere yönelik uygun destekler sunulabilir.

Aile, bireylerin hem biyolojik hem de toplumsal gelişim süreçlerinde temel bir rol üstlenen en önemli yapıdır (Ekşi, 2009: 112). Coleman, Bourdieu ve Putnam da aileyi, bireylerin sosyal sermaye kazanımında kritik bir kaynak olarak kabul ederler.

Yazarlardan Bourdieu, sosyal sermaye ile aile arasındaki ilişkiye pek çok yönden değinir ve aileyi ‘kolektif özne’ olarak tanımlar.

Araştırmamızda sorduğumuz aile yapısı değişkenine ait öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının sonuçları çekirdek aile ($\bar{x}$=3,46), geniş aile ($\bar{x}$=3,37) ve parçalanmış aile ($\bar{x}$=3,27) şeklindedir. Bu sonuç, öğrencilerin sosyal sermaye algılarının aile yapısına göre farklılık gösterdiğini, ancak bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ifade eder. Literatürde, aile yapısının öğrencilerin sosyal sermaye algıları üzerinde önemli bir rol oynayabileceği üzerine çalışmalar bulunsa araştırma özelinde farklı bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Aile içindeki sosyal sermaye unsurlarının yeterince işlevsel hale gelmemesi, çocukların olumsuz çevrelerde ve kötü alışkanlıklar edinebilecekleri topluluklarda yer almasına yol açabilir. Çocuk ile ebeveynler arasındaki etkileşimi şekillendiren unsurlar arasında ailenin yapısı, ebeveynlerin çalışma durumları, akrabalarla olan ilişkiler ve aile içindeki iletişim dinamikleri sayılabilir. Maddi anlamda güçlü bir aile yapısına sahip olmak, her zaman sosyal sermaye açısından başarılı bir ortam yaratılmasını sağlamaz. Ailedeki iletişim eksiklikleri ve sosyal bağların zayıf olması, çocukları toplumsal açıdan zararlı alanlara itebilir ve çözülmesi zor sorunlarla karşı karşıya bırakabilir (Şavkar, 2011: 41). Buradan hareketle Ailenin yapısal (çekirdek, parçalanmış veya geniş) özelliğiyle birlikte aile içinde ki dayanışmanın, güvenin ve desteğin de algılanan sosyal sermaye üzerinde etkili ve önemli olacağı sonucuna varılabilir.

Sosyal sermaye üzerinde etkisi incelenen "kiminle yaşıyorsun" değişkeninde elde edilen sonuç, öğrencilerin kimlerle yaşadığının sosyal sermaye algıları üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, öğrencinin algıladığı sosyal sermayenin aynı evi paylaştığı kişilerin kim olduğuyla birlikte başka dinamiklerden de etkileniyor olabileceğini göstermektedir. Burada, aile içinde kiminle yaşandığı ile birlikte ilişkilerin de önemli olduğu sonucuna varılabilir.

Stolle (2003), ebeveynlerin çocuklarının tavır ve davranışlarını etkileyerek sosyal sermayenin oluşumuna katkıda bulunduklarından bahsettiği çalışmasında, bizim araştırma bulgularımızı desteklemiştir. Çalışma, ebeveynlerin çocuklarına sağladığı sosyal ağlar, değerler ve toplumsal normlar aracılığıyla sosyal sermaye birikiminin nasıl şekillendiğini göstermektedir. Çalışmada, Ailevi ilişkiler ve yakın kişisel ağlar, bireylerin

sosyal sermaye edinmelerinde önemli bir rol oynadığından bahsedilir. Bu tür ağlar, toplumsal güven ve normların inşasında ilk basamaktır. Bu bağlamda, ebeveynler, sosyal sermaye konusunda çocuklarına örnek olarak toplumsal değerler ve normlar hakkında onları bilgilendirir. Bu süreç, çocukların daha geniş sosyal ağlar kurmalarını ve bu ağlardan faydalanmalarını sağlar.

Sosyal sermaye, yalnızca bireylerin sahip oldukları kişisel ilişkilerle değil, aynı zamanda aile içindeki dinamiklerle de şekillenir. Ebeveynler, çocuklarının çevresel faktörlerle etkileşim kurmasına ve bu etkileşimlerden öğrenmelerine yardımcı olurlar. Böylece çocukların sosyal beceriler geliştirmelerini ve toplumdaki ilişkilerde daha başarılı olmalarını desteklemiş olurlar. Ebeveynler, çocuklarının okul, arkadaş çevresi ve diğer toplumsal gruplarla kurduğu bağları yönlendirerek onların daha geniş bir sosyal ağ oluşturmasına katkıda bulunurlar. Ebeveynlerin, çocuklarının toplumsal etkileşimlerine olan desteği, onların sosyal sermaye birikimlerini artırmada önemli bir rol oynar.

Ebeveynlerin sosyoekonomik durumu, çocuklarının sosyal sermaye gelişimini doğrudan etkiler. Daha yüksek sosyoekonomik düzeydeki ebeveynler, çocuklarına daha fazla fırsat sunar, onların sosyal ağlarını genişletmelerine yardımcı olurlar ve bu da çocuklarının sosyal sermaye düzeyini artırır. Sosyoekonomik statü, çocukların toplumsal bağlar kurmalarını kolaylaştırır ve sosyal sermaye düzeylerini yükseltir. Bu bulgular, ebeveynlerin çocuklarının sosyal sermaye gelişimine ne kadar önemli katkılar sağladığını ve sosyal sermaye birikiminin aile içindeki dinamiklerden, sosyoekonomik düzeyden ve ebeveynlerin sağladığı fırsatlardan etkilendiğini göstermektedir.

Anne eğitim durumunun, öğrencilerin sosyal sermaye algıları ile olan ilişkisine bakıldığında anlamlı bir fark gözlenmiştir ($F=5,154$; $p<0,05$). Anne eğitim düzeyinin, öğrencilerin sosyal sermaye algıları üzerinde önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Daha yüksek eğitim seviyesine sahip annelerin çocukları, sosyal sermaye algıları açısından daha üst düzeyde bir farkındalık sergileyebilmektedir. Bu durum, annelerin sahip olduğu eğitim düzeyinin, çocuklarının toplumsal ilişkiler ve sosyal ağlar konusunda daha derin bir anlayış geliştirmelerine ve bu ağlardan daha etkin şekilde yararlanmalarına olanak tanıdığına işaret edebilir. Eğitim seviyesi yüksek olan anneler, çocuklarını daha geniş sosyal çevrelere dahil etme ve sosyal beceriler kazandırma konusunda daha fazla fırsat yaratabilirler.

Araştırmamızda, kadının eğitim seviyesinin anne rolü baz alınarak sosyal sermayeye etkisi incelenmiştir. Ancak, kadının annelik rolü dışında bir birey olarak sahip olduğu eğitim seviyesi, onun ekonomik özgürlüğü, statüsü ve sosyal çevresi için elbette önemlidir. Sosyal sermayeye katkı sağlayan bu özellikler hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Araştırma sonucumuza göre, annelik rolüne sahip bir kadın için de eğitim seviyesi benzer şekilde önemlidir.

Ataerkil toplum yapısı içinde sosyal sermayenin konumlandırılışı konusunda, kadın aleyhine ve erkeğin lehine olduğu vurgusu yapılan araştırmalar mevcuttur. Kadın Küresel Değişim Raporu'nda (2005), kadınların sosyal sermayesinin erkeklerinkinden ayıran bazı temel özellikler bu çalışma içerisinde aktarılmıştır. Araştırmamızda, anne eğitim seviyesinin yüzdelik olarak dağılımına bakıldığında; %9,5 okur yazar değil, %23,1 ilkokul, %25,8 ortaokul, %23,1 lise ve %18,4 üniversite olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu olan anne oranının yalnızca %18,4 oluşu düşündürücüdür.

Kadınların anne rolüyle çocuk yetiştirme sürecinde dahi aldığı eğitim düzeyinin yetiştirdiği çocuğunun algıladığı sosyal sermaye düzeyiyle doğrudan bağlantısı olduğu göz önünde bulundurulduğunda kadınların eğitim seviyesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Kadının eğitim seviyesinin yükselmesi sosyal sermayeye olumlu katkılarıyla beraber devam eden neslin algılanan sosyal sermaye düzeyini artıracaktır.

Baba eğitim durumuna göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının istatistiksel sonuçları, baba eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin sosyal sermaye algılarının biraz daha yükseldiğini göstermektedir. Ancak bu farkın anlamlı olup olmadığına dair yapılan analizlerde ($F = 1,593$; $p > 0,05$) p değeri 0,05'ten büyük olduğu için, baba eğitim durumu ile öğrencilerin sosyal sermaye algıları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır. Ebeveynlerin eğitim seviyesi, sosyal sermayenin oluşumu ve gelişimi için önemli etkenlerden yalnızca biridir. Burada, erkeğin babalık rolüyle yetiştirdiği çocuğun, algıladığı sosyal sermaye üzerinde başka değişkenlerin daha etkili olduğu ya da bu faktörlerin birlikte ele alınması gerektiği sonucu çıkabilir. Özetle, bu bulgu, baba eğitim seviyesinin öğrencilerin sosyal sermaye algıları üzerinde tek başına etkili bir faktör olmadığını ya da etkisinin daha karmaşık etmenlere bağlı olabileceğini ortaya koymaktadır.

Sanatsal faaliyetler, kültürel ve sanatsal alanlarda gerçekleşen etkinliklerdir. Bu faaliyetler, bireylerin yaratıcılıklarını ifade etmelerine, duygusal deneyimler yaşamalarına ve toplumsal etkileşimde bulunmalarına olanak tanır. Sanatsal faaliyetler, sosyal sermayeyi artırabilir. Örneğin, sanat etkinliklerine katılan bireyler yeni insanlarla tanışabilir, paylaşımlarda bulunabilir ve güven oluşturabilirler. Aynı zamanda, sanatsal faaliyetler toplumsal dayanışmayı artırabilir. Sanatın birleştirici gücü, insanları bir araya getirerek sosyal sermayeyi güçlendirebilir.

Sanatsal faaliyet yapma durumu ile algılanan sosyal sermaye arasındaki ilişki şu şekilde aktarılabilir: Yapılan bağımsız örneklemler t-testi ile bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı incelenmiştir. Testin sonucuna göre yapılan sanatsal faaliyet türlerinin öğrencilerin sosyal sermaye algıları ve sosyal sermaye alt boyutlarından iyi ebeveyn ilişkisi, arkadaşlardan yardım isteme ve sosyal problemlere duyarlılıkta istatistiki açıdan anlamlı düzeyde fark oluşturmamıştır. Öğretmenden yardım isteme alt boyutunda ise anlamlı fark olduğu, farkın görsel sanatlar alanında faaliyet gösteren öğrencilerin lehine olduğu saptanmıştır ($F=2,720$; $p<0.05$).

($t = 3,30$; $p <0,05$), sanatsal faaliyet yapan ve yapmayan öğrenciler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. T değeri: 3,30, farkın büyüklüğünü gösterir. Bu bulgu, sanatsal faaliyetlerin öğrencilerin sosyal ilişkiler ve toplumsal bağlar konusundaki algılarını güçlendirdiğini ve bu tür etkinliklerin öğrencilerin sosyal becerilerini olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir.

Araştırma sonucuna göre, sanatsal alanlarda gerçekleştirilen faaliyetler, öğrencilerin yaratıcılıklarını sergileyebilmeleri ve toplumsal etkileşimde bulunabilmeleri açısından algılanan sosyal sermaye düzeyini artırabilir. Örneğin, sanat etkinliklerine katılan bireyler yeni insanlarla tanışabilir, paylaşımlarda bulunabilir ve güven ağı aracılığıyla yeni ağ bağlantıları oluşturabilir. Ayrıca, sanatsal faaliyetler toplumsal dayanışmayı artırabilir. Sanatın birleştirici gücü, insanları bir araya getirerek sosyal sermayeyi güçlendirebilir.

Yapılan sanatsal faaliyet türüne göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları arasındaki farklar incelendiğinde, ANOVA sonucu, görsel sanatlar faaliyeti yapan öğrenciler ile diğer sanatsal faaliyetler yapan öğrenciler arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F = 2,720$; $p <0,05$).. Görsel sanatlar, öğrencilerin toplumsal

bağlarını, ilişkilerini ve sosyal etkileşimlerini daha güçlü bir şekilde şekillendiriyor olabilir. Bu durum, görsel sanatların, öğrencilerin sosyal ağlar ve toplumsal ilişkiler kurma becerileri üzerinde daha belirgin bir etkisi olduğunu ve bu alanda yer alan öğrencilerin daha zengin sosyal bağlantılar geliştirme potansiyeline sahip olabileceğini düşündürmektedir.

Sanatsal faaliyet yapmanın, yapmamaya göre algılanan sosyal sermaye açısından anlamlı olmasıyla birlikte sanatsal faaliyetin türünün de sosyal sermaye algısında anlamlı farklılık göstermesi birbirini destekler niteliktedir.

Spor, birey ve toplum hayatını farklı boyutlarda etkileyen önemli bir faktördür. Bireyler çeşitli nedenlerle spor yapabilirler; örneğin, sosyal, psikolojik ve fizyolojik gibi nedenler sıralanabilir. Sporun içinde var olan önceden belirlenmiş kurallar, eğlence, rekabet gibi faktörler spora bireysel ve toplumsal bir anlam yükler. Araştırmamız da öğrencilerin spor yapıp yapmama durumları sorulduğunda spor yapan öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının ($\bar{x}$=3,45), spor yapmayan öğrencilerin ortalamalarına ($\bar{x}$=3,36) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan bağımsız örneklemler t-testi sonucunda spor yapan ve yapmayan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Burada çıkan sonucun uygulama aşamasında öğrenciler tarafından 'spor yapma durumunu' profesyonel anlamda yapıyor olma olarak değerlendirilmemiş olmalarından kaynakladığı düşünülmektedir.

Nitekim, profesyonel düşünmeye iten spor türü sorusunda, yapılan sporun türüne göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının bireysel ve takım sporları ($\bar{x}$ = 3,53), takım sporları ($\bar{x}$ = 3,50) ve bireysel sporların ($\bar{x}$ = 3,33) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA (tek yönlü varyans analizi) sonuçları incelendiğinde, farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, bireysel spor yapan öğrenciler ile diğer gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya konmuştur.

Spor faaliyetlerinin yapılma amacının öğrencilerin sosyal sermaye algıları üzerindeki etkisi incelendiğinde, öğrencilerin spor yapma amacını farklı başlıklar altında ne kadar önemsedikleri görülmektedir. Örneğin, yetenek geliştirme amacı en yüksek ortalama (3,53) ile öne çıkmış, ardından sağlık (3,50) ve boş zamanları değerlendirme

(3,40) amacı gelmektedir. Aynı zamanda, bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F = 2,672; p <0,05).

Yetenek amacıyla spor yapan öğrencilerin sosyal sermaye algıları, boş zamanları değerlendiren ve diğer amaçları güden öğrencilere kıyasla farklıdır. Bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Ayrıca, sağlık amacıyla spor yapan öğrencilerin sosyal sermaye algıları da diğer amaçlarla spor yapan öğrencilere göre anlamlı bir şekilde farklıdır. Özetle spor yapma amacı, onların sosyal sermaye algılarını etkilemektedir. Sporla ilgili tüm veriler bütüncül değerlendirildiğinde sporun sosyal sermaye ile anlamlı bir ilişkisi olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal sermaye kavramı, sporun dinamiklerinde de önemli bir rol oynamaktadır. Coleman (1994), sosyal sermayeyi, bireylerin veya grupların ilişkiler ağı, karşılıklı güven ve ortak sosyal normlar aracılığıyla daha verimli eylemler gerçekleştirmelerini sağlayan bir güç olarak tanımlamaktadır (Sivri ve Özbek, 2023: 1053-1054). Bu anlamda, sporun sosyal sermaye yaratma potansiyeli, sporculara, takımlara ve organizasyonlara kadar pek çok düzeyde etkili olabilir. Spor, bireyler arasında güven oluşturan, sosyal bağları güçlendiren ve ortak değerlerin gelişimine katkı sağlayan bir araç olarak öne çıkar.

Sırma ve Yıldızer ‘in (2023) yaptığı "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Sermaye Algıları ile Fiziksel Aktivite Motivasyonları Arasındaki İlişki" başlıklı araştırma, öğrencilerin sosyal ağlardan algıladıkları güven, karşılıklı dayanışma ve toplumsal normların birleşiminden oluşan sosyal sermaye algılarının, fiziksel aktivite katılımıyla ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın bulguları, sosyal sermaye bileşenlerinin çeşitli boyutları ile fiziksel aktivite katılımı arasındaki etkileşimi ortaya koymakta olup, özellikle yakın aile sosyal sermayesinin, öğrencilerin fiziksel aktiviteye katılımındaki bireysel motivasyonlarıyla pozitif bir ilişki gösterdiğini vurgulamaktadır.

Bununla birlikte okul ve komşuluk sosyal sermayesi, öğrencilerin fiziksel aktiviteye katılmalarını teşvik eden çevresel faktörlerle olumlu bir ilişki içindedir. Bu durum, okul ve komşuluk çevresindeki sosyal bağların, öğrencilerin fiziksel aktiviteye katılma konusunda dışsal destek sağlayarak etkin bir rol oynadığını göstermektedir. Bu bulgular araştırmanın aile ve okul çevresinin rolüne dair önemli bir vurgu yapmaktadır. Özellikle yakın aile, dikey okul sosyal sermayesi ve komşuluk sosyal sermayesi gibi daha geniş

sosyal ağların fiziksel aktivite katılımı üzerindeki etkileri, literatürde daha az tartışılan bir konu olarak öne çıkmaktadır. Bu, sosyal sermayenin farklı boyutlarının fiziksel aktiviteye katılımda farklı biçimlerde etkili olabileceğini gösteren yenilikçi bir bakış açısı sunmaktadır.

Sanat ve spora yönlendiren kişi değişkeniyle ilgili ortaya çıkan istatistiki veri ise şu şekildedir. Spor ve sanatsal faaliyete yönlendiren kişiye göre öğrencilerin sosyal sermaye algıları ortalamalarının farklı yönlendirici gruplarına göre sosyal sermaye algılarındaki farkları göstermektedir. Örneğin, anne-baba tarafından yönlendirilen öğrencilerin sosyal sermaye algıları daha yüksekken, öğretmen veya diğer kişiler tarafından yönlendirilen öğrencilerin algıları daha düşük olmuştur. Ortalamalar arasında Farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre farkın istatistiki açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

Öğrencilerin sosyal sermaye algılarının, spor ve sanatsal faaliyetlere katılımlarını sağlayan kişilere göre değişmesi, büyük ölçüde aile bağlarının, özellikle de anne ve baba desteğinin etkisiyle açıklanabilir. Anne ve baba desteği, çocukların sadece duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda onların toplumla etkileşim kurmalarını ve sosyal ağlar oluşturmalarını sağlayan sağlam bir temel oluşturur. Aile içindeki bu güven ortamı, çocukların sosyal sermaye yaratma süreçlerinde de önemli bir rol oynar. Aile, çocuklarına sağladığı güven, aidiyet ve destekle, onların sosyal çevrelerinde daha etkin ve aktif olmalarını teşvik eder. Bu durum, öğrencilerin fiziksel aktiviteler ve sanatsal faaliyetler gibi sosyal katılımlarına da olumlu bir şekilde yansır.

Öte yandan, öğretmenler ve diğer yönlendiriciler tarafından sağlanan rehberlik ve yönlendirme, genellikle daha sınırlı ve kısa süreli bir etkiye sahiptir. Öğretmenler, öğrencilerin eğitimsel gelişiminde kritik bir rol oynasalar da çocukların sosyal sermaye algılarının güçlenmesinde aile gibi daha derin ve kalıcı bağlar kurma fırsatına sahip değillerdir. Diğer yönlendiriciler (örneğin arkadaşlar, akrabalar ya da çevrelerindeki diğer kişiler) de benzer şekilde, öğrencilerin sosyal sermaye algılarını şekillendirmede daha az kalıcı bir etkisi olan, daha geçici ve dışsal faktörlerdir şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma, ergenlik dönemine denk gelen bir yaş grubunu incelediğinden, dönemsel olarak ele alındığında ergenlik, gençlerin sosyal ağlarını oluşturduğu,

kimliklerini belirlemeye çalıştığı ve gelişimsel sorunlarla baş etmeye çabaladığı bir geçiş dönemidir. Bu dönemde, gençlerin tutum ve davranışlarını etkileyen mekanizmaları anlamak önemlidir. Spor, sanat, eğitim ve sosyal etkinliklere katılım, ergenlerin sosyal uyumunu artırabilir.

5.2. Ortaokul Öğrencilerinin Öz Yeterlik Algılarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Öğrencilerin genel olarak öz yeterlik algılarının ortalaması 4,04 olarak bulunmuştur. Bu, öğrencilerin kendi beceri ve yeteneklerine yüksek bir güven duyduklarını, yani kendilerini genellikle yeterli hissettiklerini göstermektedir. Bu değer, çok yüksek bir öz yeterlik algısına işaret etmektedir. Genel olarak, öz yeterlik algıları çok yüksek bulunan öğrenciler, çeşitli alanlarda (sağlık, kişiler arası ilişkiler, akademik başarı, bağımlılık riski) kendi becerilerine ve yeteneklerine yüksek bir güven duymaktadırlar. Bununla birlikte, koruyucu sağlık ve kişiler arası ilişkiler konularında biraz daha düşük ortalamalar gözlemlenmiş; ancak yine de bu alt boyutlar da yeterli düzeyde yüksek görünmektedir.

Bu bulgular, öğrencilerin öz yeterlik algılarının genellikle yüksek olduğunu ve kendilerini güçlü hissettiklerini ortaya koymaktadır. Buradan hareketle yüksek öz yeterliğin onların motivasyonlarını, başarılarını ve gelişimlerini olumlu yönde etkileyeceği yorumu yapılabilir.

Araştırmada öz yeterlilik algısı, cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde, kız öğrencilerin ortalama öz yeterlik algısı ($\bar{x}$ = 4,09) erkek öğrencilerinkinden ($\bar{x}$ = 3,98) daha yüksektir. Bu, kız öğrencilerin genel olarak öz yeterlik (yani kendilerine güvenme ve becerilerine inanma) konusunda erkeklerden daha yüksek bir algıya sahip olduklarını gösterir. Bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığına bakıldığında, erkek ve kız öğrenciler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = 2,69$; $p < 0,05$).

Cinsiyet değişkeni de algılanan sosyal sermaye ile paralel bir tablo ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle, bireyin öz yeterlilik düzeyi ile sosyal sermaye arasında bir ilişki bulunabileceği öngörülmektedir. Sosyal sermaye algıları yüksek olan bireylerin öz yeterlilik algısının yüksek olabileceği yorumu yapılabilir. Araştırmamız çerçevesinde, sonuçların kız öğrenciler lehine olduğu görülmektedir.

Literatürde, öz yeterlilik düzeyi ve sosyal sermaye arasındaki ilişkiyi cinsiyet üzerinden inceleyen bazı çalışmalar, kızların sosyal sermaye algılarının genellikle daha güçlü olduğunu ortaya koymuştur. Bunun nedeni, kadınların daha fazla sosyal destek, iletişim ve iş birliği odaklı ilişkiler kurma eğiliminde olmalarıdır. Diğer yandan, erkeklerin öz yeterlik konusunda daha bağımsız ve bireysel bir algıya sahip olmalarıdır. Erkekler genellikle daha bağımsız bir şekilde kendilerine güvenme eğilimindedir ve sosyal sermaye açısından daha az dışsal desteğe ihtiyaç duyabilirler.

Ancak, bu farkların sadece cinsiyetle değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve eğitimsel faktörlerle de şekillendiği gözlemlenmiştir. Bu tür farklılıklar, toplumların değer yargıları, sosyal normlar ve eğitim sistemlerinin özellikleri gibi unsurlar tarafından etkilenebilir. Dolayısıyla, bu konuda yapılan araştırmaların sonuçları genelleştirilemez ve her toplumda cinsiyetin öz yeterlik ve sosyal sermaye üzerindeki etkisi farklılık gösterebilir. Bu alanda daha fazla ve farklı kültürleri kapsayan araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Özel okuldaki öğrenciler ile resmi okuldaki öğrenciler arasında öz yeterlik algısı konusunda çok küçük bir fark bulunmaktadır. Ancak bu fark, yapılan bağımsız örneklemler t-testine göre istatistiksel olarak anlamlı değildir. Okul türü öğrencilerin öz yeterlik algılarını önemli ölçüde etkilememektedir ($t = 0,38$; $p > 0,05$). Bu bulgunun sebebi, özel okula giden öğrenci sayısının bu araştırma evreninde diğer gruba kıyasla sayıca çok az kalmış olması olabilir.

Sınıf düzeyine göre öğrencilerin öz yeterlik algı düzeyi; 5. sınıf öğrencilerinin ortalama öz yeterlik algısı ($\bar{x} = 4,25$), 6. sınıf ($\bar{x} = 4,11$), 7. sınıf ($\bar{x} = 4,00$) ve 8. sınıf ($\bar{x} = 3,78$) öğrencilerine göre daha yüksektir. Bu durum, 5. sınıf öğrencilerinin öz yeterlik algıları bakımından diğer sınıflara göre daha yüksek bir düzeye sahip olduklarını göstermektedir. 8. sınıf öğrencilerinin öz yeterlik algısı ise diğer sınıf düzeylerinden daha düşük bir seviyededir. Sonuç ise anlamlıdır ($F = 23,505$; $p < 0,05$).

Araştırmamızda, sosyal sermaye algısına benzer bir sonuçla sınıf seviyesi küçüldükçe öz yeterliliğin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun, yine ergenlik dönemi özellikleriyle açıklanmasının mümkün olacağı düşünülmektedir. Sınıf seviyesi küçüldükçe öğrencilerin, daha düşük akademik ve psikolojik baskılar altında oldukları için öz yeterlik algıları daha yüksek olabilir. Sınıf seviyesi büyüdükçe ise, özellikle

ergenlik dönemi, sınav baskıları ve kimlik arayışı nedeniyle öz yeterlik algılarında bir düşüş yaşayabilirler. Ayrıca, öğrenme süreci, öğretim düzeyinin artması ve sınıf içindeki sosyal dinamikler, öğrencilerin öz yeterlik algılarındaki farkları açıklayabilir.

Öz yeterlilik düzeyini etkileyen faktörler arasında ailenin etkisi büyüktür. 5. sınıf öğrencileri, genellikle ailelerinden ve öğretmenlerinden daha fazla ilgi ve destek görebilirler. Bu, onların öz yeterlik algılarının güçlenmesine katkı sağlar. 8. sınıf öğrencileri ise daha fazla bağımsızlık talep edebilirler; bu da onları zaman zaman yalnız ve destekten yoksun hissettirebilir. Ayrıca, ailelerinden gelen yüksek başarı beklentileri veya sosyal çevreden gelen baskılar, öz yeterlik algılarının düşmesine neden olabilir. Çocukların sağlıklı bir gelişim gösterip gösterememeleri, büyük ölçüde aile desteğine bağlıdır. Özellikle akademik, sosyal ve duygusal öz yeterlilik açısından aile desteği, çocukların gelişiminde kritik bir rol oynar. Yapılan araştırmalar, algılanan sosyal desteğin ve öz yeterlilik düzeylerinin birbirleriyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmalar, ergenlerin ailelerinden aldıkları destek arttıkça, onların öz yeterlilik algılarının da güçlendiğini ve bu durumun çocukların akademik başarıları, sosyal becerileri ve duygusal dayanıklılıkları üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir. Aile desteği, çocukların yalnızca derslerine odaklanmalarını sağlamaz; aynı zamanda onları sosyal ortamlarda daha güvenli, duygusal açıdan daha dengeli ve öz güvenli bireyler olarak yetiştirir

Aile konulu bir diğer ilişkisel sonuç olan aile yapılarına göre öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarına bakıldığında, çekirdek aile ($\bar{x}$ = 4,05), geniş aile ($\bar{x}$ = 4,00) ve parçalanmış aile ($\bar{x}$ = 3,91) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA ve Tukey testlerinin sonuçlarına göre, aile yapısının öz yeterlik algıları ve alt boyutları bağlamında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Araştırma sonucumuza göre, aile yapısı ile öz yeterlilik arasında anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Burada, öz yeterlilik düzeyinin olumlu yönde artmasındaki temel dinamiğin, aile yapısının yanı sıra aile içi iletişim ile ilgili olabileceği kanısına varabiliriz.

Bu nedenle aile yapısı ile birlikte aile içi iletişimi birlikte ele alan çalışmalar konunun aydınlanması açısından önemli görülmektedir.

Aile içindeki sosyal destek, çocuklarda aidiyet duygusunu pekiştirebilir ve bu da çocuğun kendini daha güvende hissetmesini sağlayabilir. Aile ilişkilerinin güçlü ve destekleyici olduğu bir ortamda büyüyen çocuklar, sadece evde değil, aynı zamanda okulda ve arkadaş çevresinde de kendilerini daha rahat ifade edebilirler. Bu güçlü aile bağları, çocukların özgüven duygularını besler ve benlik saygılarının gelişmesine katkı sağlar. Aile içindeki güven duygusu, çocuğun sosyal becerilerini güçlendirir ve dış dünyaya karşı daha sağlam bir duruş sergilemesini sağlar. Bu bağlamda, aile desteği sadece duygusal bir güvence değil, aynı zamanda çocuğun sosyal çevresiyle sağlıklı etkileşimler kurabilmesi için de kritik bir rol oynar (Uçak Azboy, 2020: 70).

Literatürde, Saka'nın (2017) 'Farklı Aile Yapısına Sahip Ergenlerin Öz-Yeterlilik ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi' başlıklı araştırmasında benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Özetle, bu araştırmada, geniş, çekirdek ve parçalanmış aile yapısına sahip ergenlerin öz-yeterlilik düzeyleri arasındaki farklar incelenmiştir. Elde edilen bulgular, öz-yeterlilik ölçeği toplam puanları bakımından aile yapıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir. Ancak, çekirdek aile yapısına sahip ergenlerin öz-yeterlilik düzeylerinin, diğer aile yapılarına sahip ergenlere kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, çekirdek ailelerdeki daha yakın ve destekleyici aile ilişkilerinin, ergenlerin öz yeterlilik algılarını güçlendiren önemli bir faktör olabileceğini düşündürmektedir**.**

Öz yeterlilik algısı üzerinde etkisi incelenen 'kiminle yaşıyor' değişkenine göre sonucun anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Yani, öğrencilerin her iki ebeveyniyle, anneyle, babayla, akrabayla ya da başka biriyle yaşamalarının, onların öz yeterlik düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmadığı anlamına gelir. ANOVA ve Tukey testleri ile yapılan analizlerde, bu gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($p > 0,05$) belirlenmiştir. Bu da kiminle yaşamanın, öğrencilerin öz yeterlik algıları üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını gösterir.

Araştırmamızda öğrencinin birlikte yaşadığı ebeveyn faktörünün anlamlı bir fark oluşturmayışı aile yapısı değişkenini destekleyen bir bulgudur.

Anne eğitim durumuna göre öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının okur-yazar olmama ($\bar{x} = 3,90$), ilkokul ($\bar{x} = 4,08$), ortaokul ($\bar{x} = 3,96$), lise ($\bar{x} = 4,10$) ve üniversite ($\bar{x} = 4,11$) olduğu görülmektedir. Bu sonuç, anne eğitim durumu ile

öğrencilerin öz yeterlik algıları arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. ANOVA ve LSD testleri ile yapılan analizlere göre, anne eğitim durumu arttıkça öğrencilerin öz yeterlik algılarında bir artış gözlemlenmiştir. Özellikle üniversite eğitimi almış annelerin çocuklarının öz yeterlik algıları, ortaokul eğitimli annelerin çocuklarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksektir ($p < 0,05$). Bu bulgu, annelerin eğitim seviyesinin çocuklarının öz güveni ve öz yeterlik algıları üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Annelerin eğitim düzeyi arttıkça, çocuklar daha fazla duygusal ve entelektüel destek alabilirler. Eğitimli anneler, çocuklarına daha fazla rehberlik yapma, problem çözme becerilerini geliştirme ve zorluklarla başa çıkma konusunda daha etkili olabilirler. Bu da çocukların kendilerini daha yeterli hissetmelerine ve öz yeterlik duygularının güçlenmesine katkı sağlar.

Eğitimli annelerin çocukları, karşılaştıkları zorluklar karşısında daha fazla öz güven ve pozitif bir bakış açısına sahip olabilirler, çünkü annelerinin sahip olduğu bilgi ve beceriler çocuklara da model olur. Bu etkileşim, çocukların sosyal, akademik ve duygusal gelişimlerini destekleyerek daha güçlü bir öz yeterlilik algısının temelini atar. Eğitim düzeyi düşük annelerin çocukları ise bazen daha sınırlı kaynaklara ve rehberliğe sahip olabilir; bu da onların öz yeterlik algılarının gelişimini engelleyebilir. Bu nedenle, annelerin eğitim seviyesi sadece çocukların akademik başarısını değil, aynı zamanda kişisel gelişimlerini ve psiko-sosyal yeterliliklerini de önemli ölçüde etkileyebilir.

Annenin eğitim seviyesinin arttıkça çocuğun sosyal sermaye algısının artmasıyla örtüşen bir sonuç ortaya çıkmıştır. Anne eğitim seviyesinin artmasının, çocuğun algıladığı öz yeterlilik üzerinde olumlu sonuçlar doğuracağı söylenebilir.

Baba eğitim durumuna göre öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının okur yazar olmama ($\bar{x}=4,05$), ilkokul ($\bar{x}=4,04$), ortaokul ($\bar{x}=3,95$), lise ($\bar{x}=4,04$) ve üniversite ($\bar{x}=4,14$) olduğu görülmektedir. Ortalamalar arasında farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığına bakıldığında anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=2,599$; $p<0,05$). Araştırma sonucumuza göre genel olarak baba eğitim seviyesi arttıkça, çocuğun özgüven seviyesinin arttı görülmektedir

Araştırma kapsamında anne ve baba eğitim seviyesinin hem sosyal sermaye hem de özgüven açısından önemli bir yere sahip olduğu sonucu, birbirini tamamlayan bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öz yeterlilik ölçeğinde, sporla ilgili olan maddeler bir arada değerlendirildiğinde, ortaokul çağındaki öğrencilerin spor yapan ve yapmayan öğrenciler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($t=0,42$; $p>0,05$). Aynı şekilde, spor türünün öğrencilerin öz yeterlik algıları ve öz yeterlik alt boyutları bağlamında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Spor kapsamındaki bu iki maddenin ardından, spor faaliyetlerinin yapılma amacının öğrencilerin öz yeterlik algıları üzerinde önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Sağlık ve yetenek amacıyla spor yapan öğrencilerin, diğer amaçlarla (örneğin eğlence, sosyal etkileşim gibi) spor yapan öğrencilere kıyasla, öz yeterlik algılarında daha yüksek bir düzeyde fark olduğu tespit edilmiştir ($F=4,825$; $p<0,05$).

Bulguların bu yönde çıkmasında etkenden birinin, spor faaliyetlerinin öğrenciler açısından profesyonel anlamda değerlendirilemiyor oluşu olduğu söylenebilir. Burada, ortaokul düzeyindeki öğrencilerin spor ve kazandıracağı özgüven konusunda bilinçlendirilmesi gerektiği sonucuna varılabilir.

Günümüzde, modern yaşamın getirdiği hareketsiz yaşam tarzının yaygınlaşmasıyla birlikte okullarda beden eğitimi dersinin önemi giderek artmıştır. Beden eğitimi, sadece fiziksel gelişimi desteklemekle kalmaz, aynı zamanda bireylerin özgüvenini, sosyal becerilerini ve duygusal sağlığını da güçlendiren bir disiplindir. İnsan bedeninin en temel ihtiyacı olan hareket, yaşam kalitesini sürdürebilmek ve sağlıklı bir yaşam sürmek için zorunlu bir gerekliliktir. Fiziksel aktivite, yalnızca fiziksel sağlık açısından değil, aynı zamanda zihinsel ve duygusal dengeyi korumak için de elzemdir. Okullarda beden eğitimi, çocukların sadece bedensel gelişimlerini değil, aynı zamanda hayati fonksiyonlarını destekleyerek genel sağlıklarını artırmalarına yardımcı olur. Bu nedenle, beden eğitimi dersleri her yaş grubundaki öğrenciler için temel bir gereklilik haline gelmiştir (Öztürk Kuter ve Kurter, 2012: 80).

Karakullukçu'ya (2022) göre spor ve egzersiz, öz saygının geliştirilmesinde önemli bir rol oynar. Fiziksel aktiviteler yalnızca bireylerin bedensel sağlıklarını iyileştirmekle kalmaz, aynı zamanda psikolojik ve duygusal açıdan da gelişimlerine katkıda bulunur. Spor, bireylerin sosyal hayata uyumlarını kolaylaştırarak onları daha özgüvenli ve sağlıklı bireyler haline getirebilir. Sporun sunduğu bu fırsatlar sayesinde

bireyler kendilerini daha iyi tanıyabilir ve sahip oldukları çeşitli beceriler ile potansiyellerinin farkına vararak özdeğerlerini artırabilirler (Gültekin, 2024: 24).

Alan yazında, bireyin hem ergenlik hem de diğer dönemlerinde sanatsal faaliyetlerin, benlik gelişiminin, özyeterlilik algısının ve özgüveninin olumlu yönde artmasında önemli bir rol oynadığını vurgulayan çalışmalar bulunmaktadır.

Sanat, bireyin kişilik gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahip bir faktördür ve özellikle sosyal çevresi içinde şekillenen bir süreçtir. Küçük yaşlardan itibaren birey, dış dünyayı anlamlandırmak ve kendini ifade etmek için sanatı bir araç olarak kullanır. Sanat, sadece estetik beğenilerin gelişmesini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bireyin duygusal denge ve zihinsel esneklik kazanmasına da katkıda bulunur (Kızılırmak, 2018: 31). Bu bağlamda, bir kişinin sosyal çevresine uyum sağlama yeteneği de sanatsal deneyimlerle güçlenir. Bu nedenle, çocukların ve gençlerin sanatsal alanda doğru bir eğitim ve yönlendirmeyle desteklenmesi, onların sadece yaratıcı potansiyellerini değil, aynı zamanda kişisel gelişimlerini de olumlu yönde etkileyen bir faktör olarak öne çıkar.

Sanatsal faaliyet yapan öğrencilerin öz yeterlik algıları ortalamalarının ($\bar{x}$=4,11), sanatsal faaliyet yapmayan öğrencilerin ortalamalarına ($\bar{x}$=3,85) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığına bakıldığında, bağımsız örneklemler t-testine göre sanatsal faaliyet yapan ve yapmayan öğrenciler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($t=6,06$; $p<0,05$).

Ancak yapılan sanatsal faaliyet türlerinin öğrencilerin öz yeterlik algıları ve öz yeterlik alt boyutları bağlamında istatistiki açıdan anlamlı düzeyde fark oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Sanat, bireyin duygusal güvenini inşa etme ve güçlendirme sürecinin temel adımlarını atmasında önemli bir araçtır. Sanat eğitimi sürecinde, öğrencilere sevgi ve anlayışla yaklaşılması, bireysel ya da grup içindeki özelliklerine saygı gösterilmesi ve başarılarının ödüllendirilmesi, güven duygusunun pekişmesine yardımcı olur. Sanat, öğrencilerin yaratıcı düşünme, sorgulama ve deneme becerilerini geliştirmelerini sağlayarak, çok yönlü düşünme yeteneği kazandırır. Özellikle sanatsal etkinlikler, duygusal açıdan zorlu bir geçmişe sahip bireylerin kendilerine olan güvenlerini yeniden kazanmalarına ve içsel gelişimlerini desteklemelerine olanak tanır. Bu süreç, bireyin

özgüvenini onarırken, aynı zamanda sağlıklı bir duygusal ve sosyal gelişim sağlamasına katkı sunar (Karabulut, 2014: 18).

Sanatsal faaliyet ve spor branşına yönlendiren kişiye göre ortalamalar arasında farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını gösteren bulgular, öğrencilerin sanatsal faaliyete katılım düzeylerinin, onları yönlendiren kişinin kimliğine göre farklılaştığını ve bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir ($F=2,707$; $p<0,05$).

Farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla LSD testi yapılmış olup, şu şekilde yorumlanmıştır:

1. Anne tarafından yönlendirilen öğrenciler, diğer kişiler (baba, öğretmen, vb.) tarafından yönlendirilen öğrencilere kıyasla daha yüksek sanatsal faaliyet katılım düzeyine sahiptir.
2. Baba tarafından yönlendirilen öğrenciler, diğer kişiler tarafından yönlendirilen öğrencilere göre daha yüksek sanatsal faaliyet katılımı sergilemektedir.
3. Anne ve baba tarafından birlikte yönlendirilen öğrenciler, öğretmen veya diğer kişiler tarafından yönlendirilen öğrencilere kıyasla sanatsal faaliyetlerde daha fazla katılım göstermektedir.
4. Araştırmamızda, anne ve baba faktörünün sanatsal faaliyet ve öz güven çerçevesinde değerlendirildiğinde ön planda olduğu söylenebilir.

Gelişmiş bir anne-ergen iletişimi, ergenin benlik saygısını önemli ölçüde iyileştirir. Anne ile sağlıklı bir iletişim ve güven ilişkisi, çocuğun özgüveninin ve sağlıklı bir kişilik gelişiminin temellerini atar. Bu tür bir etkileşim, ergenin kendini değerli ve güvenli hissetmesini sağlayarak duygusal ve sosyal açıdan daha güçlü bir birey olmasına katkıda bulunur (Karabulut, 2014: 78).

Dolayısıyla, çocuğun ilk sosyal sermaye kaynağı olan annenin desteğiyle kendi potansiyeline olan güveni pekişecektir. Burada, annenin çocuğunu sanatsal ve sportif faaliyetlere yönlendirme konusunda ciddi bir potansiyel güce sahip olduğu düşünülmektedir.

5.3 Öğrencilerin Sosyal Sermaye Ölçeği Puanları ile Öz Yeterlilik Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulguların Tartışılması

Araştırma sonucuna göre, öğrencilerin sosyal sermaye ve öz yeterlik algıları arasında orta düzeyde ve pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ($p<.05$, $r=0,461$) olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu çerçevesinde, öğrencilerin sosyal sermaye algıları arttıkça öz yeterlik algılarının da artacağı söylenebilir.

Öz yeterlilik ve sosyal sermaye arasındaki ilişki, bireylerin hem kişisel hem de toplumsal gelişim süreçlerinde kritik bir rol oynar. Bu iki kavram, birbirini tamamlayıcı şekilde işlev görür ve birinin gücü, diğerini olumlu yönde etkileyebilir.

Öz yeterlilik ve sosyal sermaye, birbirini besleyen ve güçlendiren unsurlar olarak işler. Güçlü sosyal ağlar, bireylere moral desteği sağladığı gibi, öz yeterliliklerini artırmak için gerekli güveni de sunar. Örneğin, bir birey güçlü bir aile desteğine sahip olduğunda, zorluklarla karşılaştığında yardım alma ve çözüm yolları geliştirme konusunda kendine daha fazla güvenir. Bu da öz yeterlilik algısını olumlu şekilde besler.

Öte yandan, yüksek öz yeterlilik, bireylerin toplumsal etkileşimlerde daha etkin olmalarını ve yeni sosyal bağlar kurmalarını sağlar. Kendine güvenen bireyler, sosyal fırsatlar yaratmada ve çevrelerindeki insanlarla ilişkiler geliştirmede daha cesur olur. Bu da zamanla sosyal sermaye birikimini artırır.

Öz yeterlilik ve sosyal sermaye arasındaki ilişki, bireyin yalnızca kişisel değil, toplumsal gelişimini de doğrudan etkiler. Güçlü sosyal bağlara sahip bir birey, zorluklarla başa çıkma konusunda cesaret ve güven bulurken, yüksek öz yeterlilik de sosyal etkileşimde daha etkin olmasını sağlar. Bu iki kavram, bir bireyin toplumsal ve kişisel yaşamındaki başarısını artıracak şekilde birbirini tamamlayarak işler

6. ÖNERİLER

Anne ve baba eğitim seviyesini artırmaya yönelik çeşitli bakanlıklar aracılığıyla projeler ve çalışmalar yapılabilir. Millî Eğitim Bakanlığı ile gerçekleştirilecek çalışmalarda, psikolojik danışmanlar ve rehber öğretmenlerle iş birliği yapılarak, il veya ilçe çapında konunun önemini vurgulayan eğitimler düzenlenebilir.

Sosyal sermaye ve öz yeterlilik ilişkisini inceleyen, farklı yaş grupları ve sosyo-kültürel özelliklere sahip örneklemlerle yapılacak araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda bilimsel araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Sanatsal ve sportif faaliyetlerin sosyal sermaye ve öz yeterlilik düzeyine etkilerini ortaya koyan bilgilendirme çalışmaları planlanabilir. Bu konuda okul rehberlik servisi iş birliğiyle bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir.

Sanatın sosyal sermayeye katkısı ve bu katkıyı sağlama sebepleri araştırılabilir.

Aile içi iletişim ve özgüven temalı proje çalışmaları yapılabilir. Bu çalışmaların, öğrenci açısından sosyal sermaye ve özgüven düzeyine olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir

Spor ve öz yeterlilik ilişkisi, spor faaliyetlerinin günlük hayatımıza entegre olması konusunda çalışmalarla incelenebilir.

Ebeveynlerin sanatsal faaliyetlere yönlendirmedeki gücü ve özgüvene etkisi araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Adıyaman, C. (2022). *Tenis, yüzme ve futbol branşlarında uzmanlık alan öğrencilerinin öz güven ve öz yeterlilik düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Adler, P. S., & Kwon, S. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. *The Academy of Management Review, 27*(1), 17–40. https://doi.org/10.2307/4134367

Akpınar Demir, F. (2022). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve romantik ilişkideki öz yeterlik algıları ile ilişki doyumları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Aktan, C., & Çoban, H. (2008). Ekonomik refaha ulaşmanın ötesinde sağlıklı ve güçlü bir toplum oluşturmanın altyapısı: Sosyal sermaye. *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi, 7*(26).

Akyürek, M. İ. (2019). *Okullarda sosyal sermaye ve örgüt sağlığı ilişkisi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Andersen, S. (2000). Fundamental human needs: making social cognition relevant. *Psychological Inquiry, 11(4):* 269-276.

Ardahan, F., & Ezici, M. N. (2014). İlköğretim ikinci kademe öğrencileri sosyal sermaye ölçeği adaptasyon çalışması. *Sakarya University Journal of Education, 4*(3), 6-17. https://doi.org/10.19126/suje.72020

Arseven, A. (2016). Öz yeterlilik: Bir kavram analizi. *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 11*(19), 63–80. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.10001

Arslan, A., & Direk, A. (2017). Rotasyon uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri ve sosyal sermaye kuramı açısından değerlendirilmesi. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries), 12*(2), 235-261. https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.295785

Aşkın, E. Ö., & Barış, S. (2016). Kadın istihdamında sosyal sermayenin etkisi: Tokat ilinde kadın girişimciler üzerine bir inceleme. *Business and Economics Research Journal, 7*(2), 63–82. https://doi.org/10.20409/berj.2016217496

Aydemir, M. A. (2011). *Toplumsal ilişkilerin sosyal sermaye değeri: Topluluk duygusu ve sosyal sermaye üzerine bir araştırma.* Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydemir, M. A. (2012). Türk toplumunda aile ve dinin sosyal sermaye potansiyeli. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 28,* 45-60.

Bailey, R. (2005). Evaluating the relationship between physical education, sport, and social inclusion. *Educational Review, 57*(1), 71–90.

Baki, A. (2017). *Bilişim teknolojileri ve öğretmenlerin mesleki bilgi paylaşımı* Yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bandura, A. (1977). *Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change*. *Psychological review, 84*(2), 191.

Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist, 44*(9), 1175–1184. https://www.uky.edu

Bandura, A. (1989). Social cognitive theory. In E. Barnouw (Ed.), *International Encyclopedia of Communications* (Vol. 4, pp. 92–96). Oxford University Press.

Bandura, A. (1995). *Self-efficacy in changing societies*. Cambridge University Press.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman.

Barman, M. (2023). *Spor bilimlerinde öğrenim gören öğrencilerin akademik öz yeterlilik, KPSS sınavına hazırlık kaygısı ve tükenmişlik algılarının incelenmesi.* Yüksek lisans tezi. Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Başak, S., & Öztaş, N. (2010). Güven ağbağları, sosyal sermaye ve toplumsal cinsiyet. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12*(1), 27-56.

Bayır Aslan, Ş. (2019). Sosyal sermaye oluşturma aracı olarak sosyal çalışma: Toplumsal cinsiyet ve eşitsizlik. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 3*(2), 79-99.

Bayır, B. (2019). *Madde kullanım bozukluğu olan bireylere öz-yeterlilik kuramına göre verilen farkındalık temelli eğitimin öz-yeterlilik algısına etkisi*. Doktora tezi, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Bilginer, B. (2022). *Spor lisesi öğrencilerinin akademik öz yeterlilik düzeyleri ile spora yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Aydın ili örneği)*. Yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bilton, T., et al. (2008). *Sosyoloji*. Siyasal Kitabevi.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), Handbook of theory and research for the sociology of education (pp. 241-258). Greenwood.

Calp, Ş., & Bacanlı, H. (2016). Algılanan akademik yeterlik ve özerklik desteğinin özerk akademik motivasyon ve akademik başarıyla ilişkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40*, 300–317. https://doi.org/10.21764/efd.47706

Cihangir-Çankaya, Z. (2009). Öğretmen adaylarında temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve iyi olma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(3), 691-711.

Cohen, D., & Prusak, L. (2001). *Kavrayamadığımız zenginlik. Kuruluşların sosyal sermayesi* (A. Kardam, Çev.). MESS Yayın.

Coleman, J. S. (1994). *Foundations of social theory*. Harvard University Press.

Coşkunsever, A. (2022). Gelişim ve din psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve temel problemleri. *Türk Din Psikolojisi Dergisi, (5),* 47–80.

Çağlar, A., Şahin, E., Uygun, Ş., & Çolak, A. (2023). Öz-belirleme kuramı temelli geliştirilen psiko-eğitim programının ergenlerin akademik öz-denetim düzeyleri üzerine etkisi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi / Karaelmas Journal of Educational Sciences, 11,* 165–176. https://doi.org/10.58638/kebd.1321021

Çiçek, M. (2015). *Sosyal sermaye ve eğitim üzerine bir inceleme.* Eğitim Yayınevi.

Çoban, G. S. (2021). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kendini gerçekleştirme basamağında gizil yetenekler. *European Journal of Educational and Social Sciences, 6*(1), 111–118.

Dağ, A. (2018). *Sosyal sermaye ve okul sosyal hizmeti: Eğitim başarısının sosyal belirleyicileri* (s. 29). İksad Yayıncılık. https://iksadyayinevi.com/pdf

Dayanç Kıyat, G. B. (2018). Sosyal sermayenin kurum kimliğindeki önemi üzerine bir inceleme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, *5*(9), 131-146.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. Plenum Press.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. Plenum Press.

Deci, E. L., Eghrari, H., Patrick, B. C., & Leone, D. R. (1994). Facilitating internalization: The self-determination theory perspective. *Journal of Personality, 62*(1), 119-142. https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1994.tb00797.x

Durkan Şimşek, R. (2013). *İlkokul ve ortaokullardaki sosyal sermaye düzeyi ile öğretmenlerin iş doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dünya Sağlık Örgütü. (1948). *Sağlık tanımı*. Dünya Sağlık Örgütü.

Ekinci, A. (2008). *Genel liselerdeki sosyal sermaye düzeyinin ÖSS başarısına etkisi*. Doktora tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ekşi, H. (2009). *Sosyal sermaye, önemi, üretimi ve ölçümü üzerine bir alan araştırması*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdem, B. (2023). *Sermaye türleri açısından kamu ve özel sektörde çalışan öğretmenlerin özellikleri (Batı Akdeniz bölgesi örneği).* Doktora tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdem, B., & Akca, Ü. (2022). Sermaye Türleri ve Eğitim İlişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (57), 312-335. https://doi.org/10.35237/sufesosbil.1208531

Eroğlu, Y. (2021). Yeni gençlik kültürü ve sosyal sermaye: Hakkâri ili özelinde bir alan araştırması. *OPUS International Journal of Society Researches*, *17*(38), 5186-5209.https://doi.org/10.26466/opus.845838

Ersözlü, A. (2008). *Sosyal sermayenin ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin iş doyumuna etkisi (Tokat ili örneği).* Yüksek lisans tezi, Fırat üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Field, J. (2006). *Sosyal sermaye* (B. Bilgen & B. Şen, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Filiz, A., & Doğan, A. (2023). Beliren yetişkinlik döneminde helikopter ebeveynlik: Öz-belirleme kuramı çerçevesinden bir inceleme. *Nesne, 11*(29), 419-436. https://doi.org/10.7816/nesne-11-29-05

Fişek, N. (1982). *Modern yönetim semineri* (Türk-İş Yayınları No: 144). Türk-İş Yayınları. https://www.ttb.org.tr/n_fisek/kitap_1/index.html

Fukuyama, F. (2005). *Güven: Sosyal erdemler ve refahın yaratılması* (A. Buğdaycı, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Gedikli, Ş. (2023). *Adölesanların madde ve alkol bağımlılığından korunma öz-yeterlilikleri ile yaşamı anlamlandırma ve aile aidiyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Gerni, M. (2013). *İlişkilerin maddi yönü sosyal sermaye ve örgütsel boyutu.* Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Gerşil, G. S., & Aracı, M. (2011). Sosyal sermayenin güven unsurunun işgörenlerin performansı üzerine etkileri. *Çalışma ve Toplum, 1*(28), 39-74.

Goddard, R. D. (2003). Relational social capital, social trust, and norms: A social capital perspective on students' chances of academic success. *Educational Evaluation and Policy Analysis, 25*(1), 59–74.

Gültekin, S. (2024). *Bireysel ve takım sporcularının duygu düzenleme ve öz yeterlilik düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Beden Eğitimi ve Spor Programı, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Gümüş, M. (2023). Yoksullukla mücadelede etkisi tartışılan sosyal sermaye kavramı ve işlevleri üzerine teorik bir inceleme. *Academic Social Resources Journal, 8*(47), 2334-2341.

Günkör, C., & Özdemir, M. Ç. (2017). Sosyal Sermaye ve Eğitim İlişkisi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(1), 70-90.

Gürpınar, M. (2023). *Öğretimsel liderlikle iş doyumu arasındaki ilişkide sosyal sermayenin aracı rolü.* Yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güzel, H. (2017). Lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik inanç düzeylerinin internet kullanımı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 11*, 225-245.

Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, 2023 https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/fiziksel-aktivite

https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/fiziksel-aktivite (23.04.2024 tarihinde erişilmiştir).

https://hugaum.hacettepe.edu.tr/

https://kadingirisimci.gov.tr/kadin-girisimciligi/

https://sozluk.gov.tr/

https://www.unicef.org/turkiye/ergen-kat%C4%B1l%C4%B1m%C4%B1-ve-sosyal-uyum

İmamoğlu, O. (1992). Spor- sağlık ilişkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 63*.

İnal Çekiç, T., & Ökten, A. N. (2009). Sosyal sermaye perspektifinden kırsal kalkınma sorunsalına yeniden bakış. *Megaron, 4*(3), 203–213.

James, B., & Turnnell, E. P. (2001). The influence of sources of self-efficacy upon efficacy strength. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, *23*, 268–280.

Kadın Girişimciliğinde Yeni Ufuklar (kadingirisimci.gov.tr), 2024 © Kadın Girişimcilerimizle Güçlü Yarınlara. (23.04.2014 tarihinde erişilmiştir). https://kadingirisimci.gov.tr

Kangal, N. (2013). *Sosyal sermaye teorileri ve sosyal sermaye kalkınma ilişkisi: Türkiye örneği*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karabulut, G. (2014). *Güzel sanatlar lisesi müzik bölümü öğrencilerinin çalgıya yönelik benlik algıları ile genel benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karagül, M. (2012). *Sosyal sermaye: Kapitalizmin kör noktası*. Ankara: Nobel Yayınları.

Karaman, H., & Yılar, R. (2024). Ana dili Türkçe olmayan ilkokul öğrencilerinin okuduğunu anlamaya yönelik öz yeterlilik algılarının değerlendirilmesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, *14*, 1079-1093. https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1424766

Karasar, N. (1999). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karataş, M. V. (2022). Sosyal sermaye, sivil toplum ve demokrasi ilişkisi. *Mesopotamia Journal of Interdisciplinary Studies, 2*(2), 69-78. https://doi.org/10.29228/mjis.63602

Karipçin Teke, H. (2024). Sosyal sermaye teorisi bağlamında: Sosyal paylaşım ağlarında güven. *Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 5(1), 174-194. https://doi.org/10.58702/teyd.1319126

Kartal, Z., Acaroğlu, H., & Dura, Y. (2017). Türkiye'de sosyal sermaye ve ekonomik büyüme ilişkisi: İktisadi kalkınma perspektifinden parçalı ve bütünsel bir analiz. *Türk İdare Dergisi, 0*(484), 203-248.

Kartopu, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik ve kimlik duygusu kazanım düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi: Gümüşhane Üniversitesi örneği. *Journal of International Social Research, 9*(45).

Kayı, İ. (2012). *İstanbul'da bir aile sağlığı merkezine kayıtlı nüfusta sosyal sermaye ve sağlık davranışlarının araştırılması*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı.

Kesgin, E. (2006). *Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin öz-yeterlilik düzeyleri ile problem çözme yaklaşımlarını kullanma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Denizli ili örneği).* Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kızılırmak, B. (2018). Sınıf öğretmenlerinin görsel sanatlar dersi alan bilgisi öz yeterlik inançları. Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi, 4(3), 29-51. https://dx.doi.org/10.30855/gjes.2018.04.03.003

Korkmaz Ergün, H. G. (2023). *Psikolojik dayanıklılık ve öz-yeterlilik ile bağlamsal performans arasındaki ilişkide kariyer uyumluluğunun aracı rolünün incelenmesi*. Doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı.

Kowal, J., & Fortier, M. S. (1999). Motivational determinants of flow: Contributions from self-determination theory, *Journal of Social Psychology*, *139*, 355-368.

Kuran, D. (2020). *Doğa üzerine olumlu katkı sağlama projelerinde yer almanın özyeterlilik, benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş durumu ile ilişkisi: Ağaçlandırma projeleri örneği*. Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.

Kuşçu, M. K. (2006). *İş yaşamında sosyal sermayenin çalışanın fiziksel ve ruhsal sağlığındaki yeri*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Lin, N. (1999). Building a network theory of social capital. *Connections*, *22*(1), 28–51.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2013, Eylül 7). *Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*. Resmî Gazete, Sayı: 28758.

Namalır, M. M. (2015). *Okul yöneticileri ve öğretmenlere göre sosyal sermayenin okullarda kullanılma düzeyi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

OECD. (2001). *The well-being of nations: The role of human and social capital*. OECD.

Oguzturk, B. S., & Koç, R. (2023). Türkiye'nin 100. yılında sosyal sermaye ve inovasyonun bölgesel açıdan durumu üzerine mekânsal ekonometrik bir analiz. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 14*(100. Yıl Özel Sayısı), 1-25. https://doi.org/10.21076/vizyoner.1294896

Okuyucu, S. (2021). *Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin öz yeterlik inancı ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Erzurum ili örneği).* Yüksek lisans tezi. Ardahan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı.

Onur, T. (2023). *Ergenlerde bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji Bilim Dalı.

Oxford English Dictionary. (2021). *Human capital*. https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/human-capital?q=human+capital

Öğüt, A., ve Erbil, C. (2009). Sosyal Sermaye Yönetimi, Çizgi Kitabevi, Konya.

Öz, İ. (2014). *Sosyal sermaye düzeyini belirleyen faktörler: Dumlupınar Üniversitesi örneği*. Yüksek lisans tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özata, H. (2007). *Öğretmenlerin öz-yeterlik algılarının ve örgütsel yenileşmeye ilişkin görüşlerinin araştırılması*. Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Kocaeli.

Özcan, A. M., & Özçelik, N. (2024). Yabancı dil eğitimi bölümü öğrencilerinin mesleki öz yeterlik inançları [The occupational self-efficacy of foreign language education department students]. *International Journal of Social Sciences*, *8*(1), 241-259. https://doi.org/10.30830/tobider.sayi.17.13

Özdemir, A. A. (2007). *Sosyal ağ özellikleri bakış açısından sosyal sermaye ve bilgi yaratma ilişkisi: Akademisyenler üzerinde yapılan bir alan araştırması*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Özdemir, E. (2021). *Üniversite öğrencilerinin özgüven düzeyleri ve sosyal destek algılarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Biruni Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı.

Özdemir, L. (2022). *Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin öz-yeterlik düzeyi ve stresle başa çıkma düzeylerinin belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Özkan, G. (2019). *Üniversite öğrencisi kadın futbolcuların toplumsal cinsiyet algıları ile sporcu öz yeterlilik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Yüksek Lisans Programı.

Öztürk Kuter, F., & Kuter, M. (2012). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, 6*, 75-94.

Pajares, F. (1996). Self-efficacy beliefs in academic settings. *Review of Educational Research, 66*(4), 544-578.

Pajares, F. (2002). *Self-efficacy beliefs in academic contexts: an outline.*

Pajares, F. ve DH. Schunk (2001). *Self-Beliefs And School Success: Self-efficacy, Self Concept And School Achievement. In: Riding R, Rayner S Eds. Perception,* London: Ablex Publishing.

Polat, G. (2012). *Madde bağımlısı ergenlerin tedavi sonrası toplumla yeniden bütünleşme deneyimleri ve sosyal sermaye yaklaşımı temelinde sosyal hizmet müdahalesi.* Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.

Putnam, R. (1995a). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy, 6*(1), 65–78.

Putnam, R. D. (1995). Tuning in, tuning out: The strange disappearance of social capital in America. *PS: Political Science & Politics, 28*(4), 664-683.

Putnam, R. D. (1995a). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy, 6*(1), 65–78.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster. https://books.google.com.tr/books?id=rd2ibodep7UC

Renson, R. (2009). Fair play: Its origins and meanings in sport and society. *Kinesiology, 41*(1), 5-18.

Rocco, L., & Suhrcke, M. (2012). *Is social capital good for health? A European perspective*. WHO Regional Office for Europe.

Rocco, L., & Suhrcke, M. (2012). Is social capital good for health? A European perspective. WHO Regional Office for Europe, Copenhagen.

Rosentraub, M., & Ilja, A. (2008). Sport facilities as social capital. In M. Nicholson & R. Hoye (Eds.), Sport and social capital (pp. 339-358).

Saka, A. (2017). *Farklı aile yapısına sahip ergenlerin öz-yeterlik ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı.

Sarıtaş, Y. (2023). *Sporcularda psikolojik sermaye ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Examination of the relationship between psychological capital and trait anxiety levels of athletes).* Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dalı.

Sayın, Z. (2023). Sosyal sermaye bağlamında kişisel gönüllülük deneyimlerinin incelenmesi: Nitel bir araştırma. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 58(4), 3574-3594. https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.23.12.2295

Sırma, Ö. K., & Yıldızer, G. (2023). Üniversite öğrencilerinin sosyal sermaye algıları ile fiziksel aktivite motivasyonları arasındaki ilişki. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi, 4*(3), 82-98.

Sivri, S., & Özbek, Ö. (2023). Sporun sosyal etkisi ölçeğinin Türkçe uyarlaması. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi, 6*(4), 1051-1064.https://doi.org/10.38021/asbid.1252087

Soylu Oymak, F. (2022). *Sosyal sermaye ve sağlık: Ampirik bir inceleme*. Yüksek lisans tezi, Gebze Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Söylemez, M. (2019). *İşletme anabilim dalı: Yönetim ve organizasyon bilim dalı.* Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Steers, R. M., & Porter, L. W. (1987). *Motivation and work behavior*. McGraw-Hill.

Stolle, D. (2003). Social capital and political participation. *Political Science and Politics, 36*(2), 211-217. https://doi.org/10.1017/S104909650300173X

Stolle, D. (2003). The source of social capital. In M. Hooghe & D. Stolle (Eds.), *Generating social capital: Civil society and institutions in comparative perspective* (pp. 19-42). Palgrave Macmillan.

Şahin, C. (2011). *Sosyal ve entelektüel sermayenin ilköğretim ile ortaöğretim okullarında kullanılma düzeylerinin okul yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesi*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Şan, M., & Şimşek, R. (2011). Sosyal sermaye kavramının tarihsel-sosyolojik arkaplanı. *Akademik İncelemeler Dergisi, 6*(1), 88-110.

Şan, M.K. (2007). Bilgi toplumuna geçişte sosyal sermayenin taşıdığı önem ve Türkiye gerçeği. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi,* 2(1), 70- 104

Şavkar, E. (2011). *Sosyal sermayenin unsurları ve ekonomik kalkınmayla ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı.

Şişman, M., & Turan, S. (2004). Örgütsel semboller ve eğitimde sembolik liderlik. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 10*(37), 96-117.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). Using multivariate statistics (6th ed.), Boston: Allyn and Bacon

Taş, A., Çiftçi, A., & Koç, H. (2024). Ortaokul öğrencilerinin öz yeterliklerine yönelik güncel bir bakış. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi, 7*(1), 94-104. https://doi.org/10.26677/TR1010.2024.1365

Telef, B. B., & Karaca, R. (2011). Ergenlerin öz-yeterliklerinin ve psikolojik semptomlarının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(6), 499–518.

Tepe, D. (2011). *Okulöncesi öğretmenlerinin öz yeterlik inançlarını belirleme ölçeği geliştirme*. Yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı.

Toprakcı Alp, G. (2018). *Kadın girişimciliği ve sosyal sermaye: Antalya'da faaliyet gösteren kadın girişimciler üzerine bir araştırma*. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı.

Töremen, F. (2002). Okullarda sosyal sermaye: Kavramsal bir çözümleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 8*(32), 556-573.

Türk Dil Kurumu (TDK). (2024). Entelektüel tanım erişimi. Erişildi 13 Mart 2024, https://www.tdk.gov.tr

Türkseven, D. N. (2020). *Sosyal sermaye ile kalkınma ilişkisi: Ulusal ve bölgesel düzeyde mukayeseli analiz*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tüysüz, N. (2011). *Sosyal sermayenin ekonomik gelişme açısından önemi ve sosyal sermaye endeksinin hesaplanması* (Uzmanlık tezi). T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Müdürlüğü, Yayın No: 2827.

Uçak Azboy, Z. (2020). *Üstün zekalı/yetenekli çocuklarda psikolojik sağlamlık ve sosyal sermaye ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uğuz, H. E. (2010). Kişisel ve kurumsal gelişmeye farklı bir yaklaşım sosyal sermaye. *Orion Kitabevi.*

Ülkü, T. (2023). Motivasyona Güncel Bakış: Öz-Belirleme Teorisi. *Yönetim & Organizasyon Alanında Seçme Yazılar*, 47. https://doi.org/10.58830/ozgur.pub258.c1300

Verici, Ç. (2021). *Algılanan anne ebeveynlik öz-yeterlilik ölçeği'nin Türk toplumuna uyarlanması*. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Wood, R., & Bandura, A. (1989). Social cognitive theory of organizational management. *Academy of Management Review*, *14*(3), 361–384.

Yardımcı, F., & Başbakkal, Z. (2010). Ortaokul öz-yeterlilik ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 11*, 321-326.

Yavuzer, H. (2000). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. Remzi Kitabevi.

Yetim, N. (2005). Ekonomi ve sosyolojinin yeni bir kavşakta buluşması: Sosyal sermaye. *Ekonomi ve Sosyoloji*, *3*(11), 91-106. https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/523/4874

Yıldız, Z., & Topuz, H. (2011). Sosyal sermaye ve ekonomik kalkınma ilişkisi açısından Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Siyaset Konferansları/Journal of Social Policy Conferences*, *61*(2), 201-226.

Yıldızer, G. (2021). Üniversite öğrencilerinde sosyal sermaye algısı ve fiziksel aktivite düzeyi arasındaki ilişki. *Turkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, *13*(2), 216-225. https://doi.org/10.5336/sportsci.2020-79421

Yılmaz, E., Yiğit, R., & Kaşarcı, İ. (2012). İlköğretim öğrencilerinin özyeterlilik düzeylerinin akademik başari ve bazi değişkinler açisindan incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(23), 371-388.

Yüksek, D. A. & Ayan, D. E. (2019). Sosyal Sermaye ve Ergen Suçluluğu: Bağcılar Örneklemi, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(2), 824-854, Submission Date: 14-08-2018, Acceptance Date: 14-03- 2019.

EKLER

EK.1

OTURUM TARİHİ
22 MART 2024

OTURUM SAYISI
2024-03

KARAR NO 12: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan Spor Bilimleri Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Nimet HAŞIL KORKMAZ'ın danışmanlığında Kadın ve Aile Çalışmaları Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi 702132006 numaralı Ayşe KARGI'nın "Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye ve Öz-Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi" konulu tez çalışması tez çalışması kapsamında uygulanacak ölçek sorularının değerlendirilmesine geçildi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Sosyal Bilimler Enstitüsü, Spor Bilimleri Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Nimet HAŞIL KORKMAZ'ın danışmanlığında Kadın ve Aile Çalışmaları Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi 702132006 numaralı Ayşe KARGI'nın "Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye ve Öz-Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi" konulu tez çalışması tez çalışması kapsamında uygulanacak ölçek sorularının fikri, hukuki cezai ve idari bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu başvurucuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi. Sorulara verilecek cevaplar ceza kanunları bakımından suç teşkil etmesi durumunda ilgili makamlara bildirme yükümlülüğü ilgili araştırmacılara (sorumlu, yardımcı, danışman ve diğerleri) aittir.

EK.2

T.C.
BURSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-86896125-605.01-101762804 07.05.2024
Konu : Ayşe KARGI'nın Uygulama İzni

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliğinin 17.04.2024 tarih ve 158488 sayılı yazısı.

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın ve Aile Çalışmaları Anabilim Dalı Disiplinlerarası Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ayşe KARGI'nın "Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye ve Öz-Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi" adlı tez çalışmasını, ilçenizde bulunan ekli listedeki okullarda uygulama yapma isteği, 03.05.2024 tarih ve 101569044 sayılı Makam Onayı ile uygun görülmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mustafa KAHYA
Müdür a.
İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

Ek:
1-Makam Onayı (1 sayfa)
2-Veri Toplama Aracı (5 sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Yenişehir İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne

Bilgi: Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörlüğüne
(Genel Sekreterlik)

EK.3

Değerli katılımcılar,
Bu tez çalışmasıyla; Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sermaye ve Özyeterlilik düzeyinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada, Sosyodemografik Bilgi Formu", "Ortaokul Öz- Yeterlilik Ölçeği'' ve "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri Sosyal Sermaye Ölçeği'' kullanılacaktır. Araştırmaya ayırılan süre ortalama 30-35 dakikadır. Tüm soruları okuyup size en uygun cevabı vermeniz araştırmanın bilimselliği açısından önemlidir.

Cevaplarınız yalnızca bu araştırma kapsamında kullanılacak ve başka kişilerle paylaşılmayacaktır.

Yüksek Lisans Öğrencisi: Ayşe KARGI Danışman: Prof. Dr. Nimet HAŞIL KORKMAZ

1. CİNSİYETİNİZ ( )KIZ ( )ERKEK
2. SINIFINIZ ( )5 ( )6 ( )7 ( )8
3. OKUL TÜRÜNÜZ ( )RESMİ ( )ÖZEL
4. AİLE YAPINIZ ( )ÇEKİRDEK ( )GENİŞ ( )PARÇALANMIŞ
5. KİMİNLE YAŞIYORSUNUZ? ( )HER İKİ EBEVEYN ( )ANNE ( )BABA ( )AKRABA ( )DİĞER
6. ANNENİZİN EĞİTİM DURUMU ( )OKUR – YAZAR DEĞİL ( )İLKOKUL ( )ORTAOKUL ( )LİSE ( )ÜNİVERSİTE
7. BABANIZIN EĞİTİM DURUMU ( )OKUR - YAZAR DEĞİL ( )İLKOKUL ( )ORTAOKUL ( )LİSE ( )ÜNİVERSİTE
8. SPOR YAPIYOR MUSUNUZ? ( )EVET ( )HAYIR
9. YAPTIĞINIZ SPOR BRANŞININ TÜRÜ NEDİR? ( )BİREYSEL SPORLAR ( )TAKIM SPORLARI ( )HER İKİSİ DE
10.YAPTIĞINIZ SPOR BRANŞINI HANGİ AMAÇLA YAPIYORSUNUZ? (ÖNCELİĞİNİZİ İŞARETLEYİNİZ) ( )SAĞLIK)YETENEK ( )BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME ( )SOSYAL ÇEVRE EDİNME ( )DİĞER
11. SANATSAL FAALİYET YAPIYOR MUSUNUZ? ( )EVET ( )HAYIR
12. HANGİ SANATSAL FAALİYET YAPIYOR SUNUZ? ( )RESİM ( )MÜZİK ( )DİĞER
13. SİZİ YAPTIĞINIZ SANATSAL FAALİYET VE SPOR BRANŞINA YÖNLENDİREN KİŞİ KİMDİR? ( )ANNEM ( )BABAM ( )ÖĞRETMENİM ( )DİĞER

EK.4

İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri
Sosyal Sermaye Ölçeği Adaptasyon Çalışması

Ölçek maddelerinin değerlendirilmesinde 5'li Likert ölçeği kullanılacaktır.
"1- Kesinlikle Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4- Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum".

Ölçek 4 faktör ve 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçek toplam ölçek değildir. Herbir faktörün skoru ilgili maddelerin değerlerinin toplamının madde sayısına bölünmesiyle bulunur.

İyi Ebeveyn İlişkisi
EB01-Ebeveynlerim okuldaki sınavlarım hakkında daima bana sorarlar
EB02- Ebeveynlerim okul ödevlerimle yakından ilgilenirler
EB03- Ebeveynlerim okul ödevlerimin sonuçlarını sıklıkla değerlendirir/taktir ederler
EB04- Ebeveynlerim okuldaki ödevlerim hakkında bilgi sahibidirler
EB05-Okul ödevlerimi yapmaya ebeveynlerim sıklıkla yardım ederler
EB06- Ebeveynlerim sıklıkla okulumun nasıl gittiğini sorarlar
EB07- Ebeveynlerim sıklıkla okuldaki yaşamımla yakından ilgilenirler
Arkadaşlardan Yardım İsteme
AY01-Kişisel problemlerim için rahatlıkla bir arkadaşımdan yardım isterim
AY02-Gelecek eğitim planlarım hakkında güvenerek arkadaşlarımla konuşurum
AY03-Okul ödevlerim için güvenerek arkadaşlarımdan yardım isterim
Sosyal Problemlere Duyarlılık
SP01- Okul dışındaki arkadaşlarımla sosyal problemler hakkında sıklıkla konuşurum
SP02-Aile ve arkadaşlarım dışındaki diğer kişilerle sosyal problemler hakkında sıklıkla konuşurum
SP03-Sosyal ve toplumsal sorunlarla yakından ilgilenirim
SP04-Okul arkadaşlarım ve öğretmenlerimle sınıfta sosyal problemler hakkında konuşuruz.
SP05- Ebeveynlerimle sosyal problemler hakkında sıklıkla konuşurum
Öğretmenden Yardım İsteme
OY01-Kişisel problemlerim için güvenerek öğretmenime giderim
OY02-Gelecek eğitim planlarım hakkında güvenerek öğretmenimle konuşurum
OY03-Okul ödevlerim için güvenerek öğretmenimden yardım isterim

EK.5

ORTAOKUL ÖZ-YETERLİK ÖLÇEĞİ

	Hiç uygun değil		Biraz uygun		Çok uygun
1. Sağlıklı yiyecekler yemek.	1	2	3	4	5
2. Sigara içmekten kaçınmak.	1	2	3	4	5
3. Alkollü içecekleri içmekten kaçınmak.	1	2	3	4	5
4. Kontrol için diş doktoruna gitmek.	1	2	3	4	5
5. Dişlerimdeki çürükleri engellemek.	1	2	3	4	5
6. Sağlık sorunum olduğunda kime soracağımı bilmek.	1	2	3	4	5
7. Hasta olduğumda kendime yardım etmek için ne yapacağımı bilmek.	1	2	3	4	5
8. Sağlığım hakkında güvendiğim bir yetişkinle konuşmak.	1	2	3	4	5
9. Küçük şeylere sıkılmaktan kaçınmak.	1	2	3	4	5
10. Birlikte yaşadığım insanlarla iyi geçinmek.	1	2	3	4	5
11. Okuldaki yetişkinlerle iyi geçinmek.	1	2	3	4	5
12. Gerçeği söylemek.	1	2	3	4	5
13. Arabaya bindiğimde her zaman emniyet kemerini bağlamak.	1	2	3	4	5
14. Başkalarına karşı kibar davranmak.	1	2	3	4	5
15. Problemleri şiddet kullanmadan çözmek.	1	2	3	4	5
16. Kavgaya girişmekten kaçınmak.	1	2	3	4	5
17. Okula karşı iyi bir tutum içinde olmak.	1	2	3	4	5
18. Başkalarıyla alay etmekten kaçınmak.	1	2	3	4	5
19. Diğer çocuklara lakap takmaktan kaçınmak.	1	2	3	4	5
20. Birlikte yaşadığım insanlarla tartışmaktan kaçınmak.	1	2	3	4	5
21. Okuldaki kişilerle tartışmaktan kaçınmak.	1	2	3	4	5
22. Başkalarına kaba davranmamak.	1	2	3	4	5
23. Değiştiremeyeceğim şeyler hakkında üzülmekten kaçınmak.	1	2	3	4	5
24. Başkalarının duygularını incitmekten kaçınmak.	1	2	3	4	5
25. Kendi duygularımı incitmekten kaçınmak.	1	2	3	4	5
26. Kızdığım zaman etrafa bir şeyler fırlatmaktan kaçınmak.	1	2	3	4	5
27. İyi notlar almak.	1	2	3	4	5
28. Sınıftaki sınavlarda başarılı olmak.	1	2	3	4	5
29. Okuduğumu anlamak.	1	2	3	4	5
30. Matematik problemlerini çözmek.	1	2	3	4	5
31. Sınıf aktivitelerine katılmak.	1	2	3	4	5
32. Uyarılara uymak.	1	2	3	4	5
33. Okulda yeni şeyler öğrenmek.	1	2	3	4	5
34. Sınıf arkadaşlarıyla iyi geçinmek.	1	2	3	4	5
35. Sınıfımı geçmek.	1	2	3	4	5
36. Öğretmenlerimle iyi geçinmek.	1	2	3	4	5
37. Sporda ya da bir projede çalışan bir takımın üyesi olmak.	1	2	3	4	5

5

YARDIMIN İÇİN TEŞEKKÜRLER